

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMANA

CUPRINSUL

Cultul Bisericii Ortodoxe

Române de Pr. Prof. Ene Braniște

Cântarea în comun a poporu-

lui în biserică „ Prof. Conf. N. Lungu

CÂNTARILE SFINTEI LITURGHII

Actualitatea Epistolei I-a că-

tre Corinteni de Diac. Prof. N. I. Nicolaescu

Idei misionare și sociale în-

noitoare, la sf. Trei Ierarhi „ Pr. Prof. Ioan Gh. Coman

Intru pomenirea Protoiereului

Alexandru Pavlovici Smirnov „ P. S. Theoctist Botoșeanu

1-2

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE UNIVERSITARE
DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

APAR 10 NUMERE PE AN // ABONAMENTUL ANUAL 400 LEI

EDITURA INSIITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
STRADA ANTIM NR. 29 — BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE:

Președinte:

I. P. S. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Redactor responsabil:

P. C. Preot Dr. PETRU REZUȘ, profesor universitar.

Membri:

P. C. Preot Dr. N. NEAGA, Rectorul Institutului Teologic
Universitar din Sibiu

P. C. Preot Dr. LIVIU MUNTEANU, Rectorul Institutului Teologic
Universitar din Cluj.

P. C. Preot Dr. IOAN COMAN, profesor universitar.

P. C. Preot Dr. SPIRIDON CÂNDEA, profesor universitar.

P. C. Ierom. Dr. N. MLADIN, profesor universitar.

Secretar de redacție:

DI. AL. CERNA-RĂDULESCU, consilier de presă al Patriarhiei
Române.

COLABORATORI:

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți și Arhiepiscopi și Prea Sfinții Episcopi ;
Prea Cucernicii Profesori dela Institutele Teologice Universitare,
Studentii și Prea Cucernicii Preoți cursiști.

P A T R I A R H I A R O M Â N Ă

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE UNIVERSITARE

A N U L

3

1 9 5 1

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

COMITETUL DE REDACȚIE:

Președinte:

I. P. S. JUSTINIAN, Patriarbul Bisericii Ortodoxe Române.

Redactor responsabil:

P. C. Preot Dr. PETRU REZUȘ, profesor universitar.

Membri:

P. C. Preot Dr. N. NEAGA, Rectorul Institutului Teologic
Universitar din Sibiu

P. C. Preot Dr. LIVIU MUNTEANU, Rectorul Institutului Teologic
Universitar din Cluj.

P. C. Preot Dr. IOAN COMAN, profesor universitar.

P. C. Preot Dr. SPIRIDON CÂNDEA, profesor universitar.

P. C. Ierom. Dr. N. MLADIN, profesor universitar.

Secretar de redacție:

DI. AL. CERNA-RĂDULESCU, consilier de presă al Patriarhiei
Române.

CULTUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

față de cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor din țara noastră.

I. Ce este cultul?

— Cultul este totalitatea formelor, a riturilor și a ceremoniilor fixate, stabilite și sfințite sau acceptate de Biserică, prin care ea împărtășește oamenilor harul sfințitor al lui Dumnezeu și prin care comunitatea sau obștea credincioșilor ortodocși își exprimă atitudinea și sentimentele ei față de Dumnezeu, adică îl cinstește sau îl slăvește, îi mulțumește și I se roagă.

II. Legătura dintre doctrină și cult.

Orice formă de cult nu e altceva decât o formă de exprimare sau revărsare în afară a unui fond sufletesc lăuntric. La originea ei se află, adică, totdeauna, o idee religioasă sau un sentiment religios, din care ea derivă și pe care le exteriorizează. În general, deci, în orice religie, există o strânsă și indisolubilă legătură între concepția sau ideea religioasă, adică dogmă sau doctrină, de o parte, și între cult sau modul de exprimare a sentimentelor religioase față de divinitate, de alta. Izvorul sau obârșia formelor de cult este ideea religioasă pe care o avem despre divinitate: ea este aceea care inspiră și determină și formele sau caracterul cultului. Și, dimpotrivă, cultul fiecărei religii poartă pecetea doctrinei religioase, care stă la temelia lui (vezi mai pe larg despre aceasta, la Pr. P. Vintilescu, **Curs litografiat de Liturgică Generală**, București, 1940, pp.31-33).

Ceva mai mult: chiar înlăuntrul uneia și aceleiași religii, fiecare confesiune are formele ei culturale caracteristice, un **modus orandi** propriu, adecvat dogmei și spiritului respectiv, care îl inspiră. Astfel, cultului protestant îi sunt proprii exclamările sfâșietoare, deprimante și patetice, efect al pesimismului dogmei care pune atâta distanță între omul corupt și decăzut și Dumnezeuul transcendent, atât de depărtat. Catolicismul etalează în cultul său, dimpotrivă, mai ales pompă artistică, retorism verbal care fascinează, care caută să sugereze măreția lui Dumnezeu dincolo de acest paravan de forme. Ortodoxia ține calea de mijloc între pesimismul protestant și optimismul romano-catolic. Cultul ortodox nu caută să se apropie de Dumnezeuul așa de îndepărtat al protestanților, nici numai să sugereze prezența Lui, ca în catolicism, ci chiar să realizeze coborârea sau însăși prezența Lui, printre noi. De aci caracterul liniștit, cumpănit, familiar și echilibrat, al formelor cultului ortodox (Comp. Pr. C. Platon, **Formele cultului în Ortodoxie**, în revista «Cronica Romanului», anul 1940, Nr. 11-12, pp. 380—384).

Legătura aceasta, strânsă și firească, dintre cult și religie, este recunoscută de altfel și în vorbirea oficială, care întrebuițează termenul de

«cult» pentru a exprima noțiunea mai largă de «religie» sau «confesiune», sau «asociație religioasă»; zicem, de ex., **cultul mozaic** în loc de **religia mozaică**, **cultul protestant** în loc de **confesiunea protestantă**, **cultul baptist** în loc de **secta baptistă**, ș. a. m. d.

Dar nicăieri nu se vede mai bine strânsa legătură organică dintre cult și religie, ca în Ortodoxie. Intr'adevăr, dogmele ortodoxe au găsit în formele cultului nostru — dar mai ales în bogata iconografie bizantină, care e o adevărată antologie teologică versificată (cum o numește Maximilian de Saxa, în *Praelectiones de liturgiis orientalibus*, t. I, Freiburg im Br., 1908, p. 25) — admirabile forme de exprimare și popularizare. Cele două suporturi sau temeuri ale oricărui cult, adică pe de o parte dogma sau învățătura, iar pe de alta pietatea sau simțirea și trăirea religioasă, se întrepătrund în chip desăvârșit în formele cultului ortodox: «dogma trăiește în Liturghie, o însuflețește și o spiritualizează neconținut, iar cultul ortodox practică dogma, se întemeiază pe ea, răspândind viața și credința ortodoxă» (Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p.37). De aceea, atunci când valul protestantismului a început, în secolul XVI, să atace temeliele dogmelor și cultului Bisericii Romano-Catolice, conducerea acelei Biserici n'a găsit alte arme de luptă mai potrivite pentru a comabte aberațiile Reformatoților, decât textele Liturghiilor orientale, pline de antice și venerabile mărturii în favoarea transsubstanțiatunii, a rostului și folosului Sfințelor Taine și a atâtor puncte de doctrină, atacate de Reformatoți. Din această nevoie apologetică și polemică, au ieșit primele studii și colecțiuni apăsene de texte și materiale privitoare la Liturghiile orientale, rămase clasice până azi (Assemani, Goar, Renaudotius, ș. a.).

III. Importanța cultului pentru religione.

De aici se vede marea importanță pe care o are cultul pentru ființa oricărei religii. Formele de cult alcătuiesc un fel de cuirasă sau armură care asigură nu numai exprimarea și popularizarea corectă a doctrinei sau concepției religioase, ci și păstrarea neștirbită sau nealterată a acesteia. Potrivit unei legi psihologice naturale, «orice idee religioasă tinde dela sine să se concretizeze într'o formă de cult, după cum orice formă de cult se întemeiază pe un fond și o inspirație religioasă» (R. Will, *Le Culte*, t. I, pp. 22 și 61). Inovatorii în materie de concepție sau doctrină religioasă, întemeietorii de religii, ereziarhii și inițiatorii sectelor, au căutat totdeauna să strecoare și să răspândească ideile lor noi sau deviaționiste dela linia de gândire tradițională sau ortodoxă, mai întâi prin formele de cult. Astfel, în epoca discuțiilor și a controverselor dogmatice din istoria Bisericii creștine, eretici ca Bardesane și Armoniu, Arie și alții, compuseră o bogată iconologie pentru popularizarea rătăcirilor lor anti-trinitare și hristologice, destinată să fie cântată de popor în adunările liturgice sau în procesiuni. Și tot cu aceeași armă căuta Biserica să lupte împotriva ereziilor, opunând imnelor lor sectare, alte imne cu conținut și caracter ortodox, care se cântau tot în legătură cu cultul. Așa proceda, de exemplu, Sf. Efrem Sirul la Edesa, împotriva lui Bardesane și Armoniu, preoții Diodor și Flaviu la Antiohia, Sf. Ambrozie la Milan sau Sf. Ioan Gură de Aur la Constantinopol, împotriva Arieniilor, etc. (vezi mai pe larg despre aceasta, la Pr. P. Vintilescu, *Cult și erezii*, Pitești, 1926).

Multe din aceste imne s'au încetățenit apoi oficial în cult, rămânând până astăzi înserate în rânduiala slujbelor ortodoxe, cum e cazul cu imnul «**Lumină lină**» din rânduiala Vecerniei (atribuit Sfântului Antinoghen Martirul († 311), sau ca «**Unule-Născut**», din rânduiala Liturghiei, datorit împăratului bizantin Justinian, din secolul VI, și îndreptat împotriva ere-sului lui Nestorie.

Prin urmare, cine atacă, desfigurează sau inovează în formele externe ale cultului, atacă indirect și pune în primejdie însăși esența sau doctrina religiei respective. E destul să ilustrăm afirmația, cu cazul începătorului sectei tudoriste din vremea noastră, fostul preot Tudor Popescu, dela biserica Cuibul cu Barză din Capitală. Pentru a-și manifesta în fapt concepția sa protestantă despre inutilitatea cultului Sfinților, el a început prin a suprima din rânduiala slujbelor toate formulele liturgice care exprimă lapidar credința ortodoxă în eficacitatea mijlocirii Sfinților, ca de exemplu răspunsul poporului la ectenii: «Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pre noi!», sau formula finală a otputului dela Liturghie: «Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...», etc.

Ceva mai mult: cultul este nu numai prima formă de închegare a unei religii, adică elementul prin care orice religie capătă consistență și conștiință de sine, ci și elementul ei principal de rezistență, ultima fortăreață care supraviețuiește în declinul tuturor religiilor și confesiunilor. Intr'adevăr, pentru marea majoritate a masselor de credincioși, viața religioasă se manifestă în primul rând prin trăirea și practicarea formelor de cult (dacă nu se reduce aproape exclusiv la ele). E destul să amintim că atașamentul poporului de jos față de formele cultului ortodox a fost totdeauna simbolul stăruirii lor neclintite în însăși doctrina ortodoxă și totodată suprema formă de manifestare a rezistenței lor față de propaganda, ademenirile și amenințările venite din partea altor confesiuni și secte sau doctrine.

Iată, deci, atâtea motive care explică de ce cultul ortodox este ținta principală a atacurilor îndreptate de eterodocși împotriva Bisericii noastre. Intr'adevăr, se știe că protestantismul și toate sectele derivate din el, aproape fără excepție, lovesc în primul rând și mai cu înverșunare, în acele puncte din doctrina ortodoxă pe care se întemeiază cultul nostru: legitimitatea și funcția liturgică a ierarhiei bisericești, rostul și necesitatea locașului de închinare, cultul Sfinților, al icoanelor și al moaștelor, rugăciunile pentru cei morți, valoarea și eficacitatea slujbelor divine, a tainelor și a ierurgilor ca mijloace de sfințire, etc., etc.

IV. Combaterea atacurilor sectare și susținerea concepției sau atitudinii ortodoxe asupra tuturor acestor chestiuni, intră în obiectul și preocupările apărării dreptei credințe. In cele ce urmează, noi nu vom face altceva decât să semnalăm și să discutăm câteva obiecțiuni de ordin general, aduse împotriva cultului ortodox în sine, fixând totodată **fizionomia specifică a cultului Bisericii Ortodoxe Române** în câteva **trăsături sau caractere generale**, prin care el se individualizează și se deosebește de cultul celorlalte confesiuni creștine și secte sau grupări religioase, existente la noi în țară.

1. Astfel, primul caracter al cultului ortodox este **importanța lui în viața creștinismului ortodox**. Dintre toate confesiunile creștine, Biserica Ortodoxă prețuiește cel mai mult cultul și-i acordă locul cel mai de frunte în istoria și în viața ei. «Fiecare din ramurile istorice ale creștinismului universal a primit un dar special, o caracteristică proprie: catolicismul a moștenit darul de a organiza și a administra; protestantismul, darul etic al probității vieții și al probității intelectuale; cât privește popoarele ortodoxe, lor le-a revenit darul de a percepe frumusețea mintală, frumusețea lumii spirituale. Iar această viziune, această contemplație artistică și spirituală se traduce în afară prin formele pietății și ale cultului ortodox. Acest cult este **cerul pe pământ**, este manifestarea frumuseții lumii spirituale» (S. Boulgakoff, *L'Orthodoxie*, Paris, 1932, pp. 179-180).

Spre deosebire de Biserica Romano-Catolică, în care accentul se pune pe organizație și disciplină (unitatea cu papa), în contrast cu protestantismul și sectele, care au izgonit cultul la periferia vieții lor religioase, dând întâietate predicii și activității practice, Biserica Ortodoxă a făcut, din cultul ei, centrul și inima sau expresia fundamentală și caracteristică a vieții sale religioase. Niciunei alte religii sau confesiuni creștine nu se aplică mai bine cuvântul unui celebru liturgist contemporan că «în Liturghie simțim cum bate inima Bisericii. În rugăciunea care se ridică până la tronul lui Dumnezeu, în plenitudinea harului sacramental (sfințitor) care pogoară asupra obștei credincioșilor, se simte respirația puternică a trupului mistic al lui Hristos»... (Dr. A. Baumstark, *Liturghie comparée*, în «*Irénikon*», t. XI, Nr. 1 și 2, 1934, p. 6).

Biserica Ortodoxă funcționează ca o instituție prin excelență culturală; formele și ceremoniile cultului sunt așa de viu și de indisolubil întrețesute cu viața credincioșilor acestei Biserici, încât ele nu pot fi ignorate, atunci când cineva vrea să studieze adevărata față a sufletului ortodox. (Comp. M. Loofs, *Symbolik*, Tübingen u. Leipzig, 1902, p. 162). Nu trebuie să înțelegem prin aceasta că Ortodoxia se reduce exclusiv la cult, cum pretindea pe nedrept teologul protestant A. Harnack (*Das Wesen des Christentums*, Berlin, 1901, pp. 147—149). Dar trebuie să recunoaștem, fără niciun motiv de jenă pentru noi, că «sufletul Ortodoxiei se găsește în riturile sale», precum zice marele teolog rus S. Boulgakoff (*op. cit.*, p. 193; comp., de același, *Cerul pe pământ*, trad. de St. Dobra, «*Raze de lumină*», an. V, Nr. 1, pp. 42, 43). În viața creștinului ortodox, cultul și frecventarea lui joacă un rol primordial și esențial. Nici dogma sau doctrina, nici disciplina sau organizația bisericească, nici morală sau activitatea practică nu angajează atât de mult preocupările și interesul creștinului ortodox ca îndeplinirea și frecventarea formelor de cult. Adevăratul creștin ortodox își face din acestea nu numai o datorie de onoare, ci și primul semn sau dovada de căpetenie a apartenenței lui la Biserică, la Ortodoxie.

2. Al doilea, spre deosebire de cultul confesiunilor reformate și al sectelor în general, cultul Bisericii Ortodoxe, (ca și al celei Romano-Catolice, este **ierarhic**, sau adus la îndeplinire (săvârșit) prin intermediul ierarhiei constituite, sfințite și legal orânduite, adică prin mijlocirea sfinților slujitori, cari, potrivit cuvântului Sfântului Apostol Pavel, sunt «colaboratori sau împreună-lucrători ai lui Dumnezeu» (I Cor. III, 9 și II

Cor. VI, 1), sau «slujitori ai lui Hristos și iconomi sau chivernisitori ai tainelor lui Dumnezeu» (I Cor. IV, 1).

Precum se știe, protestanții nu admit niciun intermediar între om și Dumnezeu, adică resping necesitatea ierarhiei ca organ de sfințire a credincioșilor. Dar în concepția ortodoxă, în opoziție cu cea protestantă și sectară, preotul reprezintă o verigă indispensabilă de legătură între credincioșii de rând (laici) și Dumnezeu. În exercitarea funcțiunii sale de sfințitor sau liturghisitor, preotul ortodox oficiază în numele și persoana Mântuitorului, dar totodată și ca mijlocitor al obștei credincioșilor către El. Sfinții Părinți și tâlcuitorii Liturghiei afirmă că preotul liturghisitor reprezintă pe deoparte persoana lui Iisus Hristos, Marele Arhiereu, dar totodată este și reprezentant, împuternicit, delegat sau interpret al Bisericii, adică al comunității credincioșilor săi, deoarece el slujește și se roagă nu numai pentru sine, ci și pentru credincioși și în numele acestora. În această calitate, el îndeplinește, deci, o dublă funcțiune: pe deoparte aduce sau prezintă lui Dumnezeu ofranda de închinare, slăvire, cerere și mulțumire din partea credincioșilor, iar pe de alta, transmite poporului ceea ce vine dela Dumnezeu, adică harul și binecuvântarea Sa.

De aceea, preotul ortodox a fost întotdeauna un organ de sfințire a turmei sale, un împuternicit și deținător al harului de sus, pe care îl pune la îndemâna credincioșilor, pe când pastorul protestant și versiunea sa modernă, predicatorul sectant, n'are nici prin pregătirea, nici prin chemarea sau instituirea lui, puterile sacerdotale cu care a fost investită preoția legal constituită, adică succesoarea legitimă a Sfinților Apostoli și a urmașilor lor, ierarhi și preoți de pretutindeni.

Necesitatea ierarhiei apare și mai clar, din punctul nostru de vedere, dacă ne gândim că în Ortodoxie (ca și în romano-catolicism), cultul este sacrificial: inima și temelia lui este, adică, sacrificiul sau jertfa Sfintei Euharistii. Ori noțiunea de jertfă presupune totdeauna și un preot sau săvârșitor al jertfei. «Sfânta Euharistie este forța Bisericii, duhul său, viața sa, taina tainelor. Fără cuvinte și dizertațiuni inutile, ea pune pe cei ce o săvârșesc, adică pe cler, în situația specială, excepțională, de slujitori ai tainelor. Sfânta Euharistie e o taină atât de mare și de înfricoșătoare, încât omul nici nu se poate gândi a se apropia de ea, dacă nu este înarmat și protejat de sfințenia grației. Necesitatea sacerdoțiului în Ortodoxie decurge, cu evidența unei maxime, din săvârșirea Sfintei Euharistii, căci omul nu numai că nu poate să săvârșească o astfel de taină, dar nici chiar să se apropie de ea. Față de aceasta, alegerea omenească a comunității pentru serviciul cuvântului, pare neputincioasă și demnă de milă. Aci nu mai are niciun sens tot ceea ce este uman, căci numai punerea mâinilor Apostolilor — prin succesiunea episcopală — face să se coboare Sfântul Duh și face posibile actele sfinte săvârșite prin om. Hirotonirea în Ortodoxie nu este alegerea pentru slujba cuvântului (deși și aceasta este una din funcțiunile sale), ci înainte de toate admiterea lângă altarul sfânt, pentru săvârșirea tainei. Ea este intrarea în domeniul focului sfânt, care acoperă sfântul altar...» (S. Bulgakoff, *Cerul pe pământ*, trad. și loc. cit., p. 49-50).

3. De aci reiese și al treilea caracter fundamental al cultului ortodox, și anume: **caracterul lui eclesiologic sau comunitar**. Cultul ortodox este

adică prin excelență social sau colectiv: el se săvârșește în **eclesia**, adică în Biserică, în înțelesul ei de comunitate sau obște a credincioșilor pe care preotul o păstorește.

Protestantismul individualist, cu toate sectele derivate din el, conține legătura omului cu Dumnezeu în chip exclusiv vertical și cu totul independent de semenii din jur. Fiecare îns se poate ruga lui Dumnezeu pe cont propriu și-L poate cinsti sau slăvi așa cum găsește el în-suși de cuviință. Dar în doctrina ortodoxă, raportul omului cu Dumnezeu e conceput colateral sau orizontal, adică în funcție de aproapele nostru, cu care credinciosul se simte solidar în procesul de mântuire. De aceea, cultul Bisericii Ortodoxe trebuie privit ca o rugăciune colectivă a Bisericii sau a comunității, adică a tuturor credincioșilor, în unitate de duh și credință. El stă pe temelia cuvintelor Mântuitorului: «Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo voi fi și Eu în mijlocul lor» (Matei XVIII, 20), și pe aceea a cuvintelor apostolice: «Rugați-vă unul pentru altul!» (Iacov V, 16). În Liturghie nu mă rog eu singur, fie că sunt preot, fie că sunt simplu credincios, ci împreună și la cot cu semenii mei; în rugăciunile din rânduiala ei nu primează dorințele sau nevoile mele personale, ci acelea ale obștei credincioșilor din care fac parte; pe primul plan stau interesele și destinul Bisericii întregi, spiritul și simțul de solidaritate frățească.

Desigur, Biserica Ortodoxă nu disprețuiește și nu desconsideră valoarea cultului personal, adică devoția particulară sau rugăciunea individuală, pe care fiecărui credincios în parte o poate aduce, singur și de-a-dreptul, lui Dumnezeu. Dar în cultul oficial public al Bisericii, rugăciunea personală trece pe al doilea plan, fiind subordonată celei publice. Dorințele și nevoile particulare, individuale, sunt aci armonizate cu cele generale sau sociale și sunt contopite sau absorbite în acestea, ca picăturile de apă în mare.. (vezi mai mult în studiul nostru: **Participarea la Liturghie...**, Extras, p. 30 și urm.).

4. De aci decurge și **un al patrulea caracter general al cultului ortodox și anume: caracterul lui instituțional.**

Spre deosebire de cultul fluid, instabil și neuniform, al protestantismului și al sectelor, în care inovația și improvizatia personală a fiecărui credincios se află la largul ei, cultul ortodox e alcătuit din forme stabile și uniforme pentru toți, fixate și orânduite, sau măcar acceptate și consfințite de Biserică, forme care sunt aceleași nu numai pentru credincioșii Bisericii noastre, ci pentru întreaga Ortodoxie de pretutindeni. În cultul particular, personal sau extra-liturgic, pietatea individuală a fiecărui credincios în parte se poate revărsa în forme neîngrădite de nicio regulă sau lege. Cu totul altfel stau însă lucrurile când este vorba de rugăciunea obștească a Bisericii, adică rugăciunea făcută în comun, în biserică și prin mijlocirea sfințiilor slujitori. Pentru a se putea crea și păstra atmosfera de ordine și de rânduială, necesară bunei desfășurări a rugăciunii colective, ea se face după un tipic, adică după formulare și rânduieli fixe, precis și amănunțit stabilite de Biserică, pe cari toți credincioșii sunt obligați să le respecte.

Unitatea și uniformitatea cultului divin public este deci impusă și de caracterul prin excelență **colectiv** al acestui cult, care face necesară, prin

firea lucrurilor, folosirea acelorași forme de închinare și de slăvire a lui Dumnezeu, de către toți credincioșii Bisericii noastre. Ele constituiesc un fel de limbaj comun al pietății obștești ortodoxe și totodată un semn distinctiv al credincioșilor față de membrii celorlalte confesiuni sau religii. Căci conștiința unității religioase, adică a apartenenței la una și aceeași Biserică (religie sau confesiune) se concretizează și se întreține totodată, în primul rând și în chipul cel mai sensibil, prin frecventarea aceleiași locaș de închinăciune și prin participarea tuturor la aceleași slujbe și aceleași forme de cult (vezi, mai pe larg, lucrarea noastră **Uniformitatea în săvârșirea serviciilor divine...**, Extras, p. 18 și urm.). Când unul din membrii Bisericii se sustrage, voit sau inconștient, dela îndeplinirea obligațiilor sale de cult, le disprețuiește sau le ignorează, este un indiciu că el nu mai vrea să se încadreze în societatea religioasă din care face parte, că este pe punctul de a se rupe din unitatea trupului colectiv al Bisericii și de a se pune singur în afara sferei ei de înfrîurire. De aceea, atacurile îndreptate împotriva cultului unei religii nu sunt, în fond, decât încercări de a fărâmița, indirect, unitatea sufletească a credincioșilor acelei religii, creată, cultivată și susținută, în mare parte, prin uniformitatea cultului respectiv.

Iată de ce, având în vedere marea importanță a cultului pentru păstrarea ortodoxiei doctrinei și pentru conservarea unității religioase și sufletești a membrilor ei, Biserica n'a putut lăsa cultul drept câmp de experiență al fiecărui liturghisitor sau simplu credincios, căci atunci uniformitatea ritualului și deci unitatea religioasă ar fi riscat să fie sfărâmată, iar doctrina desfigurată. Dovada cea mai concretă o avem în protestantism, unde lipsa unui cult substanțial și uniform a fost pricina de căpetenie care a dus la fărâmițarea acestei mari confesiuni creștine în atâtea bisericuțe, secte și curente religioase. Tocmai pentru acest motiv, Biserica s'a văzut nevoită să interzică de timpuriu exercițiul darurilor extraordinare ale harismaticilor, în cadrul adunărilor liturgice. Iar mai târziu, în urma încercării diferitelor erezii de a se furișa în cultul oficial, pe calea imnelor liturgice, ori a formelor cultului, Biserica a trebuit să interzică improvizația slujitorilor mai ales în textul consacrat al rugăciunilor. (Vezi, de ex., Can. 21 Sin. Cartagina, 393; Can. 23, Sin. Cartagina, 397; Can. 15—19 și 59-60), Sin. Laodiceea; mai multe canoane ale Sin. Trulan; **Povățuirile din Liturghier**, ș. a.).

Caracterul instituțional este comun cultului ortodox și celui catolic, deosebindu-le pe amândouă de cultul confesiunilor protestante și al sectelor. Trebuie totuși să precizăm că există o deosebire de esență între cultul ortodox și cel catolic, în ceea ce privește caracterul lor instituțional. Cultul ortodox este instituțional nu în înțelesul că formele lui ar fi create sau inventate și fixate sau impuse de autoritatea sau conducerea bisericească, așa cum s'a întâmplat în mare parte cu ritual liturgic al Bisericii papale, a cărui generalizare se datorește în primul rând influenței politice a papilor dela Roma sau a împăraților catolici (Comp. Dr. A. Baumstark, op. și loc. cit., p. 11). La noi, Sf. Sinod, care are singur competența de a decide în materie de cult, nu este o autoritate suprapusă credincioșilor, cu puteri discreționare, așa cum este în Biserica apuseană voința papilor sau **Congregația oficială a riturilor**, care legiferează în chestiunile

de ordin liturgic. Sinoadele ortodoxe reprezintă voința și expresia colectivă a Bisericii întregi, a totalității sau a mării majorității a credincioșilor. De aceea, în general, evoluția și dezvoltarea cultului ortodox e un proces de jos în sus: inițiativa o are, adică, pietatea anonimă și colectivă a masselor populare sau a liturghisitorilor, căci ea e aceea care creiază și impune, de obicei, formele și formulele noului de cult; autoritatea sau conducerea bisericească nu face altceva decât să ia act de ele la un moment dat și să le consfințească oficial prin înscrierea în cărțile de slujbă, la vremea potrivită, adică atunci când ele s'au generalizat și impus definitiv și, bineînțeles, dacă nu contravin doctrinei sau tradiției ortodoxe. De aci și **caracterul anonim al cultului ortodox**. Colectiv prin concepție și structură, cultul ortodox este totodată colectiv și în ceea ce privește sursa sau obârșia lui, și deci anonim. Sunt știuți, de exemplu, pași cari au contribuit, prin decretul lor, la forma de azi a missei romano-catolice și se cunosc numele autorilor cutărei misse solemne sau a cutărei Agende de rugăciuni protestante. Liturghia ortodoxă, însă, deși legată, prin tradiție, de numele unor ierarhi celebri, ca Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Vasile cel Mare, este în fond, mai ales în forma ei de azi, opera spirituală, anonimă și colectivă, a pietății tuturor generațiilor creștine dela începutul Bisericii creștine până azi. Ea nu reprezintă rezultatul operei reformatoare a câtorva pași sau sinoade, **impusă** uzului general, cum e missa romano-catolică, ci este, în esență, Liturghia cea mai veche a Bisericii creștine primare, îmbogățită succesiv prin creația colectivă și anonimă a pietății poporului și liturghisitorilor, nu impusă prin ordine papale sau prin decrete sinodale, ci generalizată cu încetul, prin acceptarea și îmbrățișarea ei benevolă de către popoarele ortodoxe, pentru frumusețea, profunzimea și valoarea ei.

5. Iată, deci, un al cincilea caracter fundamental al cultului ortodox: **vchimea și legătura lui cu trecutul.**

Cultul Bisericii Ortodoxe Române aparține ritului liturgic bizantin, adică acelei rândueli de slujbă care s'a statornicit în Bizanț, capitala imperiului roman de Răsărit, de unde ea s'a răspândit de mult la toate popoarele ortodoxe, încât astăzi ritul bizantin este ritul liturgic al întregii Ortodoxii. Deși format la Bizanț, ritul acesta are însă la bază, — pe lângă elemente locale, specific bizantine, — elemente mai vechi, derivate din chiar tradiția apostolică și aduse din Antiohia și Ierusalim, principalele centre și focare misionare ale Bisericii primare creștine. Deci, spre deosebire de cultul reformatoarelor protestanți și al sectarilor, care e tot atât de nou ca și sectele respective și spre deosebire chiar de Biserica papală, care n'a ezitat să inoveze adesea în materie de cult, liturghia ortodoxă — centrul și inima cultului nostru — e, în esența ei, tot atât de veche ca și creștinismul însuși (vezi o comparație cu cultul catolic, din acest punct de vedere, la Alexandru Sturdza, **Priviri istorice asupra învățaturii și duhului Bisericii Ortodoxe**, trad. de I. I. Beleuță, Făgăraș, 1931, p. 75). Ea are o istorie și o evoluție îndelungată. Ea cuprinde, păstrează cu fidelitate și transmite, nealterate, din generație în generație, o întreagă tradiție și un bogat tezaur de reminiscențe și urme — tradiții, datini, rituri și ceremonii străvechi — dintre care unele provenind chiar din antichitatea iudaică și greco-romană, dar creștinate odată cu întreaga zestre sufle-

tească și culturală pe care Biserica lui Hristos a moștenit-o dela lumea veche și a spiritualizat-o, dându-i un sens superior și înalt.

Putem spune deci, că, cu toate adaosele, înfloririle și desvoltările primite în cursul vremii, în esență noi adorăm și slăvim pe Dumnezeu în același chip și cu aceleași forme pe care le-au practicat nu numai părinții și strămoșii noștri, ci chiar primele generații creștine. În această privință, Ortodoxia românească se poate lăuda că e mai tradiționalistă și mai conservatoare chiar decât a celorlalte popoare ortodoxe: ea păstrează, în cult, elemente specifice ei, moștenite dela strămoșii noștri Romani, ca d. p. unele amănunte din slujba cununiei (paharul de obște și pâinea din care se dă mirilor să guste) sau unele rituri, practici și ceremonii tradiționale în legătură cu sfârșitul omului și cu cultul morților (paosul dela înmormântări și parastase, pomenirea morților la Rusali, ș. a.).

Cu alte cuvinte, cultul ortodox este un venerabil monument religios al trecutului, care păstrează în el nu numai spiritul ci și formele cele mai străvechi în care s'a rugat și cu care a adorat pe Dumnezeu Biserica ecumenică a primelor veacuri creștine.

Dar tocmai această însușire a cultului ortodox, adică vechimea lui, este socotită de către adversarii Ortodoxiei și îndeosebi de sectele mai noi, ca un punct vulnerabil. Ei pretind că formele vechi ale cultului nostru n'ar mai corespunde gradului de evoluție și necesităților pietății sau religiozității actuale, care le-ar fi depășit de mult, pe care nu le mai poate satisface și care cer noi forme de exprimare, cu totul altele decât până aci. Fondul launtric al trăirii religioase contemporane s'ar simți, adică, stingherit sau jenat în manifestările lui externe, de învelișul material al formelor sau riturilor culturale străvechi, pe care i le impune încă tradiția liturgică, reacționară și conservatoare (vezi R. Will, *Le culte*, t. I, p. 3 și urm., 244, etc.).

Obiecțiunea protestantă și sectară este însă neîntemeiată. Cultul ortodox reprezintă încă forma cea mai fericită și cadrul cel mai firesc de exprimare a sentimentelor noastre de respect, recunoștință, supunere și iubire față de Dumnezeu. Căci el nu este doar trupul mort al unui trecut îndepărtat, o mumie neînsuflită, sau o piesă arheologică bună numai pentru muzeu sau pentru studiu, cum pretindeau unii teologi protestanți din secolul trecut (vezi, de ex., A. Harnack, *Geist der Morgenländischen Kirche im Unterschied von der abendländische*, Giessen, 1916, p. 128 n. 1, 131). El e, dimpotrivă, un organism viu, în care flacăra vieții a fost și este întreținută în permanență, prin adăogirea sau încorporarea succesivă, de-a-lungul vremii, a formelor noi pe care și le-a creiat religiozitatea ortodoxă în neconținuta ei evoluție. Liturgia ortodoxă nu este ceva static, fix și definitiv stabilit odată pentru totdeauna, nu e o baltă cu apă stătătoare, ci e ca un fluviu izvorit din stânca pietății creștine antice, fluviu care curge neconținut și în apele căruia se varsă, absorbindu-se fără nicio urmă, toate râurile și pâraiașele pietății tuturor generațiilor creștinătății răsăritene. Este însuși sufletul etern al Ortodoxiei în rugăciune, închizând într'insul, cu scumpătate, tradiția și experiența religioasă a trecutului, dar rămânând mereu sensibil și receptiv față de formele și nevoile noi ale prezentului. Religiozitatea ortodoxă găsește încă, mai ales în liturgia noastră, forma cea mai potrivită pentru manifestarea sau exprimarea ei,

formule, rituri și ceremonii verificate, trăite, experimentate și consfințite de unanimitatea generațiilor care ne-au precedat și dela care le-am moștenit. Nicăeri ca în slujbele noastre nu vom putea găsi modele mai desăvârșite și mai sublime ale rugăciunii, în diferitele ei variante: de cerere, de slăvire și adorare, de mulțumire, etc. Este aproape de prisos să mai subliniem înalta valoare euhologică, poetică și literară, a majorității textelor liturgice bizantine, de atâtea ori recunoscută. Se știe că în această privință, liturgiile orientale au o netă superioritate asupra liturgiilor apusene. Unele din producțiile innografilor bizantini, ca cele ale lui Roman Melodul, Ioan Damaschinul sau Teodor Studitul, sunt considerate îndeobște printre cele mai mari poeme ale literaturii universale (comp. Maximilian de Saxa, op. cit., p. 45). Care parte din **Missel-ul** sau din **Ritualul** romano-catolic ar putea egala, de ex., în simplitate, în naturalață, în puterea inspirației și în măreția expresiei, sublima **rugăciune de mijlocire generală pentru toată Biserica**, de după sfințirea Darurilor (Dipticele) din Liturgia Sfântului Vasile cel Mare? Care rugăciune din vreo **Agendă** protestantă ar putea atinge vreodată frumusețea inegalabilă a **Rugăciunii Sfântului Efrem Sirul** («Doamne și Stăpânul vieții mele!...»), sau a **Canonului cel Mare** al Sf. Andrei Criteanul, expresii neîntrecute ale rugăciunii de umilință și pocăință, din vremea postului mare? Sau care din searbădele cântări moderne ale sectanților de azi pot avea pretenția de a înlocui sublimele Catavasii dela Paști, ale Sfântului Ioan Damaschinul, cele dela Crăciun ale lui Cosma de Maiuma, cele ale Intâmpinării Domnului, sau atâtea alte compoziții ale celebrilor innografi bizantini, care umplu astăzi Octoihul, Penticostarul, Triodul și Mineile noastre? S'a născut, oare, melodul care să ne dea o cântare mai dulce și mai armonioasă decât Condacul de Crăciun al Sf. Roman Melodul («Fecioara, astăzi, pe Cel mai presus de ființă naște...»), decât troparul primelor trei denii din Săptămâna Patimilor («Iată, Mirele vine în miezul nopții...»), decât «Cămara Ta, Mântuitorul meu», sau decât «Slava Laudelor dela Paști» («Ziua Invierii...») ? In care alt rit liturgic vom afla o slujbă mai dramatică, mai duioasă și mai impresionantă decât rânduiala înmormântării după ritul ortodox?

Dacă, deci, se spune uneori că toate aceste perle ale tezaurului liturgic ortodox nu mai convin spiritului religios modern, aceasta nu înseamnă că ele ar fi forme de religiozitate învechite, ci că nivelul religiozității, al gustului nostru poetic și al educației noastre literare e scăzut; cu alte cuvinte sufletul nostru, al creștinilor de azi, nu se mai poate ridica până la majestatea și frumusețea acelor forme de cult, care, în istoria pietății creștine, reprezintă punctul cel mai înalt și mai sublim la care s'a putut ridica până acum umanitatea în exprimarea sentimentelor sale de adorație și închinare față de Dumnezeu. Numai atunci când între noi se vor ridica personalități creștine care să întreaacă, — în puterea credinței, în adâncimea evlaviei, în sfințenia vieții, în finețea și rafinamentul gustului artistic, în adâncimea și sinceritatea inspirației și în talentul poetic, — pe Sf. Efrem Sirul, pe Sf. Roman Melodul, pe Sf. Ioan Damaschinul, pe Sfinții Teodor și Iosif din Studion și pe ceilalți liturghi, innografi și melozi ai Ortodoxiei bizantine, numai atunci vom avea dreptul să sperăm la ceva mai bun și mai desăvârșit decât ceea ce ne-au lăsat ei, în domeniul crea-

ției liturgice. Până atunci, cu cât strunele sufletului nostru vor vibra tot atât de ușor și de dulce la atingerea zefirului ceresc, ca și coardele inimii acelora, cu atâtă vom putea înțelege mai bine, vom putea prețui și iubi precum se cuvine, capodopera neasemănată pe care ne-au lăsat-o ei și pe care nu o vor putea întrece niciodată searbădele și meschinele improvizajii ale acelora care au pretenția absurdă să o înlocuiască!

6. Privit sub aspectul său extern, **cultul ortodox este apoi bogat și desvoltat, variat, plin de pompă, de solemnitate și de strălucire**, în contrast cu cultul simplu și sobru, sărac și rece al protestanților și al sectelor, care au pretenția de a fi restaurat cultul simplu și sumar al primilor creștini. Considerând cultul tradițional al Bisericii ca un cult prin excelență ritualist, adică încărcat de prea multe forme și ceremonii complicate, privite ca reminiscențe iudaice și păgâne, superstiții și practici magice, — ei au pretenția de a fi realizat, pentru prima dată în istoria creștinismului, adevăratul cult creștin, cultul lipsit de forme externe, sau închinarea «în duh și adevăr», pe care a preconizat-o Mântuitorul (Ioan IV, 23—24). Dar de fapt, la ei cultul se reduce aproape exclusiv la predică și cântare. De aceea, protestanții în general nu mai manifestă astăzi aversiunea și disprețul de odinioară față de formele externe ale cultului ortodox, a căror valoare au început să o înțeleagă, în urma unei îndelungate experiențe.

Căci formele externe ale cultului apar ca o necesitate firească, izvoită din însăși natura religiunii și a cultului, și impusă de structura organică a ființei omenești, alcătuită din trup și suflet. Ele n'au lipsit din nicio religie: fiecare religie și-a avut, adică, formele ei specifice de cult, indiferent care și de ce natură au fost ele. Este o înclinație firească și instinctivă a omului, de a se închina și a preamări pe Dumnezeu nu numai în gând, sau numai cu mintea, ci de a-și revărsa sentimentele de evlavie și adorație în forme sau acte sacramentale: de a îngenunchia, de a înălța ochii la cer, de a face semnul crucii, sau a-I jertfi ceva din bunurile proprii, etc. Omul nu este o ființă pur spirituală, ca îngerii: el simte nevoia de a-și reprezenta și concretiza, în forme materiale, văzute, toate cele nevăzute sau imateriale: ideile lui despre Dumnezeu, sentimentele sale față de El, evlavia lui. «Pentru că suntem alcătuiți dintr'o fire văzută și nevăzută, adică spirituală și sensibilă, ne închinăm Creatorului într'un chip dublu, după cum cântăm și cu mintea și cu buze trupești, ne botezăm prin apă și prin Duh, și ne unim într'un chip dublu cu Domnul, împărtășindu-ne tainelor și harului Duhului», zice Sfântul Ioan Damaschinul (*Dogmatica*, cartea IV, cap. 12, trad. rom. de D. Fecioru, pp. 258-259).

Ceva mai mult, ideea și simțirea religioasă se sprijină pe formele cultului: acestea ne întăresc credința, ne deșteaptă dragostea, ne nutresc speranța, ș. a. m. d. Ele sunt, pentru religie, ca sistemul osos sau scheletul pe care se sprijină întreaga musculatură și structură a trupului omenească: sunt, cu alte cuvinte, un suport al vieții religioase-morale, și un mijloc de răspândire și de susținere a ei. Lipsa lor atrage după sine și atrofierea sau anemierea sentimentelor și a ideilor religioase corespunzătoare, din care ele izvorăsc și pe care le susțin și le înviorează, așa cum rădăcina și ramurile unui copac întrețin în ele și apără seva care curge prin ele.

Dar riturile sau formele cultului nu sunt simple simboluri materiale

sau mărturii văzute ale credinței și apartenenței noastre la o confesiune oarecare, — cum pretind în general protestanții — ci sunt chiar instrumente sau mijloace de sfințire, purtătoare și transmițătoare ale Harului dumnezeiesc. Dumnezeu însuși s'a servit de semne văzute pentru a ne împărtăși darurile Sale. Astfel, Sf. Duh s'a pogorît peste Sfinții Apostoli ca niște limbi de foc, în urma unui «sunet ca de suflare de vifor, ce vine repede» (Fapte, II, 2). Mântuitorul a folosit la Cină pâinea și vinul, pentru a întemeia Sfânta Euharistie. El a poruncit Sfinților Săi Apostoli să ungă pe bolnavi cu untdelemn, isgonea pe demoni punându-și mâinile asupra celor îndrăciți, a uns cu tină și a trimis pe orbul din naștere să se spele la lacul Siloamului, ș. a. m. d.

Pentru noi, deci, riturile sau formele cultului sunt nu numai plămâni prin care respiră și se exteriorizează viața religioasă auntrică a credincioșilor, ci și conductele (țevile) prin care curge și circulă seva Harului divin, care dă și întreține în toate membrele sau mădulele trupului mistic al lui Hristos, adică al Bisericii. Prin uniformitatea lor și prin identitatea Harului care se transmite printr'însele, ele creiază și întrețin unitatea religioasă și sunt mijloace de coeziune sau de legătură sufletească reciprocă a membrilor Bisericii. Principiul acesta e formulat de însuși Sf. Apostol Pavel, când scrie Corintenilor că noi cei mulți formăm o pâine sau un singur trup, pentru că ne împărtășim toți dintr'o singură pâine și dintr'un singur pahar (I Cor. X, 17). Riturile sunt deci acelea prin care credincioșii «păzesc unirea Duhului, întru legătura păcii», după cum se exprimă același Sfânt Apostol (Efes. IV, 3—5). Îndată ce unul din acești membri nu le mai practică, el se rupe, cu sau fără știință, din unitatea trupului mistic al Bisericii, se lipsește singur de puterea Harului, deci devine mădular uscat, mort sau anchilozat, așa cum se usucă și se rup din butucul viței mlădițele în care nu mai circulă seva pământului (Comp. Ioan XV, 4—6), sau cum se anchilozază și amorteșc acele părți ale organismului omenesc, în care nu mai circulă sângele (Despre rostul și necesitatea formelor externe ale cultului, vezi mai pe larg la Pr. P. Vintilescu, *Curs de Liturgică generală*, București, 1940, p. 157 și urm.).

Iată, deci, pentru ce un cult abstract, în ideie, sau pur spiritual, adică fără forme și rituri, așa cum îl concep reformatorii și sectanții, e ca un suflet fără trup: așa ceva nu e posibil și nici protestanții înșiși nu l-au putut realiza vreodată pe deplin. Nici ei nu s'au putut adică dispensa cu totul de unele forme și rituri elementare, ca acelea din care se compune ritualul Cinei protestante. De aceea, există astăzi în sânul Bisericii Luterane un curent sau o mișcare liturgică, ai cărei reprezentanți, nemulțumiți de formele simple, mereu schimbătoare și arbitrare, ale cultului lor, nutresc și exprimă un interes tot mai viu față de cultul, bogat și plin de strălucire, al Bisericii Ortodoxe, pe care odinioară îl disprețuiau.

Este adevărat că cultul Bisericii Ortodoxe — ca și cel catolic — utilizează, într'o largă măsură, toate formele principale pe care arta i le pune la îndemână: arhitectură și pictură, muzică (vocală), poezie sau imnografie, sculptură (decorativă și ornamentală), țesături și broderie, argintărie, etc. Este, bineînțeles, vorba nu de o artă realistă, care copiază sau reproduce realitatea văzută, ci de una spiritualizată, idealistă, care, pe deoparte transfigurează lumea materială, înălțându-ne mintea la cea spiri-

tuală, iar pe de alta concretizează lumea imaterială, nevăzută, coborînd-o la posibilitățile noastre de percepție și dându-ne sau sugerându-ne imaginea ei văzută. Cultul nostru moștenește, de asemenea, o oarecare notă de podoabă și solemnitate sau strălucire ceremonială, care poartă pece-tea geniului grecesc și mai ales a influenței exercitată de pompa și fastul caracteristice vieții dela curtea imperială bizantină (vezi îndeosebi L. Bréhier și P. Batiffol. *Survivances du culte impérial romain*, Paris, 1920).

Toate acestea, departe de a fi însă un defect al cultului ortodox (cum pretind mai ales sectanții), constituiesc, dimpotrivă, un mare merit și o mare valoare a acestui cult. Datorită elementelor de artă puse în serviciul lui, și «prin frumusețea și varietatea lui, cultul ortodox este ceva unic în creștinătatea întreagă. El unește culmile inspirației creștine cu cea mai prețioasă moștenire antică primită dela Bizanț. In el, viziunea frumuseți spirituale se unește cu aceea a frumuseții lumii» (S. Boulgakoff, *L'Orthodoxie*, p. 179). Bogăția și strălucirea acestor elemente nu păgubesc cu nimic și nu stingheresc manifestarea externă a pietății interne, ci, dimpotrivă, o ajută, o favorizează, o înlesnesc. Cum? Prin aceea că ele formează cadrul sau atmosfera și ambianța externă necesară elevării sau înălțării sufletului omenesc, din sfera mizeriei și a urîteniei cotidiene, spre Dumnezeu, care, în gândirea creștină e conceput nu numai ca izvor și temelie al binelui moral, ci și ca izvorul și întruparea frumuseții absolute și eterne. Lui trebuie să-I aducem, deci, și să-I consacram, ca prinos al omagiului nostru, tot ce arta sau iscusința minții și a geniului omenesc a creiat mai frumos, mai deplin, mai desăvârșit. Dumnezeu este Frumusețe și, deci, numai într'o atmosferă și o ambianță de frumusețe ne putem simți mai aproape de El.

Între frumosul artistic și cel moral sau etic este o tainică și indisolubilă legătură. Cel dintâi promovează și susține pe cel de al doilea. Ce sentiment de elevație, ce fior și ce cutremur poate inspira sufletului omenesc casa de adunare, simplă și sobră, a sectanților, care seamănă cu oricare altă casă sau locuință omenească? Un astfel de locaș de cult lasă sufletul nostru indiferent și rece, nu-l impresionează cu nimic, nu-i spune nimic! Și, dimpotrivă, în atmosfera de tămâie, de taină și de podoabă, a celei mai umile bisericuțe ortodoxe, sufletul nostru simte, fără să vrea, fiorul tainic al prezenței lui Dumnezeu, sentimentul percepției a ceva din ființa sau însușirile Lui, și e îndemnat dela sine să spună ca odinioară Psalmistul: «Doamne, iubit-am podoaba casei Tale și locul sălășluirii slavei Tale...» (Ps. XXV, 8). Cupola bisericii, în bolta căreia veghiază icoana Pantocratorului, ne duce cu gândul la bolta azurie a cerului care se rotunjește deasupra noastră sub mâna Ziditorului și stăpânului a toate; lumina puțină și sficoasă a candelelor și a lumânărilor din sfeșnice toarnă în întunericul sufletului nostru picuri de lumină și pace, îndemnându-l la rugăciune; iar zugrăveala de pe ziduri și icoanele de pe catapeteasmă îi dau sentimentul și fiorul prezenței tainice a lui Dumnezeu și a Sfinților.

Biserica Ortodoxă a fost totdeauna conștientă de influența favorabilă pe care o exercită strălucirea și fastul aparatului extern al cultului, mai ales asupra acelei categorii de credincioși care, prin gustul și prin educația lor, posedă un grad mai mare de sensibilitate pentru elementul estetic pe care arta, în diferitele ei forme, îl pune în serviciul cultului. Iată de ce ea

n'a neglijat niciodată fastul și împodobirea sfântului locaș, frumusețea picturii și a odoarelor bisericești, bogăția și strălucirea veșmintelor liturgice, măestria și dulceața cântărilor sfinte, solemnitățile hieratică a ceremonialului, eleganța și grația ținutei fizice și a înveșmântării liturghisitorilor, etc. Prin toate acestea, ea a vorbit inimilor credincioșilor ei, despre Dumnezeu, într'un chip mai viu, mai concret și mai expresiv decât ar fi putut-o face prin mii de predici și cuvântări, însăși rânduiala și desfășurarea cultului ei fiind o predică vie, intuitivă. Așa se explică de ce, în Ortodoxie s'a rezervat predicii, ca element de cult — cel puțin până la o vreme — un loc și un rol destul de redus în contrast cu protestantismul, care a făcut din predică elementul esențial și centrul de gravitate al cultului său, atât ca extensiune cât și ca importanță.

Dar prin elementele de artă folosite în cultul ei, Biserica Ortodoxă a făcut, indirect, și educația estetică a credincioșilor ei, adică i-a făcut să iubească frumosul sub toate formele lui; ea a cultivat, a întreținut și a ridicat gustul, interesul și nivelul artistic al popoarelor ortodoxe. Toți istoricii noștri de artă recunosc, în unanimitate, influența binefăcătoare exercitată în acest sens de către Biserica Neamului, asupra sufletului românesc. Strălucitele însușiri artistice ale poporului nostru, concretizate în numeroasele și variatele creații ale artei noastre populare, se datoresc în mare parte acestei influențe. Astfel, minunatele înflorituri în lemn ale vechilor porți țărănești au avut ca model sculptura ușilor, a strănilor și a tâmplilor de biserici, după izvodul bizantin, după cum linia melodică a muzicii bisericești, executată de umilii psalți de strană, a inspirat și a influențat splendida noastră muzică populară, începând dela colindele religioase până la doinele și baladele strămoșești.

Tot prin elementul estetic pus în slujba cultului ei, Biserica Ortodoxă a urmărit și a realizat și catehizarea sau instruirea religioasă și morală a credincioșilor ei. Astfel, bogata și splendida producție a poeziei imnografice creștine, intrată în cultul ortodox sub forma troparelor, condacelor, a canoanelor și a diferitelor stihiri ce alcătuiesc astăzi conținutul Mineiilor, al Octoihului, al Penticostarului și al Triodului, conține într'însa o întreagă teologie popularizată sub forma imnelor sau cântărilor și a rugăciunilor. Ce să mai vorbim de importanța în acest sens a icoanelor și a zugrăvelii din biserică? Ele alcătuiesc o adevărată carte pentru cei ce nu știu să citească — cum zicea Sf. Vasile cel Mare — punând sub ochii lor întreaga istorie sfântă a mântuirii și vorbindu-le, prin mijlocirea culorilor, despre patriarhi și despre prooroci, despre învățătura, viața și patimile Domnului, despre Sfânta Sa Maică, despre viața de eroism și sfințenie a mucenicilor și mărturisitorilor, despre realitățile nevăzute de dincolo de pragul mormântului, despre viață și moarte, ș. a. m. d. Din picturile și icoanele sfinte, poporul nostru a învățat și ce trebuie să creadă și cum trebuie să trăiască. Credința pravoslavnică, dreaptă și adevărată, și morala curată s'au spirijinit, în Ortodoxie, aproape exclusiv pe formele cultului ortodox. Liturghia ortodoxă a fost în trecut o adevărată școală de învățătură ortodoxă și o pepinieră a virtuților creștine. Câte îndemnuri pentru o viață curată și pentru sentimente superioare și nobile nu răsună în cursul rânduiei ei: să ne rugăm pentru toată lumea, ș.a.m.d. Mai ales cântările Triodului abundă în asemenea îndemnuri, la practicarea

virtuților creștine: a postului, a rugăciunii și a căinței... Odiñoară, Liturgia era totodată și prilejul sau mediul cel mai obișnuit pentru practicarea sau transformarea în faptă a acestor virtuți, a sentimentelor de milă și ajutorare creștină (asistența socială) și a aceluși splendid sentiment de unitate și de comuniune ce lega între ei pe credincioșii Bisericii primare.

Se impută cultului ortodox, de asemenea, o oarecare doză de spectaculozitate și ritualismul său excesiv, adică slujbe lungi și obositoare (ca **Ūtrenia** sau **Maslul**), desvoltări exagerate ale unor rituri, simple la început (ca **Proscomidia**), repetări inutile și unele reminiscențe ale gustului și inspirației bizantine și orientale (retorism exagerat, formule prolixе, imagini forțate, etc.), care nu mai convin spiritului și gustului modern (vez Max. de Saxonia, op. cit., p. 46 și urm.; Dom Placide de Meesten, în **Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie**, t. VI, col. 1643 și în rev. **Roma et l'Oriente**, t. X, 1920, pp. 104—114; S. Salaville, **Liturgies Orientales. Notions générales. Éléments principaux**, Paris, 1932, p. 96 și urm.). De aceea, s'au ridicat chiar din laturea ortodoxă, glasuri care să ceară prescurtarea tipicului liturgic ortodox și restructurarea sau adaptarea cultului nostru la condițiile, nevoile și gradul de desvoltare al vieții religioase actuale (vezi, le ex., D. S. Balanos, **Infiorirea și decadența Bisericii**, trad. rom. de diac Har. Hagiopol, 1946, pp. 11, 15 și urm.; comp. și I. Simionescu, în **Pagina Bisericii din Universul**, 19 August 1934 și în **Scrisori către un preot**, Buc., 1945, p. 15 și urm.). Adevărul este însă că slujbele ortodoxe nu sunt nici lungi, nici plictisitoare, ci numai **par așa**, fie pentrucă ne lipsește nouă dispoziția lăuntrică pentru a participa la ele, fie pentrucă felul în care se slujește este uneori cu totul defectuos și **nesatisfăcător**. Dacă, de exemplu, Liturgia ar fi săvârșită totdeauna și pretutinden în condițiuni ideale, n'am mai avea motive să ne plângem de lungimea sau de efectul ei plictisitor!

7. O altă notă distinctivă a cultului Bisericii Ortodoxe este **caracterul său mistico-simbolic și realist în același timp**. În întregimea lui, acest cult este creația spiritului elenist și oriental, al cărui gust pentru analogie, simboluri și sensuri mistice e îndeobște cunoscut. Mai toate riturile și ceremoniile sale sunt concepute ca niște simboluri sau chipuri văzute ale unor realități ascunse și spirituale: fiecare din ele ascunde, simbolizează sau întruchipează o idee transcendentă, un sens tainic, ceva din lumea celor nevăzute și suprapământesti. Prin simboluri, cultul ortodox ne amintește și ne duce cu gândul la trecut, adică la diferitele etape, momente sau întâmplări din istoria sfântă a mântuirii iar prin sensurile mistice ne indică sau ne face să ne înălțăm mintea la cele viitoare, la lumea lucrurilor imateriale și la cele ce ne așteaptă dincolo de moarte. Astfel, Liturgia creștină a fost numită pe deoparte o formă de recapitulare intuitivă sau de comemorare permanentă a iconomiei mântuirii (Sf. Teodor Studitul), iar pe de alta o imagine văzută sau preînchipuire terestră a Liturghiei cerești, a slujbei celei fără de materie pe care o oficiază Sfinții și îngerii deapurarea, în jurul tronului Celui Prea Inalt (Dionisie Pseudo-Areopagitul, Sf. Maxim Mărturisitorul, ș. a.).

Datorită acestor simboluri, figuri și preînchipuiri, cultul ortodox îmbracă adesea înfățișări cu adevărat dramatice. El caută să ne dea, adică, în chipul cel mai plastic și mai sugestiv, intuiția cea mai vie a unor fapte

sau întâmplări din istoria sfântă. Așa e, de exemplu, slujba impresionantă a scoaterii Epitafului și a Prohodului din Vinerea Patimilor, «punctul culminant al creației liturgice ortodoxe», cum o numește Sergiu Boulgakoff (*L'Orthodoxie*, p. 183). Ea ne face să resimțim și să trăim adevărat, în fiecare an, durerea coborârii de pe Cruce și a îngropării Mântuitorului, reprezentat plastic prin Epitaful în fața căruia cântăm cântarea jalnică a Prohodului și cu care facem ocolirea bisericii, reconstituind astfel cortegiul funebru format de cei care L-au însoțit pe Domnul la mormânt. Cui nu-i stoarce lacrimi citirea Evangheliilor Patimilor la denia de Joi seara sau plânsetul de jale al Prohodului ce exprimă nu numai durerea Bisericii, a ucenicilor, a Sfintei Fecioare și a femeilor mironosițe, îngenunchiate la picioarele Crucii, dar și presentimentul și nădejdea învierii Celui răstăgnit și îngropat?

Iată, deci, motivul pentru care unii autori protestanți au caracterizat Liturgia noastră drept o «reprezentare sensibilă (perceptibilă) a divinului, o dramă sfântă» (H. Mulert, *Konfessionskunde*, Giesen, 1926, p. 99; Dr. Konrad Algermissen, *Konfessionskunde*, Hanover, 1930, p. 339, ș. a.).

Nu trebuie să înțelegem, însă, că prin aceasta am avea de-a face cu o simplă comemorare a evenimentelor sau a realităților sfinte sub o formă sacramentală. Este vorba de o adevărată actualizare a acestor fapte, de o reînnoire și retrăire a lor pe pământ. Astfel, prin slujba Crăciunului nu facem doar amintirea Nașterii lui Christ; ci El se naște cu adevărat, în chip tainic, în fiecare din noi înșine, așa după cum în ziua de Paști înviază. Tot așa cu sărbătoarea Schimbării Lui la Față, a intrării în Ierusalim, cu patimile, îngroparea și înălțarea Lui la cer, ca și cu toate sărbătorile care comemorează evenimentele din istoria vieții Sfintei Fecioare, dela nașterea până la Adormirea ei. Precum zice marele teolog rus S. Bulgakoff, «slujbele noastre divine, în solemnitatea lor, în bogăția cultului lor, adesea minuțios împodobit, nu sunt numai simple amintiri, ci chiar acțiuni misterioase, hristofanii... În acest sens anul religios ortodox reînnoiește în cadrele timpului și al experienței accesibilă omului, viața cu Hristos și în Hristos, viața umană a Mântuitorului, încheiată cu Înălțarea Sa, ca ceva deosebit și separat de viața lumii, se reproduce în Biserică, ca ceva general, universal, fundamental, ce epuizează totul» (*Cerul pe pământ*, loc. cit., p. 47). Cu alte cuvinte, ale aceluiași teolog, «viața Bisericii, în slujbele sale, ne face sensibilă întruparea care se împlinește în chip misterios: Mântuitorul continuă să trăiască în Biserică, sub aceeași formă în care s'a arătat odată pe pământ și care dăinuiește în toate vremurile și este dat Bisericii să reînvieze amintirile sfinte, așa fel încât noi devenim noii lor martori și participăm la ele» (*L'Orthodoxie*, pp. 180-181).

8. În sfârșit, o ultimă trăsătură particulară prin care se distinge cultul ortodox, este **pancosmismul** său. El îmbrățișează și cuprinde adică în sfera sa de influență nu numai sufletul și persoana omului, ci întreaga natură, toată făptura zidită, pe care o binecuvântează și o sfințește. Aceasta o face el mai ales prin acea categorie de slujbe pe care le numim cu un termen tehnic **ierurgii**, iar romano-catolicii **sacramentalii**, adică slujbele de sfințire care alcătuiesc cuprinsul Molitfelnicului, cea mai populară dintre cărțile de slujbă ale Ortodoxiei. Pe cât de scumpe sufletului ortodox, pe atât de disprețuite și de hulite sunt ierurgiile de către protestanți

și secte în general, ca și de către necredincioși. Ele constituiesc una din principalele ținte de atac ale vrăjmașilor Ortodoxiei, care le socotesc, în general, ca practici magice sau resturi de superstiție păgână, strecurate în creștinism.

Care este, deci, justificarea și rațiunea de a fi a ierurgiilor Molitfelnicului ortodox?—Ele urmăresc să purifice pe om și firea înconjurătoare, vietățile și lucrurile de care omul are nevoie pentru trai sau pentru mântuirea sa. Se știe că păcatul primilor oameni a introdus desordinea și nefericirea nu numai în viața omenească, ci a stricat și armonia dintru început a firii înconjurătoare, când toate câte făcuse Dumnezeu, erau «bune foarte» (Geneză, I, 31). Greșala protopărinților neamului omenesc a turburat și pacea celorlalte viețuitoare, peste care Dumnezeu îl făcuse stăpân pe om și a întinat și pământul, din care acesta fusese zidit, pe care e silit să trăiască, din care își trage hrana și mijloacele de existență și cu care, deci, el e solidar (înfrățit) în această viață. Asupra tuturor acestora apasă blestemul Ziditorului, de după căderea lui Adam: «...Blestemat să fie pământul întru lucrurile tale; întru necazuri vei mânca dintr'însul în toate zilele vieții tale. Spini și pălămidă va răsări ție și vei mânca iarba pământului. Întru sudoarea feții tale vei mânca pâinea ta, până când te vei întoarce în pământ, din care ești luat; că pământ ești și în pământ te vei întoarce» (Gen. III, 17—19). Urmările păcatului au devastat, deci, nu numai ființa omenească, ci s'au întins și asupra întregii zidiri, făcând-o să sufere împreună cu omul, să aștepte și să dorească și ea izbăvirea din stricăciune, ca și omul, precum spune Sf. Apostol Pavel: «Căci făptura s'a supus deșertăciunii, nu de voie, ci pentru cel ce a supus-o, spre nadejdea că și făptura însăși se va slobozi din robia stricăciunii, spre slobozirea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știu că toată făptura împreună-suspină și împreună-are durere până acum...» (Rom. VIII, 20—22).

Soarta naturii a fost astfel strâns legată de aceea a omului: coruptă din pricina omului, ea își aștepta vindecarea tot prin el. Căzută sub înrăurirea și puterea Celui Rău, din pricina păcatului omenesc (Comp. și Efes. II, 2), natura a căpătat, odată cu omul, puțința de a fi restabilită întru curăția și armonia dintru început, prin întruparea Mântuitorului. Imbrăcând cu adevărat firea omenească, Mântuitorul a străbătut ogoarele cu lanuri, a iubit florile câmpului și păsările cerului, pe care le-a dat pildă omului pentru frumusețea și strălucirea lor, a mâncat din roadele pământului, s'a botezat în apa Iordanului, a fost uns cu mir și arome, a stat trei zile în sânul pământului, ș. a. m.d. Cu un cuvânt, nimic din lucrurile zidite n'a rămas străin omenității sale și nimic n'a rămas în afara harului Sfântului Duh, care plutea pe deasupra apelor la facerea lumii (Gen. I, 2).

Astfel, sfintind El însuși natura omenească pe care a purtat-o, Mântuitorul a lăsat Sfinților Săi Apostoli și puterea de a sfinți natura, de a o sustrage de sub înrăurirea și puterea Celui Rău (comp. Mat. X, 8; Marcu XVI, 17-18, etc.), de a o readuce în sfera de influență a Harului divin, spre slava lui Dumnezeu și spre folosul omului. «Intrucât tiranul neamului omenesc a robit pe om, stăpânul întregii firi și împreună cu el și lumea cea văzută toată, întocmai cum se întâmplă și cu curtenii împăratului căzut prizonier, pentru această pricină, înainte de a alege vreo materie pentru una sau alta din Sfintele Taine, trebuie s'o scoatem de sub

puterea Celui Rău, printr'o slujbă anumită. Așa, de pildă, înainte de a începe să boteze cu apă, preotul o curățește, prin rugăciuni, de orice putere a Celui Rău. Tot așa, pentru aceeași pricină (la sfințirea bisericii), arhiereul spală mai întâi altarul cu apă curățitoare a toată răutatea, arătându-ne lămurit calea pe care trebuie să mergem spre bine, al cărei început este tocmai să ne scuturăm întâi de rău...» (Nicolae Cabasila, **Despre viața în Hristos**, trad. rom. de T. Bodogae, Sibiu, p. 128).

De aceea, Biserica Ortodoxă binecuvintează întreaga creațiune: florile și iarba câmpului, țarinile, livezile și lanurile (1 Februarie și sfințeniile), roadele pământului și fructele pomilor (la Sânpietru și 6 August), ramurile arborilor (stălpările la Florii), mâncările și cărnurile (la Paști), apele (la Bobotează), casele și lucrurile din ele, animalele și tot ceea ce vine în atingere cu omul, după folosul și trebuința fiecăruia (comp. S. Boulgakoff, **L'Orthodoxie**, pp. 190-191). Ea binecuvântează, de asemenea, și munca omului, ocupațiunile și îndeletnicirile cu care acesta își susține viața (binecuvântarea turmelor, a luntrilor și a mrejelor, a semănăturilor, rugăciunea la arie, ș. a.), începutul și sfârșitul oricărui lucru, momentele, întâmplările și împrejurările cele mai de seamă din viața noastră, atât cele de bucurie cât și cele de întristare (rugăciunile pentru cei ce călătoresc și pentru tot felul de trebuințe, ierurgiile în legătură cu moartea, Te-Deum-urile și polihroniile la diferite împrejurări, rânduielile intrării în călugărie, ș. a.).

Care sunt, deci, efectele sau urmările ierurgiilor?—Prin ele, puterea și acțiunea curățitoare și sfințitoare a Bisericii se revarsă nu numai asupra ființei omului, ci și asupra întregului univers, scoțându-l de sub puterea blestemului și sfințindu-l. Cu alte cuvinte, prin Biserică — adică prin slujitorii ei — se împărtășește și firii neînsuflăte precum și vietăților necuvântătoare, binecuvântarea lui Dumnezeu, în măsura în care le este de trebuință. Astfel, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, «toată ființa lui Dumnezeu e bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire, căci se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune» (I Timotei, 4-5). Natura, care până aci era mai degrabă potrivnică omului, devine astfel un mediu prielnic traiului și un auxiliar al mântuirii lui, asociată sau împreună-părtașe cu acesta la preamărirea Ziditorului. Omul, reîmpăcat cu Dumnezeu, trage deci cu sine toată creatura din nou spre Dumnezeu, apropiind-o de El, ca totul să fie canal și instrument al mijlocirii Harului dumnezeiesc (comp. Dr. Iosef Casper, **Die sakramentale Welt**, în vol. **Morgenländisches Christentum. Wege zu einer oekumenischen Theologie**. Hrğb. v. dr. Paul Krüger u. dr. J. Tyciak. Paderborn, 1940, p. 175).

Astfel, ierurgiile pregătesc și anticipează sau prevestesc făptura cea nouă, care va să fie, transfigurarea creațiunii, sau acel «cer nou și pământ nou», pe care le-a văzut Sf. Ioan Evanghelistul în vedenia sa (Apoc. XXI, 1) și pe care le așteptăm, potrivit făgăduinței, după sfârșitul veacului acestuia (II Petru III, 13. Comp. S. Boulgakoff, **L'Orthodoxie** pag. 192).

Cum putem răspunde, prin urmare, acelor care disprețuiesc ierurgiile, pretinzând că ele ar fi practici magice sau resturi de superstiții păgâne, strecurate în creștinism? — Răspundem că puterea de înrăurire a creștinismului nu poate fi limitată numai la sufletul omului. Căci omul

nu este numai suflet, ci și trup, este o ființă legată de pământ: trupul lui e zidit din pământ, adică din aceleași elemente (stihii) din care e alcătuită întreaga fire văzută; omul trăiește în mijlocul firii, își trage din ea hrana și izvoarele ființei sale fizice, e înfrățit adânc cu ea. Cosmosul (natura) trăiește deci în om, face parte din structura intimă a ființei umane și trebuie, deci, sfințit, ca și sufletul omului. Căci Iisus nu este numai Mântuitorul sufletelor ci și al trupurilor, și deci al lumii întregi. Când consumăm o substanță sfințită, noi înșine ne sfințim și, dimpotrivă, dacă mâncăm ceva necurat, noi înșine ne pângărim. Sfințirea naturii sau a materiei este, deci, o condiție a sfințirii sufletului. Ori tocmai acesta e scopul ierurgiilor (Comp. S. Boulgakoff, *L'Orthodoxie*, p. 192).

A practicat Biserica astfel de ierurgii, încă din vechime, sau sunt ele născociri mai noi, cum pretind protestanții și sectanții? — Ierurgiile sunt tot atât de vechi ca și Biserica. Ba pe unele din ele le moștenim încă din Legea Veche, ca de exemplu, curățirea femeii la 40 zile după naștere (vezi Lev. XII; comp. Luca II, 22—24); pe altele le-a săvârșit Mântuitorul însuși (tămăduirea bolnavilor, izgonirea duhurilor necurate, binecuvântarea pruncilor și a Sfinților Apostoli, a pâinii, a vinului și a peștilor, etc.); în sfârșit, despre cele mai multe din ele ne vorbesc Sfinții Părinți și scriitorii bisericești din primele veacuri creștine, ca Sf. Justin Martirul și Filosoful (Apol. I, 61—65), Tertulian (De baptismo, cap. 7, De corona Militis, cap. 3, 4), Sf. Vasile cel Mare (Despre Sfântul Duh), ș. a. Rugăciuni pentru binecuvântarea și sfințirea apei (aghiazma), a untdelemnului, a fructelor, șfeștanii pentru ploaie, ș. a., găsim scrise chiar în cele mai vechi rânduieli sau așezăminte bisericești, ca **Așezămintele (Constituțiile) Sfinților Apostoli**, din sec. III-IV, precum și în cele mai vechi cărți de slujbă, ca **Evhologhiul episcopului Serapion de Thmuis** (în Egipt), din sec. IV. La acestea, s'au adăugat cu timpul și altele mai noi, iar rânduiala lor s'a desvoltat, treptat, ca și rânduiala altor slujbe, prin adăugarea de rituri sau ceremonii și cântări noi, dar sămburele sau miezul lor, adică rugăciunea principală de binecuvântare sau sfințire a rămas aproape aceeași ca și în vechime.

* * *

Pe scurt, deci, cultul Bisericii Ortodoxe Române e cu mult superior față de cultul celorlalte confesiuni creștine și sectelor din țară, din toate punctele de vedere. Ritul liturgic bizantin, din aria căruia facem parte, devenit de mult cultul întregii creștinătăți ortodoxe, este nu numai simbolul și expresia cea mai concretă a unității în duh a Ortodoxiei de pretutindeni, ci și zestrea ei cea mai de preț și titlul ei de glorie. El este infinit superior, atât ca concepție, cât și ca structură și valoare, nu numai cultului confesiunilor reformate și al sectelor, ci și celui catolic: în deosebi față de acesta din urmă, cultul Bisericii Ortodoxe Române are marele avantaj că se săvârșește în limba poporului, pe când la romano-catolici, precum știm, s'a păstrat și se întrebuintează în serviciul liturgic exclusiv limba latină, adică o limbă moartă, pe care poporul n'o cunoaște și n'o înțelege. Superioritatea cultului ortodox față de cel catolic — atât din punctul de vedere al valorii lui interne cât și al limbei — a fost implicit recunoscută prin numeroasele decrete papale care hotărâsc ca uniții cu Roma, prove-

niți dintre ortodocși, să-și păstreze neschimbat cultul ortodox, față de care papii înșiși n'au ezitat adesea să-și exprime admirația și prețuirea, în termeni foarte elogioși (vezi mărturii la S. Salaville, op. cit., p. 53 și următoarele).

Ceva mai mult: din punctul de vedere al limbii liturgice, Ortodoxia românească are o situație privilegiată și e superioară nu numai față de catolicism, ci chiar în comparație cu celelalte Biserici Ortodoxe naționale. Căci la Greci, limba greacă a Liturghiei a rămas tot cea veche, clasică, de prin sec. IV-V după Hr., pe când greaca modernă, vorbită azi de poporul grec, (mai ales greaca populară), a evoluat și se deosebește mult de cea liturgică. La popoarele ortodoxe slave (Ruși, Bulgari, Sârbi, ș. a.), de asemenea, se menține încă în întrebuițarea cultului vechea limbă slavă comună (paleo-slava sau slava bisericească), care se vorbea la popoarele slave sud-dunărene prin sec. IX-X și care a fost, de altfel, și limba noastră de cult, până prin sec. XVII-XVIII. Ea se pezintă, față de limbile vii ale popoarelor slave de azi (rusă, sârbă, ȕlgară, etc.), tot așa de învechită și deosebită ca și latina față de limbile neo-latine (romanice) de azi (româna, franceza, italiana, etc.). La noi, însă, cărțile de slujbă nu numai că au fost traduse, de mult, în limba ca un fagure de miere a poporului, dar versiunea lor e ținută la curent cu progresul limbei, prin continua revizuire și îmbunătățire a edițiilor noi, deși ele păstrează încă și mireasma arhaică a primelor traduceri românești.

Cu un cuvânt, rânduiala logică și ordonată a slujbelor ortodoxe, valoarea tezaurului de tradiție biblică și patristică pe care îl conțin, legătura vie și neîntreruptă cu trecutul adânc din care provin, profunzimea și bogăția teologică și doctrinală a textelor liturgice, lirismul și pietatea ce transpiră din innee și rugăciunile ei, precum și valoarea lor catehetică, morală și spirituală, în sfârșit bogăția, varietatea și frumusețea elementelor de artă pe care le pune în serviciul său extern și atâtea altele, sunt calități și merite pe care cunoscătorii apuseni ai cultului nostru, catolici și protestanți, nu numai că le cunosc și le elogiază, dar le și invidiază, pentru că nu le găsesc în propria lor liturghie. Așa se și explică nu numai admirația și numeroasele elogii directe la adresa cultului nostru, exprimate de acești cunoscători, ci și studiile, edițiile și traducerile de texte liturgice orientale, din ce în ce mai numeroase în Apus, mărturii indirecte ale sporirii interesului Apusenilor pentru cunoașterea și prețuirea cultului ortodox (Vezi asemenea glasuri și mărturii adunate la Dr. I. Zugrav, **Cultul nostru, văzut de cunoscători străini**, Cernăuți 1939. Com. și S. Salaville, op. cit., p. 72 și urm.).

Ca să exemplificăm, reproducem mai departe un lung citat din impresiile unui cunoscut protestant din zilele noastre despre cultul ortodox:

«Protestantul care privește mai deaproape viața bisericească a statelor ortodoxe are adeseori impresia că ea nu-i decât un formalism strălucitor și grandios, însă lipsit de semnificație religioasă. Această impresie e justă numai în parte, și arată mai ales o neînțelegere destul de mare. E drept că Biserica Ortodoxă a accentuat atât de mult latura văzută și tangibilă a rugăciunii, încât slujba cuvântului luată în sens protestant ca predicare și explicare a Bibliei, e adeseori lipsită de grija ce ar merita-o...

Dar nu-i deloc drept că importanța mare ce se dă liturghiei și împărățaniei, e dovada unei concepții pur exterioare și formale despre pietate. Pentru un ortodox sincer, cultul e o adevărată dramă spirituală, la care ia parte cu toată ființa sa. Ceasuri întregi stă în picioare, privind la icoane și închinându-se, așteptând clipa însemnată, când prin ușa dela iconostas se va face trecerea cu Sfintele Daruri.

Tămâia creiază o atmosferă de taină sfântă. Muzica corului, fără oprire și fără sfârșit, umple pe încetul sufletele de o armonie supranaturală. În sfârșit, ca desăvârșire supremă a slujbei, împărțășirea îl face să întâlnească un Dumnezeu care astfel intră în viața lumii, întocmai cum s'a petrecut în timpul viețuirii pământești a lui Iisus Hristos. Unui creștin răsăritean nicio predică nu i-ar putea vorbi într'o limbă mai intimă, mai directă.

Chiar și semnele făcute la rugăciune, care ar putea fi socotite de protestanți, drept niște superstiții, au pentru ortodox o adâncă semnificație spirituală. Cei care, de pildă, disprețuiesc cinstirea icoanelor, ca fiind o practică magică, arată cât de puțin înțeleg particularitatea cultului ortodox. Căci icoanele au un loc central în credința ortodoxă. Ziua biruinței Bisericii asupra iconoclaștilor e privită încă drept o «mare sărbătoare a Ortodoxiei». Pentru creștinul răsăritean, icoana e «un canal al harului dumnezeesc» (Sf. Ioan Damaschin), e «locul prezenței pline de har a acelor pe care îi reprezintă» (Boulgakoff); trebuie să li se dea un cult plin de respect (dar nu să fie «adorate»), căci ele reprezintă persoana sfântă, al cărui chip sunt (ele) întocmai cum euharistia reprezintă pe Domnul nostru. A cinsti icoana nu însemnează a cinsti chipul acela, ci cum s'a stabilit în sinodul dela Niceea, «prototipul ei». Icoana nu trebuie socotită deci ca imaginea realistă care reproduce o realitate pământească. Ea e socotită mai curând o încercare de a târî sufletul nostru dincolo de lumea aceasta, printr'o abstracție dela formele ordinare ale vieții și prin întrebunțarea unui stil consacrat de tradiția seculară, a cărei «streinătate» absolută și a cărei pietate ți-aduc aminte de ceva supranatural. Nu-i o operă de artă care să-ți provoace emoții estetice, ci o operă de credință, menită să cheme pe oameni la închinare și la rugăciune. Mi-ar fi greu să uit această frază simplă pe care mi-a spus-o odată o femeie rusă: «Știi pentru ce țin eu atâta la icoana aceasta? Pentru că nu-i frumoasă...».

Icoana este deci semnul caracteristic al unei credințe care aplică concepția realistă a împărățaniei la toată viața religioasă...

O cunoaștere mai adâncă a Ortodoxiei arată că practicele ei religioase se bazează pe o concepție deosebită, în care materia e considerată ca un canal al lucrării Duhului Sfânt, concepție care nu trebuie să fie confundată cu magia... Adeseori ceea ce poate părea magic vizitatorilor streini, nu-i decât expresia unei spiritualități răsăritene (deci streine de spiritul apusean)...» (W. A. Wisser't Hooft, **Ortodoxia văzută de un protestant**. Trad. de T. Bodogae. Citat după Arh. I. Mihălcescu și Em. Vașilescu, **Apărarea credinței**. Lecturi apologetice. București, 1937, pp. 168-169).

* * *

Sarcini și datorii ale preoțimii, în legătură cu cultul.

Precum am văzut, cultul Bisericii noastre constituie un tezaur de cel mai mare preț. Dar acest tezaur se cere valorificat de către sfinții sluji-

tori. Ei sunt nu numai săvârșitorii, ci și interpreții principali ai cultului; trebuie să fie, deci, buni interpreți. Jucată de artiști slabi sau mediocri, cea mai genială piesă de teatru pare o parodie sau o caricatură; tot așa și cultul nostru, oficiat de slujitori slabi sau mediocri, riscă să rămână un simplu tezaur mort și îngropat, ale cărui valori nu sunt puse în adevărata lor lumină.

De aceea, preoții sunt cei dintâi chemați să cunoască valoarea, frumusețea și superioritatea cultului nostru, să-l înțeleagă, să-l pătrundă și să-l trăiască ei înșiși când îl oficiază, pentru ca, la rândul lor, să-l poată explica credincioșilor și să-i transmită gustul și iubirea pentru acest cult. Să fim convinși înaintea de toate că principala noastră chemare în cadrul misiunii preoțești e aceea care ne leagă de sfintele altare, datorită de liturghisitorii, de săvârșitorii ai cultului, de mijlocitorii ai Harului și sfințitorii ai lumii.

Să redăm, deci, sfintelor altare și locașuri de rugăciune, dreptul și onoarea de centru și pivot al întregii noastre activități pastorale. Să fim convinși că n'avem la îndemână un alt mijloc de lucru mai eficace și mai sublim pentru înduhovnicirea lumii de azi și pentru readucerea ei la Hristos, decât cultul divin. Pentru această suntem însă datori să ne străduim în primul rând a-l cunoaște cât mai profund și temeinic, în toată istoria și în toate aspectele lui. Numai așa îl vom înțelege mai bine. Și cu cât îl vom cunoaște mai bine, cu atât vom ști să-l și prețuim mai mult, pentru că ne vom convinge din ce în ce mai mult de frumusețea, de valoarea și de superioritatea lui, în comparație cu cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor existente la noi în Țară. Și cu cât îl vom prețui mai mult, cu atât îl vom iubi mai puternic și-l vom oficia mai cu drag.

Să ne silim a păstra neatinsă integritatea și caracterul adevărat, unitatea și uniformitatea cultului nostru. Pentru aceasta, trebuie să ne impunem noi înșine o severă disciplină în exercițiul funcțiunii de liturghisitori: să respectăm adică, cu strictete, rânduiala exactă și corectă a slujbelor, ferindu-ne de orice abatere dela regulile exprese ale Tipicului, evitând orice adaos, omisiune, inovație sau invenție personală în textul sau în ceremonialul liturgic. Să-l apărăm mai ales împotriva acelor excrescențe morbide și nesănătoase, de unele practici și rituri care ar putea fi considerate drept acte de superstiție și magie sau forme de speculare a evlaviei populare, care l-ar putea desfigura și compromite în ochii credincioșilor conștienți și luminați.

Să valorificăm și să scoatem în evidență bogăția și splendoarea formelor noastre de cult, prin felul nostru de a sluji: prin convingerea, prin pătrunderea, prin credința și prin evlavia pe care trebuie să o punem în slujbele pe care le oficiem, dându-le astfel viață din sufletul nostru și făcând pe credincioșii noștri să le înțeleagă, să le iubească, să le dorească și să le frecventeze regulat și cu drag. Să nu considerăm oficierea slujbelor drept o simplă obligație profesională, pe care să o îndeplinim de silă, de nevoie sau din rutină și în chip automat, mașinal, ci să o socotim cea mai înaltă cinste de care a învrednicit Dumnezeu pe oameni și să o îndeplinim, deci, cu osârdie, cu toată cuviința și cu dragoste.

Să explicăm credincioșilor sfintele slujbe și să facem pe credincioșii noștri să participe activ și efectiv la ele, adică să-i facem să vină cu drag

la biserică, să le susținem atenția și interesul în timpul serviciilor divine, pentru a-i face să le înțeleagă, să le trăiască și să le dorească, frecventându-le în chip regulat, cu dragoste și cu folos. Acesta este cel mai sigur mijloc de a-i ține pe păstoriții noștri, strâns uniți în jurul bisericii și al slujitorilor ei. Să nu uităm că, dintre credincioșii noștri, cei mai ușor ademniți de sectari și care cad mai repede în mrețele indiferentismului și ale necredinței, sunt tocmai aceia care au rupt legătura cu sfântul altar, adică cei ce s'au înstrăinat de biserică, cei ce nu mai frecventează sfintele slujbe și care nu mai practică formele cultului.

Când vom izbuti, deci, să facem din cultul ortodox mijloc de atragere a enoriașilor noștri în jurul sfintelor altare, de ridicare a nivelului vieții lor religioase-morale, de sfințire și de mântuire a lor și a noastră, atunci vom putea spune, împreună cu Sf. Apostol Pavel, că noi, slujitorii celor sfinte, suntem, cu adevărat, niște buni «iconomi ai tainelor lui Dumnezeu» (I Cor., IV, 1).

CÂNTAREA ÎN COMUN A POPORULUI ÎN BISERICĂ

Participarea activă a poporului la slujba Sfintei Liturghii, este o problemă care interesează în cel mai înalt grad Biserica noastră.

Cântarea în comun a poporului, în biserică, s'a dovedit a fi unul din mijloacele cele mai potrivite pentru a aduce pe credincioși la Sfintele Slujbe. Dela instituirea ei, slujba Sfintei Liturghii are caracterul de rugăciune în comun. «**Cu pace Domnului să ne rugăm**», sau: «**Să zicem toți, din tot sufletul și din tot cugetul**»... etc., sunt îndemnuri care brăzdează slujba Sfintei Liturghii și care implică participarea tuturor credincioșilor la rugăciune și cântare.

Cântarea în comun a credincioșilor în Biserica Ortodoxă a cunoscut culmi nebănuite în trecut. Este de ajuns să amintim de nivelul înalt la care ajunsese organizarea cântării omofonale (la unison) în comun, fie ea sub forma responsorială, fie, mai ales, sub forma antifonală, pe timpul marilor muzicanți ai creștinismului, Sf. Efrem Sirul, Sf. Ambrozie al Milanului și Sf. Ioan Gură de Aur, ca să nu mai fie nevoie să arătăm, că această cântare în comun s'a practicat întotdeauna în creștinism și că nu este o inovație a timpurilor noastre și, cu atât mai puțin, o manifestare cu caracter sectar sau protestant.

Din contră, aceasta a fost forma adevărată a săvârșirii Sfintei Liturghii, dela începutul instituirii ei și sub această formă se găsește practică și azi în foarte multe din bisericile țării noastre și cu deosebire în Ardeal. Ori, este știut că prin nimic nu se apropie creștinul mai ușor de Dumnezeu, decât prin cântare aleasă, adusă Lui. Este știut, deasemenea, că această cântare atrage, unește, transmite fluidul care leagă suflet de suflet. Pe de altă parte, s'a constatat că nu este alt cadru mai potrivit în care să se poată face mai bine catehizarea, decât în cadrul Sfintei Liturghii, prin trăirea sufletească în comun a momentelor psihologice cuprinse în această sfântă slujbă.

De aceea, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa dela 5 Octombrie 1950, printre multe alte înțelepte hotărâri luate pentru bunul mers al Bisericii, pune în fruntea îndatoririlor clerului nostru, pe aceea de a **învăța pe credincioși cântările sfintelor noastre slujbe și cu deosebire, Cântările Sfintei Liturghii.**

Tot Sf. Sinod, în grija de a păstra neștirbit caracterul bisericesc tra-

dițional al cântărilor pe deoparte, iar pe de altă parte, ținând seama de stadiul de popularizare, deci de cunoaștere a multora din aceste cântări, de către popor, a stabilit care anume sunt aceste cântări liturgice. Și cum în Biserica noastră sunt astăzi în uz două sisteme de notație muzicală și anume: cea psaltică și cea liniară — pentru ca aceste cântări să poată fi ușor descifrate și învățate atât de cunoscătorii unei notații, cât și de cunoscătorii celeilalte notații, Sfântul Sinod a hotărît ca toate cântările bisericești tradiționale să fie transcrise pe ambele notații, suprapuse. Liber este deci, fiecare, să-și aleagă notația muzicală pe care o preferă. Cântarea este redată fidel, și într'un caz și în celălalt, cele două notații constituind doar mijloace de redare, nu scopuri.

Până la tipărirea unei broșuri care să cuprindă toate cântările bisericești și religioase, de care are nevoie preotul în activitatea lui pastorală, revistele noastre bisericești vor cuprinde, începând cu această lună, rând pe rând, materialul muzical de absolută necesitate pentru începutul acestei activități.

În acest număr, Cucernicii preoți — ajutați de cântăreți și de alți drept-credincioși inițiați în cunoașterea muzicii și în organizare de cântare în grupuri mai mari sau mai mici — vor găsi «**Cântările Sfintei Liturghii, după melodile tradiționale bisericești**», scrise pe ambele notațiuni și așezate în ordinea lor cronologică. Spațiul nu ne-a îngăduit să dăm în întregime rânduiala Sfintei Liturghii, ci numai până la «**Ectenia Punerii Înainte**», inclusiv, urmând ca restul de cântări să fie publicate în numărul următor.

LĂMURIRI TECHNICE :

a) Intrucât în notația liniară, împărțirea cântărilor în măsuri diferite ar îngreua foarte mult executarea, am exclus bara de măsură. **Pentru ușurință, în executare, tactul se va bate numai în jos, unitatea de timp fiind pătrimea, care se cântă într'o bătaie** (ca în muzica psaltică).

b) În privința nuanțelor, se recomandă ca în general, cântările să nu fie strigate, ci potolite, adică așa cum cere caracterul Sfintei Slujbe și ambianța în care se desfășoară ea. Ca un indiciu mai sigur și îndreptar clasic, se va avea în grijă ca atunci când melodia urcă, puterea vocii să crească, iar atunci când melodia coboară, puterea vocii să scadă. Se va ține iarăși seama de ceea ce ne impune textul, căci desigur că într'un fel vom cânta un «**Osana**» și cu totul în altfel de nuanță vom cânta «**Pre Tine Te lăudăm**» sau «**Doamne miluiește!**».

c) Mijloacele și metodele de lucru vor fi adaptate la nevoile și posibilitățile locale, fiecare cucernic preot procedând cum îi convine mai bine. Ca metodă, pentru început, se recomandă a porni cu cântările mai scurte

și mai ușoare, de exemplu: **Ecteniile, Sfinte Dumnezeule, Tatăl nostru** și apoi se va trece la cele mai grele și mai lungi, cum sunt **Heruvicul, Axionul**, etc.

Ca încheiere, se recomandă cucernicilor preoți, ca chiar acolo unde au reușit să-și organizeze coruri pe mai multe voci, menținându-le și înțărindu-le, să nu neglijeze de a organiza cu credincioșii cei mulți din biserică și cântarea omofonă în comun, și, eventual, să alterneze aceste două organizații, sau în timp ce corul execută cântările mai grele, să se dea și credincioșilor posibilitatea de a cânta două-trei cântări liturgice, cum ar fi de exemplu. **Sfinte Dumnezeule, Tatăl nostru**, etc. Sunt procedee care au dat rezultate foarte bune. acolo unde s'au practicat.

Dar indiferent de procedee tehnice sau de metode. trebuie accentuat încă odată. că dată fiind marea influență pe care cântarea bisericească o are asupra credincioșilor, organizarea acestei cântări în comun se impune. La lucru, deci, Prea Cucernici Părinți, iubiți cântăreți și drept-credincioși creștini, și vă asigurăm că vă veți bucura de roadele pe care le veți culege.

CÂNTĂRILE SFINTEI LITURGHII

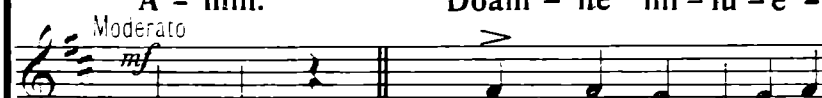
DUPĂ

MELODIILE TRADIȚIONALE BISERICEȘTI
SCRISE PE AMBELE NOTĂȚIUNI

ECTENIA MARE

Glasul VIII Ni

mf ①
A - min. Doam - ne mi - lu - e -

Moderato *mf*
A - min. Dòam - ne mi - lu - e -

②
ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

③
Doam - ne mi - lu e ște.

④
Doam - ne mi - lu - e - ște. Doam - ne

NOTĂ. — Până la „Mila păcii”, toate cântările pot fi executate cu un ton mai sus.

⑤

mi - lu - e - ște. Doam - ne mi - lu - e -

mi - lu - e - ște. Doam - ne mi - lu - e -

⑥

ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

Allegretto

Prea Sfân - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

Prea Sfân - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

zeu, mân - tu - e - ște - ne pre noi.

zeu, mân - tu - e - ște - ne pre noi.

Ți - e, Doam - - - ne!

Ți - e, Doam - - - ne!

ANTIFONUL I

Mărire... Și acum... Binecuvintează

Glasul V $\text{♩} \text{Pa}$

mf
A - min. Mă - ri - re Ta - tă -

Allegretto
mf
A - min. Mă - ri - re Ta - tă -

lui și Fi - u - lui și Sfân - tu - lui

lui și Fi - u - lui și Sfân - tu - lui

Duh. Și a - cum și pu - ru - rea

Duh. Și a - cum și pu - ru - rea

și în ve - cii ve - ci - lor. A - min.

și în ve - cii ve - ci - lor. A - min.

Allegretto

Bi - ne - cu - vin - tea - - ză, su - fle -

Bi - ne - cu vin - tea - - ză, su - fle -

te al meu, pre Dom - nul, și toa - te

te al meu, pre Dom - nul, și toa - te

ce - le din lă - un - trul meu, nu -

ce - le din lă - un - trul meu, nu -

me - le cel Sfânt al Lui. Bi - ne -

me - le cel Sfânt al Lui. Bi - ne -

cu - vân - tat ești, Doam - - ne.

cu - vân - tat ești, Doam - - ne.

ECTENIE MICĂ

Glasul V ♩ Pa

① *mf*
 Doam - ne mi - lu - e - ŝte. ② Doam - ne
Moderato
 Doam - ne mi - lu - e - ŝte. Doam - ne

mi - lu - e - ŝte. Prea Sfân - tă Năs - că -
Allegretto
 mi - lu - e - ŝte. Prea Sfân - tă Năs - că -

toa - re de Dum - ne - zeu, mân - tu e - ŝte -
 toa - re de Dum - ne - zeu, mân - tu - e - ŝte -

ne pre noi. Ți - e, Doam - - ne!
 ne pre noi. Ți - e, Doam - - ne!

ANTIFONUL II

Mărire... Și acum... Uaule născut

Glasul. V ♩° Pa

mf
A - min. Mă - ri - re Ta - tă -

Allegretto
mf
A - min. Mă - ri - re Ta - tă -

lui și Fi - u - lui și Sfân - tu - lui

lui și Fi - u - lui și Sfân - tu - lui

Duh. Și a - cum și pu - ru - rea

Duh. Și a - cum și pu - ru - rea

și în ve - cii ve - ci - lor. A - min.

și în ve - cii ve - ci - lor. A - min.

U - nu - le nă - s - cut, Fi - u - le

Allegretto

U - nu - le nă - s - cut, Fi - u - le

și Cu - vân - - tul lui Dum - ne - zeu, Ce -

și Cu - vân - - tul lui Dum - ne - zeu, Ce -

la ce ești fă - ră - - de moar - te și

la ce ești fă - ră - - de moar - te și

ai pri - mit, pen - tru mân - tu - i - rea

ai pri - mit, pen - tru mân - tu - i - rea

noa - stră, a Te în - tru - pa din

noa - stră, a Te în - tru - pa din

Sfân - ta Năs - că - toa - re de Dum - ne -
Sfân - ta Năs - că - toa - re de Dum - ne -

zeu și pu - ru - rea Fe - cioa - ra Ma -
zeu și pu - ru - rea Fe - cioa - ra Ma -

ri - a. Ca - re - le ne - schim - bat
ri - a. Ca - re - le ne - schim - bat

Te - ai în - tru - pat și răs - tig - nin -
Te - ai în - tru - pat și răs - tig - nin -

du - Te, Hris - toa - se, Dum - ne - ze - u -
du - Te, Hris - toa - se, Dum - ne - ze - u -

le, cu moar-tea pre moar-te ai căl-

cat. U - nul fi - ind din Sfân -

ta Tre - i - me, îm - pre - u - nă mă-

rit cu Ta - tăl și cu Du - hul Sfânt,

mân - tu - e - ste - ne pre noi.

ECTENIE MICĂ

Glasul V ♩ Pa

① *mf*
 Moderato
 Doam - ne mi - lu - e - šte. ② Doam - ne
 Doam - ne mi - lu - e - šte. Doam - ne

mi - lu - e - šte. Prea Sfân - tă Năs - că -
 Allegretto
 mi - lu - e - šte. Prea Sfân - tă Năs - că -

toa - re de Dum - ne - zeu, ② mân - tu - e - šte -
 toa - re de Dum - ne - zeu, mân - tu - e - šte -

ne pre noi. ② Ți - e, Doam - - ne!
 ne pre noi. Ți - e, Doam - - ne!

ANTIFONUL III

Apărătoare Doamnă

Glasul VIII Ni

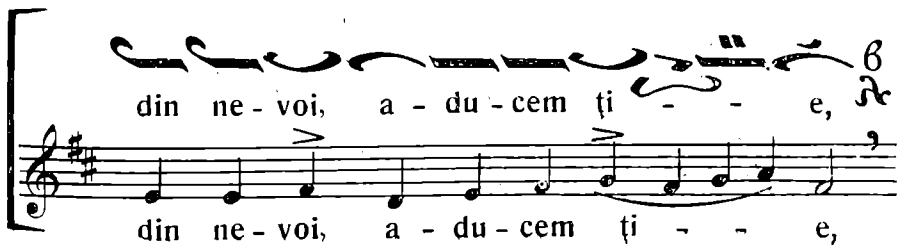
mf
A - min. A - pă - ră - toa - re Doam -
Moderato
mf
A - min. A - pă - ră - toa - re Doam -

nă, pen - tru bi - ru - in - ță, mul - țu -
nă, pen - tru bi - ru - in - ță, mul - țu -

mi - - re, iz - bă - vin - du - ne
mi - - re, iz - bă - vin - du - ne

din ne - voi, a - du - cem țî - - e,
din ne - voi, a - du - cem țî - - e,

Năs - că - toa - re de Dum - ne - zeu, noi ro -

Năs - că - toa - re de Dum - ne - zeu, noi ro -

bii tăi. Ci, ca ce - ea ce ai stă -

bii tăi. Ci, ca ce - ea ce ai stă -

pâ - ni - re ne - bi - ru - i - -

pâ - ni - re ne - bi - ru - i - -

tă, iz - bă - ve - ște - ne din toa -

tă, iz - bă - ve - ște - ne din toa -

- - te ne - vo - i - le, ca să

- - te ne - vo - i - le, ca să

stri - găm ți - e: Bu - cu - ră -

te, Mi - rea - să, pu - ru - rea fe -

cioră - ră!

VENIȚI SĂ NE INCHINĂM

Glasul I Pa

Ve - niți — să ne în - chi - năm și

să că - dem — la Hris - tos. Mân - tu - e - ste -

să că - dem — la Hris - tos. Mân - tu - e - ste -

Allegretto

ne pre noi, Fi - ul lui Dum - ne - zeu,

ne pre noi, Fi - ul lui Dum - ne - zeu,

Cel — ce ai în - vi - eat din — morți,

Cel — ce ești mi - nu - nat în - tru Sfinți, pre

Cel — ce ai în - vi - eat din — morți,

Cel — ce ești mi - nu - nat în - tru Sfinți, pre

noi cei ce-Ți cân-tăm: A - li - lu - i - ia.

noi cei ce-Ți cân-tăm: A - li - lu - i - ia.

Apoi:

Doam - ne mi - lu - e - ste.

Doam - ne mi - lu - e - ste.

ALT VENIȚI SĂ NE ÎNCHINĂM

Glasul VII Ga

T *mf*

Ve - niți să ne în - chi - nă - m și să că -

Moderato *mf*

Ve - niți să ne în - chi - nă - m și să că -

dem — la Hris - tos. Mân - tu - e - ște - ne

dem — la Hris - tos. Mân - tu - e - ște - ne

pre noi, — Fi - ul lui Dum - ne - zeu, Cel —

pre noi, — Fi - ul lui Dum - ne - zeu, Cel —

ce ai în - vi - eat — din — mărți, pre

ce ești mi - nu - nat — în - tru Sfinți,

ce ai în - vi - eat — din — mărți, pre

ce ești mi - nu - nat — în - tru Sfinți,

noi — cei — ce-Ți cân-tăm — Ți — e:

noi — cei — ce-Ți cân-tăm — Ți — e:

A — li — lu — i — ia.

A — li — lu — i — ia.

Apoi:

Doam — ne mi — lu — e — ște

Doam — ne mi — lu — e — ște.

La sărbătorile mari, sau când slujește Arhiepiscopul,
se cântă, înainte de „Sfinte Dumnezeule“ :

DOAMNE MÂNTUEȘTE

Glasul VIII Ni

p Doam — ne, mân — tu — e — — — — — ște

Andantino *p* Doam — ne, mân — tu — e — — — — — ște

pre cei bi - ne - cre - din - cioși.
pre cei bi - ne - cre - din - cioși.

SFINTE DUMNEZEULE

Glasul V $\dot{\text{U}}$ Pa

A - min. Sfin - te Dum - ne -
A - min. Sfin - te Dum - ne -

ze - u - le, Sfin - te Ta - re
ze - u - le, Sfin - te Ta - re

Sfin - te Făr' - de - moar - te, mi - lu -
Sfin - te Făr' - de - moar - te, mi - lu -

e - šte - ne pre noi.

Se cântă de 3 ori
la rând.

Apoi:

mf
Allegretto
Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u -

lui și Sfân - tu - lui Duh. Și a -

cum și pu - ru - rea și în ve - cii

ve - ci - lor. A - min. Sfin - te
f
Moderato

Făr' de - moar - te, — mi - lu - e - ște -

Făr' de - moar - te, — mi - lu - e - ște -

ne pre noi.

ne — pre — noi.

Se cântă înc'odată „Sfinte Dumnezeule“ în - sa mai rar și cu voce puternică.

După citirea „Apostolului“, se cântă:

ALIIUIA

Glasul I Pa

A - li - lu - i - ia, — a - li -

A - li - lu - i - ia, — a - li -

lu - i - ia, a -

lu - i - ia, a -

li - lu - i - ia.

li - lu - i - ia.

ȘI DUHULUI TĂU

Glasul VIII Ni

Si Du - hu - lui Tău.

Moderato

Și Du - hu - lui Tău.

MĂRIRE ȚIE, DOAMNE

Glasul VIII Ni

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă -

Maestoso

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă -

ri - re Ți - e!

ri - re Ți - e!

Se cântă
și după citirea
Sf. Evanghelii.

NOTĂ — Mărire Ție Doamne, se poate cânta cu un ton mai sus.

După Sfânta Evanghelie:

Doam - ne mi - lu - e - ște. Doam - ne
 Doam - ne mi - lu - e - ște. Doam - ne.

mi - lu - e - ște. **DOAMNE MILUEȘTE**
ÎNTREIT
 mi - lu - e - ște. Glasul VIII Ni

Doam - ne mi - lu - e - ște, Doam - ne mi - lu -
 Doam - ne mi - lu - e - ște, Doam - ne mi - lu -

e - ște, Doam - ne mi - lu - e - ște.
 e - ște, Doam - ne mi - lu - e - ște.

Doam - ne, mi - lu - e - ște, Doam - ne
 Doam - ne mi - lu - e - ște, Doam - ne

mi - lu - e - ŝte, Doam - ne mi - lu -
mi - lu - e - ŝte, Doam - ne mi - lu -

e - - - - - ŝte.
e - - - - - ŝte.

Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.
Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.

Recitativ Moderato

Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.
Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.

Recitativ Moderato

Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.
Doamne milueŝte, Doamne... Doam - ne mi - lu - e - ŝte.

Recitativ Moderato

Doamne miluește, Doamne... Doam-ne mi-lu-e - ște.

Doamne miluește, Doamne... Doam-ne mi-lu-e - ște.

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam - ne mi -

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam - ne mi -

lu - e - ște. A - min.

lu - e - ște. A - min.

ECTENIA CELOR CHEMAȚI

Glasul VIII Ni

Doam - ne mi-lu - e - ște. Doam - ne

Doam - ne mi-lu - e - ște. Doam - ne

mi - lu - e - Ńte. ³ Doam - ne mi - lu -

mi - lu - e - Ńte. Doam - ne mi - lu -

e - Ńte. ⁴ Doam - ne mi - lu - e - Ńte.

e - Ńte. Doam - ne mi - lu - e - Ńte.

⁵ Doam - ne mi - lu - e - Ńte. ⁶ Doam - ne

Doam - ne mi - lu - e - Ńte. Doam - ne

mi - lu - e - Ńte. ^v Ńi - e,

mi - lu - e - Ńte. Ńi - e,

Doam - ne. ^v A - min. ^v Urmează 2 mici

Doam - ne. A - min. ectenii, la care se răs-

Doam - ne. A - min. punde cu : „Doamne

și „Amin“. Apoi: miluește“ Nr. 1 și 2

HERUVIC

Glasul VIII Ni

p *pp*

Adagio *p* *pp*

A - - - min. Ca - -

a - - - rii, ca - - rii

a - - - rii, ca - - rii

pre He - ru - vimi, pre He -

pre He - ru - vimi, pre He -

ru - vimi, cu tai - nă,

ru - vimi, cu tai - nă,

cu tai - - - nă în - chi - pu -

cu tai - - - nă în - chi - pu -

im, cu tai - - nă în - chi - pu -

im, cu tai - - nă în - chi - pu -

im, — în - chi - pu - im;

im, — în - chi - pu - im;

p și fă - că - toa - rei de vi - ea -

p și fă - că - toa — rei de vi - ea -

ță Tre - imi, — fă - că - toa -

ță Tre - imi, — fă - că - toa -

rei de vi - ea

rei de vi ea

tă Tre - imi, în - tre - it Sfân -

tă Tre - imi, în - tre - it Sfân -

tă, cân - ta - - re a - du - cem, cân -

tă, cân - ta - - re a - du - cem, cân -

ta - - re, cân - ta - re a -

ta - - re, cân - ta - re a -

du - cem. Toa - tă gri - ja lú -

du - cem. Toa - tă gri - ja lu -

mea - scă, gri ja, gri - ja
mea - scă, gri - ja, gri - ja

cea lu - mea - - scă să
cea lu - mea - - scă să

o le pă - dăm,
o le pă - dăm,

decresc. să o le - pă - dăm. Gri - ja
decresc. să o le - pă - dăm. Gri - ja

cea lu - mea - - scă, să
cea lu - mea - - scă, să

o le pă-dăm,
o le pă-dăm,

pp *rall.*
să o le pă-dăm.
pp *rall.*
să o le pă-dăm.

La «pomenirile» din timpul ieșirii cu Sfintele Daruri:

A-min.
A-min.

CA PRE ÎMPĂRATUL

Glasul VIII Ni

A-min. *mf*
Ca pre Îm-pă-ra-
Allegretto *mf*
A-min. Ca pre Îm-pă-ra-

tul tu-tu-ror pri-mind, *p* pre
tul tu-tu-ror pri-mind, *p* pre

Îm - pă - ra - tul, — Îm - pă - ra - tul
 Îm - pă - ra - tul, — Îm - pă - ra - tul

tu - tu - ror, — pri - mind pre Cel —
 tu - tu - ror, — pri - mind pre Cel —

ne - vă - zut, — în - con - - ju -
 ne - vă - zut, — în - con - - ju - -

rat de ce - te - le în - - ge -
 rat de ce - te - le în - - ge -

rești. A - li - lu - - i -
 rești. A - li - lu - - i -

ia, a - li - lu - i - ia,
ia, a - li - lu - i - ia,

a - li - lu - i - ia.
a - li - lu - i - ia.

ECTENIA PUNERII ÎNAINTE

Glasul VIII Ni

Doam - ne mi - lu - e - ŝte. Doam - ne
Moderato
Doam - ne mi - lu - e - ŝte. Doam - ne

mi - lu - e - ŝte. Doam - ne mi - lu -
mi - lu - e - ŝte. Doam - ne mi - lu -

④

e - ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

e - ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

⑤

Doam - ne mi - lu - e - ște.

Doam - ne mi - lu - e - ște.

①

Dă, Doam - ne.

②

Dă, Doam - ne.

Dă, Doam - ne. Dă, Doam - ne.

③

Dă, Doam - ne.

④

Dă, Doam - ne.

Dă, Doam - ne. Dă, Doam - ne.

⑤

Dă, Doam - ne.

⑥

Dă, Doam - - ne.

Dă, Doam - ne. Dă, Doam - - ne.

ACTUALITATEA EPISTOLEI I-a CĂTRE CORINTENI, A SF. APOSTOL PAVEL

Corintul era unul dintre cele mai mari orașe ale lumii vechi. El ajunsese la o mare înflorire, datorită așezării sale între două mări și traficului său comercial cu Occidentul și cu Orientul. Bogăția și prosperitatea sa au atras însă nu numai admirația, ci și invidia altor cetăți din antichitate. Intrând în conflict cu Roma, Corintul a fost distrus în întregime de către consulul L. Mummius (146 a. Chr.). După o sută de ani dela dărâmare, el a fost rezidit de către împăratul Iuliu Caesar, care l-a transformat în colonie romană și i-a asigurat o nouă viață. În câteva decenii, orașul s'a desvoltat atât de mult, încât întrecea în strălucire oricare alt oraș grecesc și rivaliza cu marile metropole ale imperiului. Ceva mai târziu, împăratul Augustus îi acordă noi privilegii economice și politice și-l ridică la rangul de capitală a provinciei senatoriale Achaia. În Corint își are de acum reședința un proconsul roman, care se numește și se schimbă anual și care conduce, ca autoritate supremă, toate treburile publice ale provinciei și ale orașului.

Rapida refacere și înflorire a orașului n'au adus însă cu ele numai belșugul, cultura și civilizația, ci și luxul, desfrâul și mizeria. Istoria popoarelor cunoaște destule exemple în care desvoltarea economică și culturală a mers mână în mână cu stricarea bunelor moravuri și cu înăsprirea relațiilor dintre oameni. Așa era cazul la Corint, care devenise unul dintre cele mai vestite locuri de desfrânare și unul dintre cele mai mari centre sclavagiste din imperiul roman.

Intr'adevăr, din cei aproape 600.000 de locuitori, câți număra Corintul în veacul apostolic, peste 400.000 erau sclavi, iar majoritatea celorlalți era lipsită cu desăvârșire de orice mijloace de producție și de orice drepturi politice. Toată bogăția Corintului aparținea câtorva stăpâni și izvora din exploatarea sclavilor, a libertilor, a hamalilor și a meseriașilor săraci, care alcătuiau marea majoritate a populației orașului.

În Corint se afla apoi cel mai renumit templu al zeiței Venus-Afrodita, ale cărei preotese — peste 1.000 de ierodule — ridicaseră prostituția la rangul de cult religios și se desfrânau fără nicio rușine uneori chiar în văzul trecătorilor. La ierodulele care-și cinsteau zeița vânzându-și trupurile în boschetele sacre de pe Acro-Corint, se adăugau apoi alte sute și mii de curtezane, care le făceau o concurență funestă în restul orașului și care duceau mai departe procesul de desfrânare morală a vieții de familie și a vieții publice. Numele Corintului, cetatea desfrâului, echivala așa dar, în vocabularul vremii, cu desfrâul însuși (*κορινθιακόρη*), iar expresia «a trăi ca la Corint» (*κορινθιά ζεῖν*) devenise o vorbă de ocară chiar pentru păgâni.

Ce a ajuns această vestită cetate? O simplă și tristă amintire. Corin-

tul a fost devastat de mai multe ori de către barbari — începând din veacul al IV-lea după Hristos —, a fost cucerit de către Francezi în 1205, a fost cedat după aceea Venetienilor și a trecut apoi, rând pe rând, dela un stăpân la altul, soarta sa asemănându-se cu aceea a ierodulelor și a curtezanelor din epoca de mărire de altădată. Gloria, puterea și viața lui s'au stins astfel treptat, treptat. Mai lipsea doar jugul turcesc, ca să facă din Corint ceea ce nu reușise să facă nicio urgie anterioară. Iar Corintul a cunoscut și acest jug, care a înmormântat orașul pentru totdeauna. Pe vătra cetății de altă dată, n'au mai rămas decât câteva neînsemnate ruine, vestigii interesante doar pentru cercetătorii trecutului pământului grecesc. Corintul de azi este un oraș cu totul nou, clădit la oarecare depărtare de vătra vechiului oraș. — «Sic transit gloria mundi!», ar zice cu drept cuvânt un cugetător profan, citind istoria vechiului Corint. Conștiința creștină adaugă: Așa pedepsește Dumnezeu idolatria, desfrâul și nedreptatea socială!

Intemeierea Bisericii din Corint. Sf. Apostol Pavel vine în Corint în cursul călătoriei a doua misionare, spre sfârșitul anului 50 sau la începutul anului 51. După obiceiul său, el ia contact mai întâi cu Iudeii, care constituiau o comunitate destul de însemnată și aveau în oraș o sinagogă. Dar predica sa se adresează și populației păgâne. La Corint, evanghelia îmbrățișează astfel două câmpuri diferite de misiune și întâmpină două obstacole diferite. Apostolul este silit să lupte deodată pe două fronturi și să ia poziție atât împotriva iudaismului, care cultiva pretutindeni spiritul de intrigă, formalismul și sectarismul religios, cât și împotriva păgânismului, care-și trăgea puterea din favorizarea desfrâului și care era slujit de filosofia veacului și de o veche tradiție în sânul popoarelor.

Unde a locuit Sf. Pavel în Corint? În primele săptămâni, el a dus-o extrem de greu, îndurând lipsa de hrană și de adăpost, ca orice străin într'un mare oraș păgân (II Cor. XI, 8 și urm.). Apoi s'a împrietenit cu o familie de Iudei: Acvila și Priscila, care veniseră de curând din Italia, pentru că împăratul Tiberius Claudius poruncise, printr'un edict, ca toți Iudeii să părăsească Roma. Acvila și Priscila erau făcători de corturi, ca și Sf. Pavel. Intovărășindu-se în exercitarea aceleași meserii, ei au cunoscut mai de aproape pe marele Apostol, s'au convertit și l-au găzduit în locuința lor. Odată mai mult, Noul Testament ne învață astfel că munca este cel dintâiu mijloc pentru înfrățirea oamenilor și singura cale firească pentru procurarea hranei, îmbrăcăminte și adăpostului. De aceea, Sf. Pavel a rămas lângă Acvila și Priscila și lucra împreună cu dânșii (F. A. XVIII, 1-3.) Iar lucrul său manual se împletea permanent cu predica lui Hristos (cf. I Tes. II, 9).

Apostolul nu se mulțumește însă cu această activitate zilnică și cu câteva convertiri singurătate sau ocazionale. El nu venise la Corint ca să-și caute o pâine, ci ca să aducă la Hristos pe Corinteni. De aceea, în fiecare săptămână, el ia parte la adunările comunității iudaice și vorbește cu atâta încredință, încât convinge o mulțime de Iudei și de prozeliți că Iisus este alevăratul Mesia, adică Hristos, Fiul lui Dumnezeu și-i înduplecă să se boteze. Așa-l găsesc ucenicii săi Silas și Timotei, pe care-i lăsase în Macedonia când se îndreptase spre Corint (F. A. XVIII, 4-5). În câteva săptămâni, el strânsese în jurul său o mulțime de credincioși iudei și elini,

convertise chiar și pe Crispus, mai marele sinagogii și intențiasse astfel prima comunitate creștină din capitala provinciei Achaia (F. A. XVIII, 8).

Misiunea apostolică în Corint nu era însă ușoară. Mulți Iudei s'au ridicat cu vehemență împotriva persoanei și activității marelui Apostol, rabinul care trădase, după ei, cauza iudaismului. Din pricina lor, el a fost nevoit să părăsească adunările religioase ale comunității iudaice și să-și îndrepte predica spre păgâni.

Acum apostolul nu mai are vreme pentru muncă manuală. Sprijinit de ajutorul trimis de creștinii din Macedonia (II Cor. XI, 8-9), el se dedică cu totul numai misiunii. Din locuința lui Acvila și Priscila, care devenise neîncăpătoare pentru mulțimea ascultătorilor, se mută în casa unui prozelit anume Titus Justus, așezată lângă sinagoga Iudeilor. Aci se țin de acum adunările creștine și cuvântările Sf. Apostol Pavel, pe care Domnul l-a încurajat într'o vedenie, noaptea, zicându-i «**Nu te teme, ci grăește și nu tăcea, pentrucă Eu sunt cu tine și nimeni nu va pune mâna pe tine ca să-ți faci rău, pentrucă în cetatea aceasta am popor mult**». Deci a rămas apostolul în Corint un an și șase luni, predicând neîncetat cuvântul lui Dumnezeu și făcând o mulțime de convertiri și dintre Iudei și dintre păgâni (F. A. XVIII, 6-11).

În Corint se petrece în acest timp un fapt de mare importanță pentru cronologia paulină: **întâlnirea Sf. Apostol Pavel cu Gallion**, proconsulul provinciei, frate cu filosoful Seneca. Numele lui Gallion este pomenit adesea în epigrafe. Era un om drept și un conducător înțelept. O inscripție descoperită în Boetia îl numește «binefăcător», ceea ce însemnează că guvernământul său în Achaia a lăsat frumoase amintiri. Multă vreme nu s'a știut mai nimic despre data proconsulatului său în Achaia, singura indicație aflându-se în cartea Faptelor Apostolilor. O inscripție descoperită în localitatea Delfi acum câteva decenii, ne informează însă că el conducea Achaia în prima jumătate a anului 52 și ne face să presupunem că proconsulatul său în această provincie a început în primăvara anului 51. Întâlnirea dintre Gallion și Sf. Pavel s'a petrecut curând după sosirea proconsulului în Corint. Ea a fost provocată de către Iudeii care s'au împotrivit predicii Sf. Pavel și care, ridicându-se într'un gând împotriva lui, l-au dus la tribunal și l-au învinuit înaintea lui Gallion că îndeamnă pe oameni să cinstească pe Dumnezeu într'un fel potrivit legii mozaice. Apostolul a vrut să se apere, dar Gallion l-a oprit și a cîștat procesul, rostind următoarea sentință: «**De s'ar fi săvârșit vreo nedreptate sau vreo faptă rea, o, Iudeilor, v'aș fi suferit după cuviință. Dar de vreme ce este vorba despre nume, despre învățătura și despre legea voastră, toate acestea vă privesc pe voi înșivă, pentrucă eu nu vreau să fiu judecător pentru ele**». Apoi Gallion i-a alungat dela tribunal, fără să le mai dea vreo atenție, și a eliberat pe Sf. Pavel, garantându-i libertatea și ocrotindu-l ca pe un cetățean roman. Numai Sostene, mai-marele sinagogii, a plătit scump prietenia sa cu Apostolul, căci toți prozelitii l-au bătut în fața tribunalului (F. A. XVIII, 12—16). Ulterior, și Sostene s'a convertit la creștinism și a devenit colaboratorul Sf. Pavel (I Cor. I, 1).

Graba Iudeilor de a smulge o sentință arbitrară împotriva Sf. Pavel, curând după sosirea înaltului magistrat roman în Corint, a prins deci bine Apostolului, care a putut petrece încă «**multe zile**» în liniște, în capitala

provinciei. În acest timp, el a convertit pe Stefanus și casa lui (I Cor. XVI, 15), pe Gaius (I Cor. I, 14; Rom. XVI, 23), pe Erast, vistiernicul orașului, pe Cvarthus (Rom. XVI, 23), pe oamenii din casa Hloeii (I Cor. I, 11), pe Phoebe din portul Chenhrea și pe mulți alții, ale căror nume nu le mai cunoaștem (F. A. XVIII, 8).

Caracterul Bisericii din Corint. — Tânăra comunitate creștină din Corint, alcătuită la început numai din foști Iudei și prozeliti, cuprinde în curând tot mai mulți credincioși recrutați dintre păgâni. Ca origină etnică, aceștia sunt în majoritate greci și romani. Ca în orice mare port și centru comercial, nu lipsesc însă nici reprezentanții altor naționalități din imperiu. Corintul este cosmopolit. Toți creștinii, indiferent de origina etnică, alcătuiesc o singură comunitate religioasă și participă la aceleași întruniri. Adunările lor se țin în case particulare. Locuința lui Acvila și Priscila, apoi casa lui Titus Justus și mai târziu casa lui Gaius sunt astfel primele locașuri de cult ale Bisericii din Corint (F. A. XVIII, 7; I Cor. XVI, 19; Rom. XVI, 23). Altele se mai adaugă după aceea în Chenhrea și în Lechaion, porturile orașului, ca și în restul provinciei. În ele se adună regulat, în ziua întâia a săptămânii, adică Duminica, toți credincioșii, ca să asculte cateheza și să ia parte la agape și la Sf. Euharistie (I Cor. XVI, 2; XI, 18 și urm.; XIV, 19 și urm., etc.).

Membrii Bisericii din Corint și din Achaia sunt recrutați din toate clasele și categoriile sociale. Unii aduc cu ei o cultură aleasă, prețuind știința, filosofia și retorica (I Cor. I, 18—30). Alții, mai puțini la număr, sunt bogați, aducând cu ei unele atitudini neconforme cu dragostea de aproapele și cu egalitatea creștină (I Cor. XI, 21-22). Cei mai mulți sunt însă oameni de jos: sclavi, liberti, hamali, meseriași, marinari și plugari, trudind din greu pentru hrana zilnică (I Cor. I, 26; VII, 21). Ca și săracii din Israel, acești oameni necăjiți, dar buni la suflet, năzuiesc așa dar, în chip firesc, atât spre mântuirea sufletească și spre dobândirea fericirii celei cerești și viitoare, cât și spre creierea unei orânduiri sociale mai bune, mai drepte și mai fericite, în care toți oamenii să fie liberi și egali, să se iubească și să se ajute ca frații și să împartă frățeste toate necazurile și toate bucuriile acestei prea scurte vieți pământești.

Motivarea epistolei. Comunitatea creștină din Corint prezintă însă și alte aspecte tot atât de complexe și de variate. Unele se referă la viața bisericească, altele la ținuta morală, iar altele la preocupările duhovnicești ale Corintenilor. Cunoașterea lor explică însăși motivarea epistolei. Ca să le înțelegem, trebuie să amintim că Apostolul părăsește Corintul în vara sau toamna anului 52, însoțit de Acvila și Priscila, de care se legase printr'o aleasă prietenie creștină (Rom. XVI, 3-4). Ei se îndreaptă spre Efes. Acvila și Priscila rămân aci, în timp ce Sf. Pavel pornește mai departe pe mare, debarcând la Cezareea Palestinei. Dela Cezareea, el se duce la Ierusalim, la Praznic, și apoi se înapoiază în Antiohia, încheind astfel a doua călătorie misionară (F. A. XVIII, 18—22), pe care o începuse în primăvara anului 50.

După ce zăbovește o vreme în Antiohia, Sf. Pavel pornește din nou spre Tars, Derbe, Listra, Iconium și Antiohia Pisidiei, unde predicase în prima călătorie misionară, revede Galatia, străbate Frigia și ajunge la

Efes. Aci și în împrejurimi se oprește el pentru mai bine de trei ani, desfășurând cu succes o bogată activitate misionară (F. A. XVIII, 23 și urm.). Dela plecarea sa din Ahaia trecuseră, așa dar, patru ani încheiați (52—56). În tot acest timp, el urmărise cu grijă de părinte dezvoltarea Bisericii din Corint și primise aproape numai vești bune despre starea și propășirea ei. Aceste vești erau aduse de călătorii creștini din Corint, care vizitau pe Apostol la Efes și-l informau despre mersul comunității din capitala provinciei Ahaia. Ele îi potoleau dorul care-l chema neconținut spre fiii săi duhovnicești și-l întăreau sufletește în greaua sa misiune apostolică. Cu ce bucurie va fi aflat el de fiecare dată că Biserica din Corint se dezvoltă mereu și că numără în sânul ei numeroși creștini evlavioși și adevărate exemple de desăvârșire morală și de viață în Duhul Sfânt (1 Cor. VII, 1 și urm.; XI, 1-2; XIV, 26).

În ultimul timp, oameni din casa Hloei (I, 11), precum și Stefanas, Fortunat și Ahaic, trimișii Corintenilor (XVI, 17-18), îl înștiințează însă că anumite primejdii interne amenință liniștea, unitatea, sfințenia și progresul Bisericii din capitala Ahaei. Care sunt acele primejdii?

Din cuprinsul epistolei, aflăm mai întâi că, nu mult după plecarea Sf. Pavel din Ahaia, au sosit în Corint și alți predicatori ai Evangheliei. Unii dintre aceștia erau însuflețiți de un înalt zel misionar, dar alții erau mânați de preocupări cu totul străine de duhul adevăratului apostolat creștin. Între cei dintâi se numără, desigur, Iudeul alexandrian Apollo, care a sosit la Corint, venind din Efes. La Efes, Apollo predicase pe Hristos în sinagoga Iudeilor și cunoscuse pe Acvila și Priscila. El era însă doar un catehumen începător, căci cunoscuse numai botezul lui Ioan. Constatând această mare lipsă în pregătirea lui catehetică și apreciindu-i râvna și cultura, Acvila și Priscila l-au luat deci la dânsii și i-au complectat catehizarea, spre a-l face apt pentru misiune. Apoi Apollo a trecut în Ahaia și a venit la Corint, unde arăta Iudeilor, în grai profetic, că Iisus este adevăratul Mesia prezis de Sf. Scriptură (F. A. XVIII, 24—28). Dar predica lui Apollo plăcuse în deosebi păgânilor, decarece le vorbea în graiul retorilor și al filosofilor elini, pe care-l învățase în Alexandria Egiptului, patria speculațiilor filosofice și a sincretismului religios. Activitatea sa misionară la Corint a avut însă și unele rezultate neașteptate: anumiți creștini au fost captivați atât de mult de cunoștințele sale biblice și filosofice și de talentul său oratoric, încât îl socoteau mai presus decât orice alt misionar creștin și-l cinsteau astfel ca pe apostolul lor preferat. Prețuirea lor pentru persoana lui Apollo mergea atât de departe, încât, cu toate că fuseseră catehizați și convertiți la creștinism de către Sf. Apostol Pavel, își ziceau cu emfază «ai lui Apollo». Aceștia prețuiau însă în chip exagerat nu numai pe Apollo, ci și metoda sa misionară. Ei exaltau peste măsură valoarea retorice și a filosofiei eline, socotindu-le necesare pentru desăvârșire, și de aceea încercau să le introducă în gândirea și în cateheza creștină. Ei se considerau chiar un fel de elită intelectuală între ceilalți credincioși, un fel de grupare aleasă a înțelepților. De aceea, Apostolul combate cu toată asprimea atitudinea admiratorilor lui Apollo și-i cheamă la ordine, arătându-le că preocupările lor constituiesc o nescotire a Crucii lui Hristos și o știrbire a păcii și unității Bisericii.

În Corint au venit, deasemenea, și câțiva predicatori iudei — probabil

din Palestina — care renunțaseră la legea mozaică și la prescripțiunile rituale ale iudaismului, dar păstrasera încă o vie și ascunsă ostilitate față de persoana și activitatea Sf. Apostol Pavel, zelosul fariseu anticreștin de altădată, neobositul misionar creștin de acum. Plini de invidie față de succesele lui misionare, aceștia-i contestau apostolatul și declarau că recunosc ca autentică numai autoritatea Sf. Petru și a celor doisprezece Apostoli ai Mântuitorului. Sf. Petru nu fusese în Corint și nu contribuise cu nimic la întemeierea sau la propășirea Bisericii de acolo. Numele său (Chifa, Simon-Petru, Petru) era însă bine cunoscut în toate Bisericile și el era ținut în mare cinste, în deosebi de către creștinii recrutați dintre Iudei, fără a mai vorbi de iudaizanți. A-l opune astfel numelui Sf. Pavel, era totuși o adevărată eroare. Greșită era deci atitudinea aceluia care se intitula cu emfază «ai lui Petru» (I Cor. I, 12; III, 22), așa cum greșită era și atitudinea aceluia care se intitula «ai lui Apollo» (I Cor. I, 12; III, 21; IV, 6).

Ca să combată aceste două tendințe greșite, alți Corinteni relevau demonstrativ numele și autoritatea Sf. Apostol Pavel, întemeietorul comunității creștine din Corint, cel mai neobosit predicator al Evangheliei și părintele lor în Hristos. Imitând procedeul celorlalți, ei se deosebeau numindu-se «ai lui Pavel». Atitudinea lor nu curma însă desbinările, ci le înmulțea, deși nu urmărea scindarea sufletească a Bisericii. Situația era astfel dezolantă pentru marele Apostol, care voia să asigure tinerei sale comunități o desăvârșită unitate și armonie duhovnicească, fără de care orice progres moral și misionar este cu neputință.

Spectacolul acesta era apoi întregit și de a patra tendință greșită: a Corintenilor, care — spre a putea duce și după convertire o viață liberă — se socoteau mai presus de adepții lui Apollo, ai lui Petru sau ai lui Pavel, și pretindeau cu trufie că ei aparțin nemijlocit lui Hristos, deoarece ar fi uniți cu El printr'o legătură mai intimă și mai directă decât aceea care ar trece printr'un apostol. Această atitudine era astfel cea mai primejdioasă, căci adâncea ruptura sufletească între credincioși, favoriza slăbirea moralurilor și a credinței și putea duce curând la o adevărată schismă și chiar la erezie. De aceea, Apostolul o combate cu cea mai necruțătoare asprime, dând pe față toată falsitatea concepției din care izvoră și toată ipocrizia aceluia care au inițiat-o și care o susțin.

Răul nu era însă iremediabil. Intre cele patru tendințe nu se arătase încă nicio deosebire de credință, iar legătura dragostei și unitatea bisericască — deși grav amenințate — încă nu fuseseră sfărâmate. Toți Corinteni participau împreună la aceleași adunări religioase, mărturiseau aceeași credință și ascultau de același Apostol. Desbinările se reduceau la controverse și la disensiuni deșarte, care nu afectau nici dogma, nici morală, nici cultul Bisericii (I Cor. III, 1 și urm.). Numai adepții partidei «lui Hristos» trădau abateri mai grave, dar niciunul dintre dânsii nu înțelegea să iasă din Biserică, ori să combată cateheza apostolică. Toate nesocoteau însă destul de grav îndemnul evanghelic la smerenie, la pace și la iubire frățească, toate tulburau liniștea Bisericii și-i primejduiau unitatea. Apostolul intervine deci de îndată și curmă răul la rădăcină. Acesta este primul motiv care prilejuiește scrierea epistolei.

‡ Al doilea motiv este de natură morală. Din cuprinsul celor două epis-

tole surori, aflăm că unii creștini din Corint fuseseră **contaminați**, înainte de convertire, de fermentul desfrâului caracteristic lumii **păgâne** și că, chiar după botez, căzuseră iarăși în păcatele și viciile de altădată (I Cor. V, 1 și urm.; VI, 9 și urm.; X, 8 și urm.; II Cor. V, 20; VI, 14 și urm.; XII, 20 și urm.; XIII, 2, etc.). Numărul acestora era destul de neînsemnat, dar exemplul lor—asemenea unui rău aluat—putea primejdi sănătatea morală a întregii comunități (I Cor. V, 6 și urm.). Pentru îndreptarea lor, Sf. Pavel mai scrisese Corintenilor o epistolă, în care-i îndemna să se ferească de desfrâu și le ceruse să rupă orice legătură cu creștinii desfrânați (I Cor. V, 9), dar această epistolă, pe care Biserica n'o mai posedă, nu și-a atins scopul. Sf. Pavel află că anumiți Corinteni continuă să trăiască în păcatele dinainte de convertire (II Cor. XII, 21), iar ceilalți se arată indiferenți față de conduita lor și tolerează răul. Ceva mai grav: nu se luase încă nicio măsură împotriva unui creștin care trăia în concubinaj cu mama sa vitregă, deși incestul era faptă de ocară chiar la păgâni (I Cor. V, 1 și urm.). Socotind că faptele trupului sunt indiferente pentru omul eliberat sufletește prin harul divin și că totul este îngăduit aceluia care posedă libertatea în Hristos, alți creștini din Corint scandalizau pe frați fie participând fără nicio rezervă la mesele și la festivitățile păgânilor, fie mâncând alimente oprite de conștiința altora, fie nesocotind înfrânarea recomandată de Biserică și căzând în patima lăcomiei de mâncare și de băutură (I Cor. VI, 12 și urm.; VIII, 10 și urm.). Sf. Pavel se vede silit să intervină și în această privință, spre a îndrepta pe cei rătăciți, spre a pedepsi pe cei răi și spre a preîntâmpina întinderea răului.

Al treilea motiv care-l îndeamnă să scrie epistola este cerut de dorința Sf. Pavel de a pune rânduială și în relațiunile civile ale creștinilor din Corint. Apostolul aflase cu mâhnire că unii Corinteni se învrăjbeau pentru felurite pricini și că, în loc să se împace, iertându-și greșalele, ori să apeleze la arbitrajul forurilor bisericești, recurgeau cu ușurință la judecata tribunalelor păgâne (I Cor. VI, 1—11). O asemenea purtare era într'adevăr intolerabilă. Ea denota lipsa unei convingeri creștine sincere și profunde și aducea grave prejudicii morale Evangheliei, expunând Biserica la disprețul păgânilor și îngreunând convertirea acestora.

Al patrulea motiv al trimiterii epistolei stă în dorința Corintenilor de a cunoaște învățătura Apostolului despre legitimitatea și morala căsătoriei, despre foloasele fecioriei, despre divorț, despre recăsătorirea celor văduvi, despre situația căsătoriilor mixte și despre sclavie, atâtea probleme care nu fuseseră lămurite de către Sf. Pavel în catehezele sale orale și care preocupau acum pe cititori.

Al cincilea motiv al scrierii epistolei este dictat de alte abateri în viața Bisericii din Corint; unii creștini scandalizau pe frați prin atitudinea lor prea liberală cu privire la idolotite, participând fără necesitate la unele mese și întruniri suspecte de idolatrie, în timp ce alții, conduși de o conștiință prea scrupuloasă, se abțineau cu frică dela orice contact cu păgânii, izolându-se în chip exagerat de restul lumii (I Cor. V, 9—13) și criticând aspru pe cei dintâi (I Cor. X, 29-30). Necesitatea definirii justei atitudini față de cărnurile și alimentele provenite dela jertfele idolești sau suspecte de idolatrie și a relațiilor civile dintre creștini și necreștini era astfel urgentă și imperioasă. Ea fusese ridicată chiar de către Corinteni,

ca și problemele în legătură cu căsătoria și cu fecioria, și nu putea rămâne fără răspuns (I Cor. VII, 1—X, 30).

Al șaselea motiv al scrierii epistolei stă în nevoia asigurării sfințeniei adunărilor religioase, care nu se mai desfășurau totdeauna cu solemnitatea și evlavia cuvenită. Apostolul aflase că femeile creștine din Corint, uitându-și menirea, manifestau o exagerată emancipare și libertate în adunările religioase (I Cor. XI, 3—16; XIV, 33—36); că, la agape, se produceau unele neorânduiri cu prilejul așezării la mese și servirii alimentelor (I Cor. XI, 17—22 și 33-34); că, la sfintele slujbe și în deosebi la săvârșirea Sfintei Euharistii, unii creștini se arătau lipsiți oarecum de respectul cuvenit celor sfinte și primeau cu nevrednicie înfricoșata Taină (I Cor. XI, 23—34); că, în adunările obștești pentru cateheză și rugăciune, folosirea harismelor se făcea uneori cu neorânduială, dându-se preferință acelor care zideau mai puțin Biserica și neglijându-se folosul cultivării virtuților teologice și în deosebi folosul iubirii creștine pentru desăvârșirea morală și viața cea veșnică (I Cor. XII, 1—XIV, 33).

Al șaptelea motiv stă în dorința Sf. Pavel de a completa catehizarea Corintenilor cu privire la dogma învierii morților, pe care câțiva — după câte aflase — o contestau, neputând-o înțelege cu rațiunea (I Cor. XV, 1—58). În legătură cu credința în învierea morților, Apostolul expune și dogma învierii Mântuitorului, pe care se întemeiază întreaga Evanghelie.

Al optulea și ultimul motiv este îndemnul Sf. Pavel pentru organizarea colectei în folosul săracilor din Ierusalim și din Iudeia (I Cor. XVI, 1—4) și dorința sa de a înnoi legăturile directe cu Corinteni. În acest scop, el le trimite câteva informațiuni despre activitatea, sa misionară (I Cor. XVI, 5—9) și despre colaboratorii săi în predicarea Evangheliei și-i roagă să cinstească pe toți aceia care se ostenesc în ogorul Bisericii și să rămână statornici în credință, în solidaritate și în dragoste (I Cor. XVI, 10—18).

Scopul urmărit de Sf. Apostol Pavel în epistola sa este, așa dar, următorul: să nimicească dela început germenii oricăror disensiuni, abateri și îndoieli și să întărească unitatea, credința, nădejdea, dragostea și sfințenia tinerei comunități din Corint.

Epistola este dusă la Corint de către Stefanos, Fortunat și Ahaie (I Cor. XVI, 17). Ceva mai înainte, Sf. Pavel trimisese la Corint pe ucenicul său Timotei, cu instrucțiuni precise pentru a face bună rânduială în toate (I Cor. IV, 17 și urm.; XVI, 10-11) și stăruise și pe lângă Apollo să vină la Corint, când va avea prilej (I Cor. XVI, 12). Apostolul s'ar fi putut duce personal la Corint — deși era reținut de alte nevoi misionare mai importante și mai urgente în Asia — dar nu voia să viziteze pe Corinteni mai înainte de îndreptarea situației, ca să nu fie cumva nevoit a pedepsi prea aspru pe cei vinovați (I Cor. XVI, 7-9; IV, 18—21; II Cor. I, 23). De aceea, el preferă să îndrepte și să lămurească lucrurile printr'o scrisoare și nevoind a vedea pe Corinteni numai în treacăt (I Cor. XVI, 7), își amână drumul la Corint până când va fi pregătit să rămână mai multă vreme la dânsii.

Epistola este menită, așa dar, să înlocuiască predica orală a Apostolului. De aceea, Sf. Apostol Pavel uzează într'însa de toată autoritatea sa apostolică, muștrând cu severitate pe cei rătăciți, pedepsind cu asprime pe

incestuos, încurajând cu răbdare pe cei buni, lămurind cu înțelepciune problemele de cult, de morală și de dogmă, și arătând cu stăruință Corintenilor toată grija, toată dragostea și toată încrederea sa de părinte.

Timpul și locul scrierii. Destinatarii. Epistola este scrisă din orașul Efes, în cursul anului 56. Ea este adresată întregii Biserici din Corint, adică atât ierarhiei bisericești, cât și creștinilor din comunitatea locală (I, 2). Epistola este trimisă de Sf. Pavel și în numele lui Sostene, care devenise prietenul și ucenicul său și se afla lângă el când a compus-o. Poate că a fost scrisă chiar de Sostene, după dictarea Sf. Apostol Pavel. La sfârșit, Sf. Pavel a adăugat cu mâna sa salutarea și binecuvântarea finală, ca o garanție pentru autenticitatea întregii scrieri (I Cor. XVI, 21—24: cf. II Tes. III, 17; Col. IV, 18; Rom. XVI, 22, etc.).

Autenticitatea epistolei este una din cele mai sigure. Ea se întemeiază pe argumente interne și pe argumente externe. Principalele argumente ale criticii interne sunt: caracterul strict paulin al limbii, stilului și ideilor; armonia doctrinară cu celelalte scrieri pauline, precum și cu restul cărților Noului Testament; concordanța informațiilor pe care le cuprinde, cu datele istorice din cartea Faptelor Apostolilor (IV, 17—19 și XVI, 5 = F. A. XIX, 2, 21; I, 14 = F. A. XVIII 8; III, 6 = F. A. XVIII, 27-28, etc.); tonul viu și natural al discuțiunii, sfaturilor și nădăjduirii, care arată fără îndoială temperamentul și personalitatea Sf. Pavel și care ar fi lipsit unui compozitor de mai târziu. Într'adevăr, numai Sf. Apostol Pavel putea cunoaște atâtea amănunte din viața Bisericii din Corint, numai el putea scrie Corintenilor cu atâta căldură, intimitate și autoritate, numai el putea istorisi atât de emoționant suferințele sale misionare, grija sa pentru Corinteni și atâtea alte amănunte din viața sa, din viața colaboratorilor săi și din viața cititorilor epistolei.

Aceste argumente interne sunt confirmate apoi de mărturiile unanime aflate din abundență în scrierile părinților apostolici, ale apologetilor, ale vechilor Părinți și scriitori bisericești și ale tuturor manuscriselor biblice care cuprind epistolele Sf. Apostol Pavel. La anul 96, Clement Romanul scrie Corintenilor: «Citiți epistola fericitului Pavel!... Intr'adevăr, inspirat v'a scris acela despre sine, despre Chifa și despre Apollo, pentru că voi și atunci provocați certuri și desbinări» (I Clem. 47). Epistola este apoi citată de către Sf. Policarp, de către Epistola către Diognet, de către Varnava, de către Invățătura celor doisprezece Apostoli, de către Sf. Ignațiu, de către Herma, de către Sf. Justin Martirul, de către Atenagora, de către Tatian Asirianul, de către Sf. Irineu, de către Clement Alexandrinul, de către Canonul Muratori, de către Tertulian, de către Origen și de către mulți alții, precum și de către ereticii Marcion, Vasilide, Valentin, Heracleon, Ptolomeu și numeroși alți eretici și gnostici. Pentru aceste motive, toate îndoielile formulate în ultima vreme de către câțiva critici extremiști (Bruno Bauer, Loman, Van Mannen, P. Couchoud, H. Delafosse și alții) au fost respinse cu hotărâre chiar de către teologii protestanți.

Integritatea, unitatea și textul epistolei. Integritatea și unitatea epistolei sunt recunoscute de către toate Bisericile creștine. Variațiunile de stil invocate de câțiva critici extremiști în sprijinul ipotezei interpolării

unor versete sau pentru scindarea epistolei în fragmente care ar fi aparținut inițial altor epistole pauline, ori ar fi alcătuit epistole așarte, sunt cu totul firești într'o scriere cu preocupări și teme atât de variate. De aceea, toate încercările de a se ataca integritatea sau unitatea epistolei au fost părăsite, respectându-se tradiția bisericească și mărturia vechilor manuscrise, care ne transmit textul epistolei în forma lui actuală. Din mulțimea acestor manuscrise, cităm: Vaticanus (B), din sec. IV; Sinaiticus (Σ) din sec. IV; Alexandrinus (A), din sec. IV; Codex Ephraemi rescriptus (C), din sec. V; Codex Claromontanus (D²), din sec. VI, ș. a. Mărturia vechilor manuscrise biblice este confirmată, la rândul ei, de vechile traduceri ale Sf. Scripturi: Vulgata, Peschitto, Sahidică, Armeană, Etiopiană, Arabă și Gotică, precum și de citațiunile aflate în Părinții și scriitorii bisericești și de lectionariile liturgice.

Cuprinsul și importanța epistolei. După natura lor, subiectele tratate în prima epistolă către Corinteni sunt de patru feluri: a) **disciplinare** (desbinările și pedepsirea incestuosului); b) **morale** (desfrâul, procesele, căsătoria și fecioria, sclavia și idolotitele); c) **liturgice** (ținuta la cult și harismele), și d) **dogmatice** (Sf. Euharistie, Învierea Mântuitorului și învierea morților).

Importanța epistolei este astfel considerabilă. Ea ne oferă trei modele apostolice de **cateheză dogmatică** (despre Sf. Euharistie, despre Învierea Mântuitorului și despre învierea morților), precum și un adevărat tratat apostolic de **cateheze morale** privind aplicarea Evangheliei în viața particulară, în familie și în societate. Epistola constituie totodată o admirabilă pagină de istorie bisericească, adică un neprețuit izvor pentru cunoașterea vieții și preocupărilor primilor creștini dintr'un mare oraș păgân, pentru cunoașterea dezvoltării Bisericii în veacul apostolic și pentru cunoașterea personalității marelui Apostol Pavel. Studiul ei ne va înarma totodată cu cele mai bune metode de pastorație și de misiune.

Cuprinsul epistolei se împarte, după ordinea subiectelor tratate, în felul următor:

Prologul (I, 1—9): autorul, destinatarii, salutarea introductivă.

TRATAREA. I, 10 - XV	{	PARTEA I-a (I, 10-VI, 20): Combaterea abuzurilor sau: <i>Evanghelia în luptă cu păgânismul.</i>	{	1. Combaterea desbinărilor (I, 10-IV). 2. Pedepsirea incestuosului (V). 3. Oprirea proceselor înaintea păgânilor (VI, 1-11). 4. Combaterea desfrâului (VI, 12-20).
		PARTEA II-a (VII-XV): Lămurirea nedumeririlor sau: <i>Evanghelia, cale de desăvârșire.</i>	{	5. Căsătoria și fecioria (VII). 6. Atitudinea față de idolotite (VIII-X). 7. Ținuta la adunările de cult (XI). 8. Harismele și virtuțile teologice (XII-XIV). 9. Dogma învierii morților (XV).

Epilogul (XVI): sfaturi, vești, binecuvântarea finală.

SCURTA BIBLIOGRAFIE: Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la I Cor.*, P. G. XLI și *Despre Feciorie*, P. G. XLVIII. Teodoret de Cir, *Comentar*, P. G. LXXXII. Ambrosiaster, *Comentar*, P. L. XVII. Teofilact, *Comentar*, P. G. CXXIV. A. Calmet, *Les Epîtres de S. Paul*, Paris, 1716. B. Weiss, *Die paulinischen Briefe*, 1902. Plumptre, *S. Paul's Epistles to the Corinthians*, 1903. A. Lemonnier, *Epîtres de S. Paul*, I,

PROLOGUL EPISTOLEI (I, 1—9).

Epistola se împarte, cum s'a arătat, în două mari secțiuni, care sunt precedate de un **prolog** (I, 1—9) și sunt urmate de un **epilog** (XVI). În **prima secțiune** (I, 10—VI), Sf. Apostol Pavel combate neorânduiriile și abaterile din sânul Bisericii din Corint; în a doua secțiune (VII—XV), el lămurește problemele morale, liturgice și dogmatice, formulate de Corinteni.

Prologul Epistolei (I, 1—9), cuprinde două idei principale:

a) **Arătarea autorului și a destinatarilor și salutarea apostolică introductivă** (I, 1—3). Autorul epistolei este, desigur, numai Sf. Apostol Pavel. El asociază la trimiterea ei și pe Sostene, care era din Corint și care se afla acum lângă sine, interesându-se de starea Bisericii din orașul său natal. Sostene fusese mai-marele sinagogii din capitala Achaiei și îndurase multe necazuri dela compatrioții săi, din pricina simpatiei pe care o arătase marelui Apostol cu prilejul cunoscutului proces înaintea proconsulului Gallion (F. A. XVIII, 17). Ulterior, el s'a convertit și a devenit ucenicul și colaboratorul Sf. Apostol Pavel, însoțindu-l în activitatea sa misionară în ținutul Efesului. Asocierea lui Sostene la trimiterea epistolei corespunde obiceiului Apostolului de a-și cinsti și în felul acesta ucenicii și colaboratorii. Ce mult se vor fi bucurat Corinteni, aflând din epistolă că Sostene 'este acum «frate» cu ei în Domnul și că le poartă de grijă!

Numele Sf. Pavel este însoțit de adausul: «**apostol al lui Iisus Hristos, prin voia lui Dumnezeu**». Prin aceste cuvinte, Sf. Pavel amintește Corintenilor autenticitatea apostolatului său, pe care l-a primit, ca și cei doișprezece, direct dela Iisus Hristos, Acela care, când a binevoit Dumnezeu, l-a făcut din prigonitor Apostol (cf. Gal. I, 11—16 și Rom. I, 1—5). În calitate de Apostol, el are tot dreptul să intervină în viața comunității din Corint, spre a îndrepta cu autoritate răul și spre a învăța cu competență binele. Afirmarea autenticității apostolatului său este bine așezată în prologul epistolei, din cauza desbinărilor care tindeau să scoată pe Corinteni de sub autoritatea sa.

Epistola este destinată «**Bisericii lui Dumnezeu, care este în Corint, celor sfințiți în Hristos Iisus, celor numiți Sfinți, împreună cu toți cei ce cămă numele Domnului nostru Iisus Hristos în tot locul, al lor și al nostru**». Apostolul se adresează, așa dar, nu numai câtorva Corinteni, ci întregii Biserici din Corint, adică și clericilor și laicilor, precum și creștinilor din celelalte localități din Achaia. El amintește cititorilor, cu acest prilej, că toți creștinii poartă numele de «**sfinți**», pentrucă sunt consacrați lui Dumnezeu prin harul Sf. Duh (III, 16; VI, 11, 19; Rom. VI, 3), care i-a unit tainic cu Trupul lui Hristos (VI, 15). Din pricina desbinărilor pentru numele lui Pavel, lui Petru sau lui Apollo, Apostolul amintește tot-

1905. R. Cornely, *Commentarius in S. Pauli Epistolas*, 1890. J. Weiss, *Der erste Korintherbrief*, 1910. C. Toussaint, *Epîtres de S. Paul*, 1905. Ph. Bachmann, *Handbuch zum N. Test., An die Korinther*, 1923. Strack-Billerbeck, *Die Briefe des N. Test. u. die Offenbarung Johannis* (Komm. zum N. T. aus Talmud u. Midrasch), 1926. L.-Cl. Filion, *La Sainte Bible*, VIII, Paris, 1923. E.-B. Allo, *S. Paul. Première aux Corinthiens*, Paris, 1937. Πάν Ν. Τρεμπέλας, *Υπόμνημα εις τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου*, Ἀθήναι, 1937.

odată cititorilor că sfințirea lor s'a făcut nu în numele vreunui om, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul nostru. Din pricina trufiei acelora dintre Corinteni, care pretindeau că numai ei aparțin lui Hristos, el amintește de asemenea cititorilor, că numele lui Hristos aparține tuturor creștinilor de pretutindeni, toți invocându-L deopotrivă și cu aceeași îndreptățire. Iisus Hristos nu este, așa dar, numai Domnul și Mântuitorul câtorva, ci este al tuturor acelora care s'au botezat în numele Lui și-I urmează învățătura. Din pricina abaterilor morale ale câtorva Corinteni, Sf. Apostol Pavel amintește, în același timp, cititorilor, că ei nu mai sunt ca ceilalți oameni, ci sunt «sfințiti» și poartă numele de «sfinți», însușiri care comportă o viață deosebită de aceea a păgânilor și care trebuie să unească într'o singură credință și dragoste pe toți creștinii. Cuvintele Sf. Apostol Pavel au astfel un profund înțeles moral și dogmatic. Ele ne învață că, prin origină, caracterul și lucrarea ei, Biserica lui Hristos este una, sfântă, sobornicească și apostolică și că ea nu îngăduie, din această cauză, niciun fel de desbinare între credincioși, niciun fel de păcat și nicio abatere dela orânduiriile ei apostolice și sinodale. Toți creștinii sunt îndemnați, astfel, să păstreze neștirbită legătura dragostei frățești dintre dânsii, să fie vrednici de numele cel sfânt cu care au fost însemnați la botez și să păzească fără schimbare sfințele predanii.

b) **Rugăciunea Apostolului** (I, 4—9) nu cuprinde nimic, nici din elogiile adresate Tesalonicienilor (I Tes. I, 2—10; II Tes. I, 3—12), nici din muștrările adresate Galatenilor (Gal. I, 6—9). Sf. Pavel nu poate lauda pe Corinteni din pricina abaterilor unora și nu-i poate muștra din pricina meritelor altora dintre dânsii. El este mâhnit de veștile primite, dar nu este cu totul supărat pe Corinteni, deoarece desbinările nu rupseseră încă unitatea Bisericii, abaterile morale antrenaseră doar câțiva credincioși, iar ascultarea tuturor față de dânsul era încă deplină. Din această cauză, rugăciunea sa este plină de aluzii discrete și de grijă pentru viitorul Corintenilor. Intr'adevăr, Sf. Apostol Pavel mulțumește lui Dumnezeu nu pentru meritele cititorilor epistolei sale, ci pentru harismele cu care sunt dăruiți de Sf. Duh. Din pricina lipsei lor de discernământ și de înțelepciune, el amintește însă, în rugăciunea sa, numai harismele verbale (în cuvânt) și intelectuale (în cunoștință), adică pe acelea care, deși zideau mai puțin Biserica, erau mai apreciate de dânsii (I, 4—7; XIV, 1—5; XII, 31 și urm.). El recunoaște statornicia Corintenilor în așteptarea Parusiei (descoperirii) Domnului nostru Iisus Hristos (I, 7), dar, din pricina acelora care se încredeau prea mult în ei înșiși și se socoteau siguri de mântuire, le amintește că numai Domnul îi poate întări până la sfârșit, spre a fi neprihăniți la venirea Sa (I, 8). Deși bogați în harisme (I, 5), Corinteni sunt, așa dar, departe de desăvârșirea morală cu care se laudă (V, 6-7), departe de sfințenia interioară cu care trebuie să se împodobească (II Cor. XII, 20-21). Nădejdea de mântuire nu trebuie să se bazeze însă pe harisme, ci pe fidelitatea lui Dumnezeu, care ne-a chemat la mântuire prin Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos (I, 9; VI, 14; XV, 22, 57). Rugăciunea Sf. Pavel pentru Corinteni este, deci, în deplină concordanță cu tonul general al epistolei. Ea constituie, după obiceiul epistolar al vremii, o «captatio benevolentiae» și servește și ca introducere în tratarea propriu zisă a problemelor desbătute în corpul epistolei.

PARTEA I-a (I, 10 — VI, 20).
EVANGHELIA ÎN LUPȚĂ CU PĂGĂNISMUL.

1. **Combaterea desbinărilor** (I, 10—IV, 21. Pericopa consacrată combaterii desbinărilor ivite între creștinii din Corint constituie un adevărat tratat apostolic de teologie sistematică. Compunerea ei a fost cerută de nevoia apărării unității Bisericii din Corint, care era amenințată grav de certuri și desbinări interne (I, 10).

Tratarea acestei teme este precedată și introdusă de informația că «oameni din casa Hloeî» au înștiințat pe Apostol că Biserica din Corint este turburată de patru fracțiuni deosebite (I, 11-12). Hloe era, desigur, o femeie bogată, posedând o «casă» de sclavi, de liberti și de slujbași, pe care îi utiliza fie pe moșile și în atelierile și apartamentele ei, fie ca voiajori pentru afaceri comerciale în diferite crașe din cuprinsul imperiului roman. Nu știm nici de ce neam era, nici unde locuia, nici dacă era creștină, cum se presupune. Știm numai că în casa ei, Apostolul avea câțiva cunoscuți și prieteni, care se convertiseră ascultându-i predica și care-l vizitau adesea, interesându-se de starea lui și aducându-i vești despre creștinii din localitățile pe unde trecuseră. De curând, aceștia au venit la Efes și l-au informat că Biserica din Corint are nevoie urgentă de îndemnul său hotărât și stăruitor la unitate de gând, de vorbă și de acțiune, (I, 10), deoarece membrii ei se lăsaseră antrenati în certuri și desbinări, în urma cărora se împărțiseră în patru grupuri distincte, fiecare cu lozinca lui: «Eu sunt al lui Pavel, eu sunt al lui Apollo, eu sunt al lui Chifa, iar eu sunt al lui Hristos» (I, 12). Care este caracterul acestor certuri (ἔριδες) și desbinări (σχίσματα)? De unde izvorau ele?

După cum s'a arătat în studiul introductiv asupra motivării epistolei, unitatea și liniștea Bisericii din Corint erau turburate și amenințate de desbinarea membrilor ei în patru fracțiuni divergente¹⁾, fiecare atribuindu-se ostentativ unui șef aparte și trufindu-se cu prerogativele reale sau presupuse pe care le-ar dobândi sau le-ar avea, în comparație cu ceilalți, de pe urma atitudinii lor deosebite. Aceste fracțiuni erau formate fără știrea și fără aprobarea lui Pavel, lui Petru sau lui Apollo. Ele se născuseră în ultima vreme, în lipsa Apostolului și a lui Apollo din Corint. Origina lor era spiritul de vrajbă al unora și megalomania altora, defecte comune și Grecilor și Iudeilor. La aceste mari defecte morale, se adăuga apoi intenția nemărturisită a câtorva de a ieși de sub ascultarea Apostolului și a Bisericii conducătoare, spre a continua și după convertire, fără nicio cenzură din afară, viața dinainte (cf. II Cor. XII, 21).

Prin ce se deosebeau aceste patru fracțiuni în sânul aceleiași comunități? Răspunsul ni-l dă chiar epistola. Unii, ca o reacție împotriva ace-

1. Unii comentatori socotesc că expresia «iar eu sunt al lui Hristos» n'ar fi lozinca unei grupări aparte, ci replica cu care însuși Sf. Apostol Pavel combate cele trei desbinări menționate în cuvintele anterioare. Alții socotesc că această expresie ar constitui replica dată de Corinteni neutri aceloră dintre dâșii care se certau pentru numele lui Pavel, lui Petru sau lui Apollo și că acești Corinteni n'ar fi constituit o partidă deosebită de celelalte.

Noi socotim, cu majoritatea exegeților, că expresia «iar eu sunt al lui Hristos» era lozinca celei de a patra desbinări din Corint.

lora care voiau să fugă de sub autoritatea Sf. Apostol Pavel, își strâneau rândurile sub numele lui și-l exaltau ca pe părintele lor spiritual, ca pe șeful lor unic. Atitudinea acestora nu era rău intenționată, dar zelul lor trebuia temperat. Alții, fascinați de logica și de elocința lui Apollo, apreciau peste măsură retorica și filosofia elină și încercau un compromis între Evanghelia și cultura clasică a păgânismului. Incercarea lor de a croi predica creștină pe calapod păgân ducea însă la o lunecare spre nesocotirea cathezei apostolice, în care accentul principal cade nu pe elementul rațional al credinței, ci pe încrederea în puterea izbăvitoare a jertfei de pe Golgota. Din această cauză, atitudinea creștinilor intitulati «ai lui Apollo» nu putea fi îngăduită. Alții, influențați de propaganda iudaizantilor, puneau în discuție autenticitatea apostolatului Sf. Pavel și căutau să-i micșoreze autoritatea în Corint; în acest scop, ei exaltau tendențios numele și autoritatea Sf. Apostol Petru (Chifa). Izvorînd dintr'o ostilitate ascunsă față de persoana marelui Apostol al neamurilor, campionul eliberării creștinilor de povara prescripțiilor legii mozaice, și dintr'un regret nemărturisit pentru anularea acestor prescripțiuni, atitudinea acestor Corinteni — probabil Iudei de neam — nu putea fi îngăduită în sânul Eiscricii. Alții, în sfârșit, numindu-se cu emfază «ai lui Hristos», se considerau pe ei înșiși singurii desăvârșiți, singurii duhovnicești, singurii «sătui» de daruri și de înțelepciune, singurii «tari», singurii în legătură nemijlocită și superioară cu Hristos (IV, 7—10; II Cor. X, 7, 12; XI, 5; XIII, 9). Poate că din gruparea lor făcea parte inestuosul, din rândurile lor se recrutau creștinii care subestimau gravitatea contactului cu defrâul păgânilor și primejdia atingerii de idolotite și sub influența lor se tolerau dela o vreme unele abateri dela disciplina, dela morala, dela învățătura și dela rânduielile stabilite de Apostol. Deviza acestora era, după cum se pare, dictonul: «**totul mi-e îngăduit**» (VI, 12), pe care-l scosese ră dintr'o citire trunchiată și dintr'o interpretare obtuză a epistolei trimise anterior de Apostol Corintenilor (V, 9—13). Indiferentismul lor moral izvora, așa dar, dintr'o greșită înțelegere a libertății creștine față de faptele exterioare. Din combaterea lor de către Sf. Pavel, se pare, de asemenea, că acești Corinteni — care constituiau în fapt gruparea cea mai primejdioasă — se laudau cu unele talente și cunoștințe, cu unele viziuni, cu unele harisme și chiar cu unele legături trupești cu Domnul (IV, 7 și urm.; V, 6; VI, 9 și urm.; IX, 1 și urm.; X, 22 și urm.; II Cor. X, 7 și urm.). Combaterea acestora necesită, deci, o deosebită asprime și stăruință.

Cu toate acestea, desbinările din Corint nu dăduseră naștere niciunei shisme și nici unei erezii, în înțelesul de mai târziu al acestor expresii. Peste orice desbinări și certuri, toți creștinii din Corint ascultă de Sf. Apostol Pavel, participă împreună la agape și la Sf. Euharistie și respectă credința mărturisită la bctez. Dar aceste desbinări și certuri nu erau departe de a evolua rapid spre shismă și spre erezie. Apostolul sesizează primejdia, intervine la vreme și le combate cu toată energia, punând lucrurile la punct. În acest scop misionar, gândirea sa se desfășoară în următoarele cinci argumente dogmatice, morale și apologetice:

a) Desbinarea creștinilor în fracțiuni diferite, după persoana misiunării, contrazice dogma mântuirii tuturor oamenilor prin jertfa lui Iisus Hristos, unicul nostru Mijlocitor la Tatăl (I, 13—16). În afară de Hristos

și de comuniunea cu El, nu există nicio posibilitate de mântuire. Iisus Hristos este Mântuitorul tuturor creștinilor și de aceea toți s'au botezat în numele Lui. Indignat din pricina desbinărilor pentru numele său, al lui Petru sau al lui Apollo, Apostolul întreabă, așa dar, pe Corinteni: «Oare s'a împărțit Hristos? Nu cumva Pavel s'a răstignit pentru voi? Sau v'ați botezat în numele lui Pavel? Mulțumesc lui Dumnezeu că n'am botezat pe niciunul din voi, decât pe Crispus și pe Gaius, ca să nu zică cineva că am botezat în numele meu. Am botezat și casa lui Stefana, iar mai mult nu știu să fi botezat pe altcineva». Prin aceste cuvinte, el combate direct pe aceia care se intitulau greșit «ai lui Pavel» și, indirect, și pe aceia care se intitulau tot atât de greșit «ai lui Petru» sau «ai lui Apollo». El amintește și unora și altora, că toți creștinii aparțin lui Hristos, care i-a răscumprat prin jertfa Sa pe Cruce (VI, 20) și care, prin Botez, îi încorporează tainic în Trupul Său (VI, 15, 17; Rom. VI, 3) și face din ei vase sau temple ale Duhului Sfânt (VI, 19). Corintenii nu aparțin, prin urmare, acelor care i-au botezat — și Apostolul a botezat numai câțiva —, ci Aceluia în care au fost botezați; pentru acest motiv de natură dogmatică, nimeni să nu se mai deosebească și să nu se mai laude după numele vreunui om. Când spune Corintenilor că Hristos s'a răstignit pentru toți oamenii și că toți creștinii aparțin prin Botez aceluiași Mântuitor, Apostolul combate și pe aceia care revendicau numai pentru dânșii numele lui Hristos și care se socoteau desăvârșiți și superiori celorlalți.

b) Desbinarea Corintenilor în partide diferite, după metodele misionare folosite de slujitorii Evangheliei, este contrară voiei lui Dumnezeu, care n'a hotărât să mântuiască lumea prin înțelepciunea omenească, ci prin nebunia Crucii (I, 17—II, 5). Acest argument este îndreptat, îndeosebi, împotriva partizanilor lui Apollo, care săvârșeau o greșală dublă: mai întâi, ei admirau în chip exagerat iscusința retorică, biblică și filosofică a lui Apollo, pretinzându-l, pentru aceasta, mai mult decât pe Sf. Apostol Pavel, părintele lor în Domnul; apoi, ei căutau să toarne filosofia păgână în conștiința creștină și să modeleze Evanghelia după calapodul ei, transformând revelația într'un fel de gnoză rațională, iar cateheza într'un fel de artă retorică. Unora ca acestora, Apostolul le spune că drumul spre mântuire nu pornește dela încrederea în înțelepciunea gânditorilor păgâni, adică dela cunoașterea filosofiei și a retoricei veacului, ci dela credința în puterea izbăvitoare a Jertfei Mântuitorului; unora ca acestora, Apostolul le spune că adevărata convertire nu duce la trufia minții fascinate de sofismele filosofiei eline, ci la harul mântuitor ce ni s'a dat prin Crucea lui Hristos. Misionarii creștini nu sunt, așa dar, niște sofști care să se predice pe ei înșiși, sau care să predice o anumită înțelepciune omenească, în felul învățaților elini sau al cărturarilor iudei. Apostolii și adevărații misionari vestesc cuvântul lui Dumnezeu și-l adevăresc ca niște martori credincioși ai adevărului; ei descoperă tainele lui Dumnezeu și le tâlcuiesc ca niște trimiși ai lui Hristos; ei predică pe Iisus Hristos cel răstignit și înviat, și chipul Lui îl imprimă în cugetul, în inima și în sufletul fiecărui creștin (Gal. III, 1). Ne fiind un sistem omenesc de cugetare, cateheza apostolică n'are deci nevoie de balastul «înțelepciunii cuvântului», adică de sofisme retorice, ca să convertească neamurile; din această cauză, Apostolul aruncă de bună voie acest balast inutil, care ar

zădărnici sau ar face inutilă Crucea lui Hristos (I, 17; II, 5). Obiectul catehezei apostolice este Jertfa Mântuitorului. Scopul ei este câștigarea ascultătorilor prin credință și mântuirea în Biserică. Nu de cunoașterea înțelepciunii omenești depinde, așa dar, soarta noastră viitoare, ci de primirea sau neprimirea catehezei apostolice despre Crucea lui Hristos. Din pricina acestei Cruci, oamenii se împart în două: în mântuiți și în osândiți. Mântuiți sunt creștinii, care află într'însa înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu. Osândiții sunt păgânii, care nu pot înțelege cu ajutorul minții, taina mântuirii prin Intruparea și Jertfa Fiului lui Dumnezeu, și privesc Crucea ca pe un non-sens, ca pe o imposibilitate, ca pe o nebunie. Osândiți sunt și Iudeii, care au răstignit pe Domnul și care privesc Crucea ca pe o aberație, ca pe un blestem, ca pe o sminteală (I, 18, 23). Înțelepciunea omenească, în care s'au încrezut și unii și alții, nu i-au condus spre cunoașterea voiei lui Dumnezeu, ci dimpotrivă. De aceea, după cuvântul proorocului (Isaia XXIX, 14), Dumnezeu a lăsat-o la o parte, ca pe o adevărată rătăcire a minții și a lepădat-o, ca pe o adevărată nebunie, când a hotărît să mântuiască lumea prin propovăduirea Jertfei Fiului Său (I, 19-21). Înaintea lui Dumnezeu, «**neună este, deci, înțelepciunea lumii acesteia**» (I, 20), și cu adevărat «**înțeleaptă și puternică este propovăduirea Crucii lui Hristos**» (I, 25). Numai creștinii care păstrează cu fidelitate cateheza apostolică posedă, din această cauză, înțelepciunea cea adevărată (I, 24). Având această înțelepciune revelată, ei n'au nevoie de cunoștințele cele deșarte ale păgânilor și ale Iudeilor (comp. Col. II, 8) și nu se preocupă de armonizarea Evangheliei cu filosofia veacului. Cunoscând imperfecțiunea omului, ei știu că adevărurile revelației divine depășesc uneori puterea noastră de înțelegere și de aceea le acceptă cu smerenie, prin credință. Pentru creștini, inferioritatea înțelepciunii omenești în raport cu revelația divină s'a arătat astfel mai întâi prin realizarea planului dumnezeiesc de mântuire, în care filosofia și știința veacului nu ocupă niciun loc (I, 21), și se arată acum și în componența Bisericii din Corint, în care majoritatea membrilor n'o formează înțelepții veacului, aristocrații după trup sau puternicii lumii, ci oamenii simpli, slabi, de neam de jos și nebăgați în seamă (I, 26-28). Niciun om n'are, deci, dreptul să se laude înaintea lui Dumnezeu cu știința, cu talentele sau cu meritele sale personale, niciun creștin nu trebuie să se laude, decât numai în Domnul nostru Iisus Hristos, Acela «**care pentru noi s'a făcut înțelepciune dela Dumnezeu și îndreptățire și sfințire și răscumpărare**» (I, 29—31). Niciun creștin să nu se laude, ca atare, nici cu înțelepciunea omenească, atât de amăgitoare pentru Elini, nici cu harismele, atât de căutate de Iudei (I, 22). Fiecare să ia exemplu dela Sf. Apostol Pavel însuși, care n'a câștigat pe Corinteni spre mântuire prin arta gândirii sau a cuvântului, ci prin arătarea puterii izbăvitoare a Crucii lui Hristos (II, 1-2). Căci predica sa la Corint a fost simplă ca formă, dar bogată în conținut, iar el nu s'a încrezut în puterile sau în știința sa, ci numai în Hristos cel răstignit, pe care, în slăbiciune, cu frică și cu cutremur, L-a binevestit Corintenilor (II, 3-5).

c) **Desbinările Corintenilor în partide diferite, după criteriile omenești de apreciere a predicii creștine, constituie o nesocotire a caracterului revelat al catehezei apostolice** (II, 6—III, 4). Origina tuturor neînțelegerilor și desbinărilor din sânul Bisericii stă, în mare măsură, într'o falsă înțelep-

ciune, care zădărnicește pentru Corinteni puterea Evangheliei și a Crucii lui Hristos. În contrast cu această falsă înțelepciune, stă înțelepciunea cea adevărată, înțelepciunea cea din veci rânduită de Dumnezeu spre slava noastră, iar această înțelepciune ne îndeamnă la smerenie și la unitate. Înțelepciunea cea adevărată nu este o creație a omului, ci este revelată de Dumnezeu. Ea constă în cunoașterea tainei divine de mântuire a lumii prin jertfa lui Hristos, taină ascunsă de veacuri în Dumnezeu și ignorată de stăpânitorii și de filosofii veacului acestuia, dar descoperită creștinilor de Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, acela care luminează pe misionari (II, 6—10). Evanghelia este, așa dar, adevărata înțelepciune. Fiind revelată și duhovnicească, Evanghelia poate fi înțeleasă numai de creștinii duhovnicești (πνευματικοί), adică numai de creștinii care păstrează harul Sf. Duh, primit la botez, și care știu să judece duhovnicește predica Sf. Pavel (II, 11—16). Cei ce provoacă certuri și desbinări în Biserică, lăsându-se mânați de preocupări sofisticate, sunt departe de această înțelepciune dumnezeiască. Pe aceștia, Apostolul îi numește «firești și trupești» (II, 14; III, 1) și-i descrie ca pe unii care — necunoscând gândul Domnului — nu pot cunoaște voia lui Dumnezeu și pe Dumnezeu (Isaia XL, 13); ca pe unii care — neputându-se ridica la înălțimea lucrurilor celor mai presus de puterea de pricepere a minții lor — consideră absurde adevărurile religiei creștine (II, 14); ca pe unii care — neavând Duhul lui Dumnezeu — nu pot înțelege, cu duhul lumii, nici lucrurile duhovnicești, nici pe oamenii duhovnicești (II, 14). Cât de mici se arată, așa dar, Corinteni, când se lasă amăgiți de strălucirea înșelătoare a filosofiei și retoricii omenești și când lunecă, din pricina aceasta, spre pismă, spre ceartă și spre desbinări! Cât de înapoiați se arată ei, din punct de vedere duhovnicesc, când se depărtează de predania paulină și aleargă după retorică și filosofie! Apostolul îi numește, pe bună dreptate, «trupești» și-i compară — muștrându-i — cu pruncii, care nu pot mistui alimente tari, ci trebuiesc încă hrăniți cu lapte (III, 1—4).

d) Desbinările Corintenilor în partide diferite, după lucrul misionarilor, sunt opuse caracterului misiunii apostolice (III, 5—23). În această pericopă, Sf. Pavel afirmă trei principii: Nimeni nu poate zidi în Biserică fără harul lui Dumnezeu (5—9); Iisus Hristos este singura temelie a Bisericii (11); numai Parusia Domnului va arăta calitatea și trăinicia contribuției fiecărui misionar la zidirea și întărirea Bisericii (12—17). Din aceste trei principii dogmatice, el trage următoarele concluzii: Nimeni să nu se laude cu numele vreunui om, deoarece toți misionarii aparțin tuturor creștinilor (21—22); nimeni să nu revendice numai pentru sine numele lui Hristos, deoarece toți creștinii aparțin lui Hristos, iar Hristos (ca Fiul) lui Dumnezeu-Tatăl (23); nimeni să nu uite că Apostolii și misionarii sunt doar colaboratori smeriți ai lui Dumnezeu, singurul care face să crească ceea ce unul (Pavel) a semănat, iar altul (Apolo) a udat (5—7,10); nimeni să nu-și pună nădejdea de mântuire în înțelepciunea omenească a păgânilor, deoarece ea este deșartă și nebună înaintea lui Dumnezeu (18—20); nimeni să nu strice, prin lucrul lui, templul lui Dumnezeu, care este Biserica (16—17); nimeni să nu uite, în sfârșit, că la judecata din urmă fiecare misionar va da socoteala de lucrul lui, așa cum

fiecare creștin va da socoteala de toate faptele sale bune sau rele (12-15²). Corintenii să ia deci aminte la purtarea lor, să înceteze desbinarea și să nu mai opună pe Apostoli unii altora ca pe niște retori sau ca pe niște sofști, deoarece toți predică același lăsamânt dumnezeesc, toți sunt întăriți de harul lui Dumnezeu și toți contribuie la zidirea uneia și aceleiași Biserici. Cât de absurdă este deci purtarea Corintenilor, care-și poticnesc privirea la străduințele unor lucrători smeriți în ogorul sau în casa Domnului și pierd din vedere pe Stăpânul care dirijează și conduce totul spre creștere și desăvârșire și fără de care nimic nu-i posibil!

e) **Desbinările Corintenilor în fracțiuni diferite după presupusele lor merite și daruri personale sunt opuse adevăratei evlavii creștine, care se arată prin smerenție și se nimicește prin trufie (IV, 1—13).** În această pericopă, Apostolul combate mai ales pe cei ce se intitulau în chip greșit partidul lui Hristos. Totodată, ca să încheie discuția despre desbinări, el rezumă ideile anterioare și trage ultimele concluzii pentru conduita Corintenilor. În acest scop, Sf. Pavel cere cititorilor epistolei să nu-l socotească nici pe el și nici pe Apolo decât ca pe niște slujitori ai lui Hristos și ca pe niște iconomi ai tainelor lui Dumnezeu și să nu-i judece decât după măsura fidelității lor în această slujire și economie (IV, 1—2, 6). Adevăratul merit al oricărui predicator al evangheliei este fidelitatea în transmiterea tainelor divine descoperite în Hristos. În această privință, Apostolul nu se știe vinovat cu nimic (IV, 4). Totuși, numai Dumnezeu va stabili nevinovăția sa, la judecată (IV, 3—4). Până atunci, Corintenii să nu se mai grăbească cu aprecierile lor incompetentă asupra intențiilor sau asupra rezultatelor activității sale misionare (IV, 3,5), ci să privească mai degrabă la colaborarea lui cu Apolo, ca să învețe printr'înșii datoria smereniei în legătura păcii și să renunțe de îndată la înfumurarea care-i face să se mândrească unul cu altul împotriva celuilalt (IV, 6).

Prin cuvintele îndreptate împotriva Corintenilor din partida numită greșit «a lui Pavel» sau din partida numită greșit «a lui Apolo», Apostolul vizează și de această dată toate desbinările din Corint și mai ales rătăcirea creștinilor pretinși «ai lui Hristos». Pentru aceștia din urmă, mustrarea sa îmbracă forma unei fine, dar usturătoare ironii: «**Căci cine te deosebește? Și ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi, ca și cum nu l-ai primit? Iată, sunteți sătui, iată, v'ați îmbogățit, fără de noi ați domnit; și de ați fi domnit măcar, pentru ca și noi să domnim împreună cu voi... Noi suntem nebuni pentru Hristos, iar voi înțelegeți întru Hristos; noi slabi, iar voi tari; voi slăviți, iar noi de necinste» (IV, 7-10). Din această aspră mustrare, înțelegem că adepții partidei «lui Hristos» se socoteau un fel de aristocrație între ceilalți credincioși, un fel de privilegiați înaintea lui Dumnezeu, un fel de Biserică aparte. Sf. Pavel, folosind stilul diatribei, le atrage deci atențiunea asupra câtorva adevăruri menite să-i smerească și anume: Nimeni, în afară de ei înșiși, nu recunoaște unor asemenea creștini vreo superioritate oarecare³); niciunul**

2. Comentatorii romano-catolici încearcă să scoată din I Cor. III, 12-15 o mărturie biblică pentru credința lor în Purgatoriu. Textul este însă figurat și nu îngăduie o asemenea deducție dogmatică. Pericopa se referă la Judecata viitoare, care va verifica toate faptele noastre și va da fiecăruia răsplata sau pedeapsa cuvenită.

3. «Căci cine te deosebește?» Răspunsul se subînțelege: *Nimeni*, adică nici ceilalți creștini, nici Apostolii, nici Dumnezeu.

din darurile revendicate de asemenea creștini nu provine dela ei înșiși, ci dela Dumnezeu, prin slujitorii lui Hristos și prin iconomiile tainelor Sale⁴⁾; niciun creștin nu are dreptul să se laudă pe sine pentru darurile primite dela Dumnezeu, prin mijlocirea Apostolilor și a misionarilor, și nici să ascundă faptul că le-a primit⁵⁾ (cf. I, 31). Apoi, el face o paralelă între asemenea creștini satisfăcuți de ei înșiși, siguri de mântuire și admirați de semenii lor, și între adevărații Apostoli, care, în comparație cu cei dintâi, îndură pentru Hristos nu numai foame, sete, golătate, bătăi, pribegie, osteneți, ocări, huliri, prigoane și primejdii de moarte, ci și disprețul lumii, în toate arătând răbdare, blândețe și prisos de bunătate întru smerenie desăvârșită. Câtă tărie sufletească și câtă suferință pentru Hristos exprimă Sf. Apostol Pavel, când spune: «**Am ajuns ca gunoiul lumii, lepădătura tuturor, până acum**» (IV, 10-13). Și totodată, câtă amărăciune îi apasă sufletul când se vede silit să descrie ironic contrastul între adevărații Apostoli și falsii slujitori ai lui Hristos: Unii, renunțând de bună voie la înțelepciunea lumii pentru Crucea lui Hristos, sunt disprețuiți ca niște neînțelepți; alții, lăudându-se singuri cu presupusa lor superioritate, sunt socotiți înțelepți. Unii, primejduindu-și mereu viața pentru Hristos, sunt socotiți slabi; alții, evitând orice sacrificiu de sine, sunt considerați tari. Unii, necăutând slavă dela oameni, sunt socotiți de necinste; alții, căutând laudele semenilor lor, sunt crezuți slăviți (IV, 10.)

Combaterea desbinărilor și a certurilor pentru întâietate în Biserică se încheie cu un călduros apel la smerenie, la ascultare fiiască și la pace (IV, 14—21). Apostolul face apel la dreapta judecată și la inima Corintenilor, arătându-le dragostea lui de părinte și dându-se pe sine pildă vie de urmat întru toate: «**Nu ca să vă rusinez vă scriu acestea, ci vă povățuiesc ca pe niște fii ai mei iubiți**» (IV, 14). Apoi, subliniind dreptul său la ascultarea Corintenilor, adaugă: «**Căci, de ați avea zece mii de pedagogi⁶⁾ în Hristos, nu aveți totuși mulți părinți; pentru că eu v'am născut prin Evanghelia în Hristos Iisus. Vă îndemn deci să-mi fiți mie următori**» (IV, 15—16). Pentru Corinteni, Apostolul nu este un pedagog sau un dascăl — și aceștia pot să abunde —, ci este părinte; el are deci drept la ascultarea lor fiiască, iar autoritatea sa față de ei depășește pe a oricărui alt misionar venit la Corint. Grijă sa pentru binele Corintenilor izvorăște astfel în chip firesc din inima sa de părinte. În această calitate, el se dă pe sine pildă de urmat întru toate și trimite la Corint pe ucenicul său Timotei⁷⁾, — cu însărcinarea de a le aduce aminte de toate căile sale cele în Hristos și de învățătura predicată de el în toate Bisericile pe care le-a întemeiat (IV, 17).

4. «*Și ce ai, pe care să nu-l fi primit?*» Răspunsul este clar pentru oricine: *Nimic*.

5. «*Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai primit?*» I Cor. III, 7 afirmă implicit necesitatea harului pentru mântuire, necesitatea Sf. Tradiții și necesitatea ierarhiei bisericești.

6. Cuvântul are sens pejorativ, ca în Gal. III, 24; în vremea aceea, pedagogul nu era nici măcar un profesor, ci un simplu sclav însărcinat să conducă la școală și să supravegheze purtarea tinerilor până la majorat.

7. De fapt, Timotei plecase deja spre Corint și nu se mai afla lângă Sf. Pavel în momentul compunerii epistolei. Timotei avea să treacă însă mai întâiu prin Macedonia (F. A. XIX, 22, Rom. XVI, 23) așa încât Sf. Apostol Pavel era sigur că epistola sa va fi dusă la Corint mai înainte de sosirea lui Timotei acolo.

Versele IV, 18—21, cu care se încheie această primă secțiune din cuprinsul epistolei, servește și ca tranziție pentru subiectele următoare. Apostolul aflase că anumiți Corinteni — probabil corifeii partidei «lui Hristos» — lansaseră zvonul că el n'ar mai avea curajul să vină la Corint, fiindcă, știindu-se slab, s'ar teme de opoziția lor (cf. II Cor. X, 1). Ca un avertisment împotriva unor astfel de semeții, el anunță pe cititori că, «**de va voi Domnul**», îi va vizita în curând. Cei ce s'au semețit interpretând greșit întârzierea vizitei sale vor face deci cunoștință cu toată puterea autorității sale apostolice. Cu acest prilej, Sf. Pavel va cunoaște nu cuvântul, ci pretinsa lor putere, «**căci împărăția lui Dumnezeu nu stă în cuvânt, ci în putere**» iar el, ca Apostol direct al lui Hristos, posedă din plin această putere (cf. II Cor. X, 1 și urm., XII, 9-10, XIII, 10). Vizita sa la Corint poate arăta, așa dar, Corintenilor fie semnul puterii sale apostolice: «**toiagul**» certării și al pedepsei, fie dovada inimii lui de părinte: «**dragostea și duhul blândetei**». Corinteni au deci de ales între aceste două alternative, căci numai de ei depinde atitudinea Apostolului. Iar ei au ales în majoritate dragostea și blândetea Apostolului, renunțând la orice ceartă și desbinare și restabilind pacea, liniștea și unitatea Bisericii din Corint. Nesupuși au rămas doar căpeteniile partidei «lui Hristos», pe care Sf. Pavel este nevoit să-i combată printr'o nouă epistolă (II Corinteni), în anul următor.

Corinteni credincioși catehezei apostolice și supuși sfaturilor Sf. Pavel au scos, așa dar, din cuvintele sale, următoarele învățături:

1. Să deteste orice rivalitate și orice desbinare între creștini.
2. Să fugă de orice mândrie deșartă și de orice pretenție de întâietate.
3. Să-și împodobească sufletul cu smerenia, cu pacea și cu dragostea frățască.
4. Să păstreze neștirbită legătura cu Hristos și cu Biserica Sa cea Sfântă, ferindu-se de păcat și arătându-se vrednici de harul divin primit prin botez, fără de care nici talentele, nici cunoștințele și nici strădaniile noastre n'au valoare pentru mântuire.
5. Să facă din slujirea desinteresată a Evangheliei lui Hristos, ținta supremă și unică a tuturor gândurilor, vorbelor și faptelor lor, iar această slujire să se arate în zidirea și întărirea neconținută a Bisericii.
6. Să păstreze cu fidelitate depozitul sfintei revelații, așa cum l-au primit prin Sf. Apostol Pavel, părintele lor în Domnul.

2. Pedepsirea incestuosului (V, 1—13).

Certurile și desbinările din Corint tulburaseră în primul rând pacea și unitatea Bisericii. Dar răul nu vine niciodată singur, iar pe porțița deschisă unui păcat dau năvală și altele. De aceea, certurile și desbinările din Corint au avut și alte urmări rele. Ele slăbiseră sentimentul de solidaritate morală dintre creștini, dezarmaseră conștiințele în lupta împotriva decadentei păgâne, cultivaseră individualismul și izolarea și născuseră o atitudine de indiferență generală față de apariția desfrâului în viața comunității. Datorită disensiunilor dintre dânsii, mulți Corinteni se izolară sufletește unii de alții, rupseră comuniunea dragostei frățesti și uitaseră că adevărata desăvârșire morală se dobândește în colaborarea religioasă care face din toți creștinii un singur trup, trupul tainic al lui Hristos. Preocupați de ei înșiși, încrezători în meritele lor personale și

învărajbiți pentru pretențiuni deplasate, ei desbinaseră acest trup și, «ca mädulare în parte, se îngrijeau numai de sine, neluând aminte că, de pătimeste un mädular, pătimește toate mädularele împreună cu el, așa cum, de se cinstește un mädular, se bucură toate mädularele împreună cu el» (I Cor. XII, 20, 25-27). Din această cauză, comunitatea din Corint nu luase nicio măsură pentru vindecarea sau îndepărtarea unui mädular bolnav până în măduva oaselor: Biserica număra între membrii ei un incestuos. De aceea, plin de indignare, Apostolul scrie: «Ce voțiți? Să vin la voi cu toiaș?... În deobște se aude că la voi este desfrânare, cum nici la păgâni nu se pomeneste ca să aibă cineva pe femeia tatălui său (γυναίκα τοῦ πατρὸς). Și voi v'ati semețit, în loc mai degrabă să fi plâns, ca să fie scos din mijlocul vostru cel ce a făcut fapta aceasta» (IV, 21 și V, 1-2). În ce constă gravitatea acestui păcat?

Orice abatere morală săvârșită de cineva este, desigur, un păcat individual și se pedepsește ca atare. Anumite abateri morale și în deosebi cele de desfrânare sexuală nu sunt, însă, mai niciodată păcate strict individuale. În săvârșirea lor, ele antrenează și alte persoane, fie asociindu-le direct la rău, fie contaminându-le printr'un rău exemplu. De când e lumea, obiceiurile cele rele strică și pe cele bune. Din această categorie de păcate cu caracter social face parte desfrânarea creștinului din Corint. Indignarea Sf. Pavel este deci legitimă și necesară și se îndreaptă, în chip firesc și cu toată dreptatea, atât împotriva incestuosului, cât și împotriva comunității care l-a tolerat în sânul ei, uitând că boala unuia poate periclita sănătatea tuturor.

Intr'adevăr, păcatul pe care-l tolera dela o vreme comunitatea din Corint era extrem de grav: un tânăr creștin întreținea legături de concubinaj cu femeia tatălui său. Textul nu ne spune dacă tatăl acestui creștin era încă în viață, dar se pare că el murise, iar femeia rămăsese văduvă; era vorba de bună seamă, de soția defunctului dintr'o căsătorie mai nouă, nu de însăși mama incestuosului. Femeia incestuoasă era păgână; din această cauză, Sf. Apostol Pavel poruncește să fie pedepsit numai partenerul creștin, Biserica neavând a judeca și pe cei dinafară (V, 12-13). Legăturile acestui tânăr cu mama sa vitregă nu sunt nici ascunse, nici întâmplătoare, ci dimpotrivă: toată lumea le cunoaște și le comentează, ca pe orice scandal de notorietate publică. Ele fac parte din cortegiul păcatelor inspirate, în păgânism, de falsa înțelepciune a epicureismului și practicate ca un cult de către ierodulele zeiței Venus-Afrodita de pe Acro-Corint, și repugnă oricărui om cu conștiința sănătoasă. Căci asemenea legături sunt interzise categoric nu numai în Vechiul și Noul Testament (Levitic XVII, 7-8; Deut. XXII, 30; Matei XIV, 3-4), dar sunt rare și rușinoase chiar în obiceiurile păgânilor. A le admite în sânul Bisericii, era deci o adevărată monstruoșitate morală.

Cu toate acestea, Corintenii tolerau răul. Ceva mai mult și mai grav: în loc să plângă și să excludă dintre ei pe cel vinovat de o faptă atât de abominabilă, «ei s'au semețit». Aceste cuvinte arată nu numai îngăduința, ci și aprobarea lor, și încă în numele unor principii morale, în numele unei filosofii. Nu-i exclus ca incestuosul acesta să fi făcut parte dintre adepții sau chiar dintre corifeii partidei «lui Hristos», care abuzau de maxima «toate-mi sunt permise» (VI, 12), și care, înțelegând greșit cuvin-

tele Sf. Pavel dintr'o epistolă anterioară, care s'a pierdut, făceau din libertatea creștină un pretext pentru săvârșirea păcatului. Nu-i exclus nici ca el să fi făcut parte, înainte de convertire, dintre membrii ori dintre simpatizanții sinagogii iudaice din localitate, sau chiar dintre iudaizantii combătuți din epistola a doua către Corinteni, în epistola către Galateni, în epistola către Filipeni și în alte epistole pauline. În acest caz, conduita sa izvora din falsă înțelepciune a învățaților iudei din diaspora, cari, pentru a face cât mai mulți prozeliti dintre păgâni, pretindeau că circumciziunea creiază din fiecare păgân trecut la iudaism un om nou, nu numai din punct de vedere moral și religios, ci și din punct de vedere fizic și social; ea rupând pe prozelit din vechile sale legături de rudenie și din vechile sale obligațiuni familiare și sociale, și altoindu-l cu trupul pe tulpina lui Israil, care i-ar conferi noui drepturi și noi datorii. Una din consecințele practice ale acestei bizare concepții era îngăduința rabinică pentru desfacerea căsătoriei anterioare circumciziei, în vederea contractării unei noi uniuni conjugale, în care prozelitul se putea căsători chiar cu rudele sale rămase păgâne, inclusiv cu femeia de a doua a defunctului său tată, adică chiar cu mama sa vitregă ⁵). Această concepție era opusă dreptului moral natural și chiar anumitor datini grecești și romane, dar Iudeii se bucurau, oriunde aveau o comunitate mai însemnată, de libertatea de a se conduce după legea și obiceiurile lor. O asemenea concepție înrudită cu epicureismul decadent își arătase deci nefastele-i roade și la Corint. Ea explică, în parte, atât atitudinea incestuosului — probabil un personaj influent —, cât și indiferența comunității creștine față de conduita lui. Sf. Apostol Pavel nu cruță însă asemenea devieri dela etica evanghelică.

După învățătura predicată de către Sf. Apostol Pavel în toate Bisericele, botezul creștin — taina prin care omul nostru cel vechiu se răstignește împreună cu Hristos și înviază cu El spre o nouă viață — creiază cu adevărat din fiecare neofit un om nou, dar nu așa cum îl înțelegeau Corinteni influențați de asemenea bizare teorii morale și religioase. Botezul creștin — taina prin care neofitul scapă de tirania legii mozaice, de stăpânirea păcatului și de blestemul morții — oferă cu adevărat o eliberare de povara trecutului, dar eliberarea aceasta nu nimicește și legăturile firești dintre creștini și ceilalți oameni. Libertatea creștină deschide cu adevărat noi orizonturi acțiunilor noastre, dar ea nu poate fi transformată într'un pretext pentru săvârșirea păcatului, nu poate deveni un piedestal pentru satisfacerea poftelor nesăbuite ale trupului, nu poate fi o trambulină teoretică pentru a ne arunca noi înșine în cursule celui rău. Libertatea creștină trebuie să se arate nu în săvârșirea răului, ci în săvârșirea binelui. De aceea, combătând pe ceie abuzau de această libertate în altă împrejurare, Apostolul scrie: «**Voi toți ați fost chemați la libertate, fraților, numai să nu folosiți libertatea voastră ca prilej pentru a sluji trupului**» (Gal. V, 13), sau: «**Să nu împărătească, deci, păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să-l ascultați pe el în poftele lui, nici să vă faceți mădularele voastre arme de nedreptate păcatului..., căci păcatul nu vă stăpânește pe voi, pentru că nu sunteți sub Lege, ci sub har? Să nu fie!**» (Rom. VI, 12-15), sau: «**Fiți împreună următori mie, fraților, și uitați-vă la cei ce umblă așa**

⁵ Cf. Strack-Billerbeck, *op. cit.*, III, pag. 343—358. Comp. Matei XXIII, 15.

cum ne aveți pildă pe noi. Pentrucă mulți, despre care v'am vorbit adesea, iar acum vă vorbesc și plângând, umblă cu vrăjmași ai Crucii lui Hristos, al căror sfârșit este pierzarea, al căror Dumnezeu este pântecul și a căror slavă este în rușinea lor» (Fil. III, 17-19); etc.

Păcatul incestuosului din Corint are, astfel, cauze și urmări mult mai grave decât s'ar părea la prima citire a textului. Ele trebuiesc vădite și combătute cu toată energia. De aceea, când ia cunoștință de ele, Sf. Pavel se întristează profund și face uz de toată autoritatea sa de Apostol. El se transportă îndată cu gândul la Corint și, ca și cum ar fi de față, se instituie împreună cu toată comunitatea în for de judecată și poruncește: «**În numele Domnului nostru Iisus Hristos, adunându-vă voi și duhul meu, cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos, să dați pe unul ca acela Satanei spre pieirea trupului, ca duhul să se mântuască în ziua Domnului Iisus**» (V, 4-5). Ce înțeles au aceste cuvinte atât de solemne?

După părerea unor comentatori protestanți, cuvintele Sf. Pavel ar echivala cu o sentință de condamnare la moarte, sentință asemănătoare cu pedepsele capitale din Vechiul Testament și cu pedeapsa aplicată de către Sf. Petru lui Anania și Safirei (F. A. V, 4—10). După părerea altor comentatori — în deosebi a comentatorilor romano-catolici — ele ar echivala cu pedeapsa bisericească a excomunicării. Adevărul nu este însă nici de partea unora, nici de partea altora. Pedeapsa hotărâtă de Apostol⁹) este mai blândă decât condamnarea la moarte, lăsând încă osânditului vreme pentru pocăință, și este mai aspră decât excomunicarea sau afurisenia, adăugând la excluderea din Biserică și o pedeapsă trupească. Pedeapsa aplicată incestuosului este, așa dar, și sufletească: eliminarea din Biserică și decăderea din har, este deci și trupească: «**Să dați pe unul ca acela Satanei, spre pieirea trupului**» (V, 5). Incestuosul este dat, cu trupul, în stăpânirea diavolului nu pentru totdeauna, ci numai pentru o vreme. Așa fuseseră dați de Apostol, într'o altă împrejurare, Imeneu și Alexandru, ca să se învețe să nu mai hulească (I Tim. I, 20), și tot așa fusese dat și Iov, ca să i se încerce statornicia în credință (Iov II, 6). Puterea acordată diavolului se limitează, deci, numai la trupul incestuosului, având a-l chinui în voie, prin felurite boli și suferințe fizice, până ce va nimici într'însul, odată cu sănătatea trupească, și poftetele cele nesățioase ale cărnii. Pentru păcătos, scopul pedepsei este astfel curativ sau medicinal: Apostolul voințe să-l smulgă din ghiarele desfrânării, să-l facă să primească chiar în această viață o parte din muncile rezervate celor osândiți la chinurile iadului și să-l aducă la pocăință și îndreptare, în vederea mântuirii sufletului său. Pentru creștinii din Corint, pedeapsa este exemplară: să le arate gravitatea extraordinară a unui astfel de păcat, să-i învețe să fugă de amăgirea falsei înțelepciuni a filosofilor epicureici sau a rabinilor influențați de libertinismul păgân, să le îndrepte gândul spre viața viitoare, să-i facă să regrete atitudinea neînțeleaptă pe care au avut-o față de fratele lor căzut în desfrânare și să-i determine a se reîntoarce de îndată la adevărata înțelepciune morală, la morala evanghelică. De aceea,

9. Pedeapsa este hotărâtă dela Efes de Sf. Pavel, care, în vers. 3, spune: «Eu dar, nefiind la voi cu trupul, dar cu duhul fiind de față acolo, am judecat, ca și cum aș fi de față, pe cel ce a făcut una ca aceasta». Corințenii sunt datori să se adune, să comunice vinovatului sentința și să tragă dintr'însa învățătură pentru toți.

adresându-se în deosebi acelor care s'au semțit din pricina pretensei înțelepciuni a incestuosului -- înțelepciune care consta dintr'o denaturare a scopului libertății creștine -- Sf. Pavel spune: «Nu este bună lauda voastră» (V, 6).

După lichidarea exemplară a scandalului provocat de incestuos, Apostolul se adresează din nou tuturor Corintenilor și-i îndeamnă să scoată din această tristă experiență următoarele două învățături: Să se ferească în viitor de orice alunecare pe panta cea lunecoasă a desfrâului păgân și, de teama vreunei contagiuni involuntare, să rupă orice legături cu creștinii desfrânați. Ca să imprime cât mai adânc aceste învățături în cugetul și în inima Corintenilor, el le îmbracă în haina unei sugestive metafore: «**Au nu știți că puțin aluat dospeste toată frământătura? Curățiți deci aluatul cel vechiu, ca să fiți frământătură nouă, precum și sunteți fără aluat. Căci Paștele nostru Hristos s'a jertfit pentru noi; de aceea să prăznuim**¹⁰⁾ nu cu aluatul cel vechiu, nici cu aluatul răutății și al viclesugului, ci cu azimile curăției și ale adevărului» (V, 6-8). În Noul Testament, imaginea aluatului este folosită fie în sens bun, arătând puterea de germinare a unei bune învățături și a unui bun exemplu (Matei XIII, 33; Luca XIII, 31), fie în sens rău, arătând puterea de influență a unei rele învățături și primejdia de contagiune a unui rău exemplu (Matei XVI, 6; Marcu, VIII, 15; Luca XII, 1). Aci, comparația folosită de Apostol se inspiră atât din cuvântările Mântuitorului împotriva ipocriziei fariseilor, saducilor și cărturarilor iudei (Matei XVI, 6), cât și dintr'un proverb popular cunoscut aproape pretutindeni: «puțin aluat dospeste toată frământătura» (cf. și Gal. V, 9). Ea simbolizează, deci, în sens pejorativ, atât izvorul desfrâului, adică falsele teorii religioase și filosofice asupra caracterului libertății morale a creștinilor, cât și desfrâul însuși, sub toate formele lui de manifestare. Botezul face din fiecare creștin o frământătură nouă, iar această frământătură trebuie ferită de orice aluat străin, adică de orice influență a viclesugului și a păcatului, de orice întinare morală. În viața religioasă, orice învățătură și orice exemplu acționează asupra insului și asupra colectivității asemenea unui aluat, adică asemenea unui ferment fizic. Creștinii să ia deci aminte la primejdia care-i pândeste și să se păzească de orice contact cu păcatul sau cu păcătoșii contagioși. Ei trebuie să înțeleagă că s'au făcut părtași, prin Botez, Jertfei lui Hristos, Paștele nostru cel veșnic, și că acest praznic mesianic se sărbătorește numai cu azimile curăției și ale adevărului. Și precum îndepărtau Iudeii din casele lor orice pâine dospită și orice aluat în ajunul Paștilor lor, pe care-l prăznuiau numai cu azime, tot astfel sunt datori creștinii să îndepărteze din viața și din comunitatea lor urmele oricărei rătăcirii dinainte de convertire și urmele oricărui păgânism, spre a se hrăni numai cu adevărul și cu sfințenia.

Porunca de a se evita contactul cu desfrânații mai fusese comunicată odată Corintenilor, printr'o epistolă anterioară, care s'a pierdut (V, 9). Din motive pe care nu le mai cunoaștem, această poruncă n'a fost însă

10. Unii comentatori văd aci un indiciu că epistola ar fi fost scrisă în apropierea Paștilor. Deși ipoteza pare confirmată de I Cor. XVI, 8, ea nu este concludentă, deoarece Apostolul vorbește în stil metaforic. E totuși un indiciu demn de luat în seamă la datarea epistolei.

ascultată. În căutarea de argumente pentru scuzarea libertinismului lor moral, Corinteni amăgiți de dulceața desfrâului și de sofismele unei false înțelepciuni interpretau atât de eronat caracterul acestei porunci, încât, ca s'o eludeze, prezentau pe Apostol ca pe un rigorist exagerat, iar morala sa ca pe un cod cu totul impracticabil. După ei, executarea poruncii Sf. Pavel ar fi dus la o izolare completă a comunității de societatea păgână, la o ieșire a creștinilor din lumea aceasta, la o viață cu totul imposibilă într'un oraș locuit aproape numai de păgâni. Apostolul nu ceruse însă Corintenilor să iasă cu totul din rânduiala socială în care erau încadrați ca oameni, ci să evite orice contact cu creștinii înclinați spre viciile păgâne. De aceea, el precizează: «**V'am scris în epistolă să nu vă amestecați cu desfrânații; n'am zis însă întrul totul despre desfrânații lumii acesteia, sau lacomii și răpitorii, sau slujitorii idolilor, căci altfel ar trebui să ieșiți din lumea aceasta. Ci v'am scris cu acel prilej să nu aveți legături cu niciun frate (creștin), care va fi desfrânat sau lacom sau slujitor idolilor sau ocăritor sau bețiv sau răpitor; cu unul ca acesta nici să nu mâncați**» (V, 9-11; comp. II Ioan, 10-11 și Iuda 23). Cât despre păgâni, creștinii să se resemneze a-și duce mai departe viața în mijlocul lor, lăsându-i pe seama judecării lui Dumnezeu. Datoria lor doar aceasta este: să se păzească de desfrânare, să excludă din sânul Bisericii pe incestuși și să rupă orice legături cu frații convertiți numai cu numele. În acest sens adaugă: «**Căci ce am eu, ca să judec pe cei din afară? Nu îi judecați voi pe cei dinăuntru? Iar pe cei din afară îi va judeca Dumnezeu. Scoateți afară dintre voi pe cel rău**» (V, 12-13).

3. Interzicerea proceselor înaintea tribunalelor păgâne (VI, 1—11).

Ideia justiției divine (V, 13) evocă în gândirea Sf. Apostol Pavel imaginea justiției omenești din Corint, adică imaginea tribunalelor și a magistratilor care judecau diferitele litigii dintre locuitorii orașului. Într'un centru comercial și cosmopolit cum era Corintul, se găseau totdeauna destule motive pentru neînțelegeri și procese, așa încât sediile tribunalelor publice erau în permanentă tixite de lume. Veneau zilnic aci nu numai magistrații, avocații, împrecinații și martorii, ci — după obiceiul vremii — și aceia care n'aveau altceva mai bun de făcut sau urmăreau anumite desbateri. Numai Iudeii apăreau rar între împrecinați. Sătul de turburările provocate de ei cu prilejul întrunirilor publice și de nesfârșitele lor certuri religioase și civile, împăratul Tiberius Claudius le acordase dreptul de a-și duce viața după legea și după datinile lor aparte, și privilegiul de a-și soluționa neînțelegerile în fața unor tribunale speciale pe lângă fiecare sinagogă. Mai toate litigiile dintre Iudei erau aplanate deci de proprii lor judecători. Sf. Pavel ar fi voit ca exemplul Iudeilor să fie imitat și introdus și în Bisericile creștine și dăduse Bisericii instrucțiuni în acest sens. Mare este deci indignarea sa când află că anumiți creștini din Corint, uitându-și chemarea, se ceartă între dânsii pentru neînțelegeri lumesti și recurg cu ușurință la judecata magistratilor păgâni. De aceea, ca și cum nu i-ar veni să creadă, el întreabă pe Corinteni: «**Indrăznește cineva dintre voi, având vreo pără împotriva altuia, să se judece înaintea celor nedrepti?... Ci se judecă frate cu frate și aceasta înaintea necredincioșilor?**» (VI, 1, 6). După cuvintele sale, purtarea unor astfel de Corin-

teni denotă, mai întâi, lipsa unei convertiri sincere și profunde, deoarece toți creștinii sunt datori să-și ierte unii altora greșalele (V, 7; Matei V, 23—26; 38—42; VI, 14-15; Luca VI, 37-38). Ea arată, în al doilea rând, lipsa oricărei preocupări duhovnicești, deoarece creștinii, neîngrijindu-se cu egoism de agonisiri de bunuri materiale, știu că nu trebuie să facă pagubă sau strănibătate nimănui și cu atât mai puțin fraților lor de credință (V, 8). Ea dovedește, în al treilea rând, la Corinteni care-și caută dreptatea în afară de Biserică, târându-și frații înaintea tribunalelor prezidate de păgâni, o condamabilă desconsiderare a demnității creștine, o inadmisibilă subapreciere a acelor pe care Hristos i-a primit prin Taina Sf. Botez în Trupul său tainic și i-a învrednicit de o cinste extraordinară. Căci, în virtutea comuniunii lor indisolubile cu Hristos, creștinii vor judeca împreună cu El toate popoarele păgâne și chiar pe demoni (VI, 2-3; cf. Matei XIX, 28; Apoc. II, 26-27; XX, 4), participând cu El la pronunțarea sentinței finale de condamnare a păcătoșilor. Asemenea procese denotă, în sfârșit, și o nesocotire a îndemnului apostolic la pace, la iubire frățească și la smerenie creștină, precum și o greșită mentalitate socială. Nu-i exclus ca cei ce figurau ca reclamanti în asemenea procese să fi făcut parte, mai cu seamă, dintre Corinteni bogăți, care — deși cunoșteau învățătura Bisericii despre deplina egalitate religioasă a celor botezați — păstrasera și după convertire un oarecare dispreț pentru creștinii recrutați dintre oamenii săraci și necăjiți (I, 26-28) și care se țineau oarecum de parte de ei chiar la agape (XI, 21), continuând, poate, să-i exploateze și să-i șicaneze ca și mai înainte (comp. Iacov II, 6-7). Numai dintr'o astfel de mentalitate greșită putea izvorî încrederea lor în dreptatea magistratilor păgâni, pe care trebuiau să-i evite, și neîncrederea lor în spiritul de dreptate al creștinilor, pe care erau datori și aveau de unde să-i aleagă pentru arbitrarea înțeleaptă a neînțelegerilor dintre ei și frații lor de credință (VI, 1—6). Purtarea lor aducea, apoi, grave prejudicii morale însăși misiunii apostolice între păgâni, cărora le ofereau prilejul să constate în chip oficial că și între creștini se află adesea oameni egoiști, abuzivi, nedrepti și lipsiți de dragoste față de semenii lor. Din această cauză, Sf. Apostol Pavel interzice categoric rezolvarea litigiilor dintre creștini înaintea magistratilor păgâni. Pentru aceasta, el afirmă mai întâi demnitatea creștinilor în cele lumești: «**Și dacă lumea se va judeca prin voi, sunteți nevrednici de judecați mai mici? Au nu știți că vom judeca pe ingeri? Cu cât mai mult pe cele lumești?**» (VI, 2-3), și arată apoi nevrednicia păgânilor față de cele cerești: «**De aveți, deci, judecați lumești, puneți să vă judece pe cei nebăgați în seamă de Biserică? Spre rușinea voastră vorbesc...**» (VI, 4-6); «**Sau nu știți că nedreptii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? Nu vă înșelați: Nici desfrânații, nici slujitorii idoloilor, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu**» (VI, 9-10). Iar dacă așa stau lucrurile, se înțelege dela sine că membrii Bisericii, care sunt prin har cetățeni ai împărăției lui Dumnezeu, numai de alți membri ai Bisericii se cade a fi judecați, chiar în cele pământești.

Pericopa se încheie, în VI, 11, cu un scurt apel la conștiința morală a Corintenilor, cărora Apostolul le amintește din nou că păcatele specifice

păgânilor (VI, 9-10), și experimentate înainte de convertire de câțiva dintre ei, sunt incompatibile cu demnitatea creștină și cu voia lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sf. Duh: «**Și așa ați fost unii, dar v'ați spălat, dar v'ați sfințit, dar v'ați îndreptățit în numele Domnului Iisus și în Duhul Dumnezeului nostru**». Aceste cuvinte servesc și ca tranziție către subiectul următor din VI, 12—20, cu care se încheie prima parte din cuprinsul epistolei

4. Combaterea desfrâului (VI, 12—20).

În Decalog, Moise interzisese categoric omuciderea, adulterul, furtul, sperjurul și exploatarea muncii altora, cerând astfel Israelitilor să respecte viața, onoarea și libertatea semenilor lor. Iar în Levitic și în Deuteronom — adevărate coduri de morală religioasă și socială — el așezase desfrânarea în rând cu idolatria și decretase pedepse exemplare atât pentru crimele împotriva adevăratului cult, cât și pentru crimele împotriva persoanelor, a familiei și a societății. Între aceste crime, cele de desfrânare sunt tratate ca având o gravitate excepțională chiar din punct de vedere religios, și aceasta atât din cauză că ele erau mai totdeauna nedespărțite de anumite acte de idolatrie, cât și din cauză că ele alcătuiau vehicolul obișnuit pentru întinderea politeismului. De aceea, Moise poruncise să fie pedepsiți cu moartea toți Israeliiții vinovați de păcate împotriva firii, de incest, de adulter, de prostituție, de seducție, de viol sau de căsătorii consanguine, atâtea crime abominabile pentru conștiința adoratorilor Dumnezeului unic al dreptății, al sfințeniei și al adevărului absolut¹¹). Din pricina legăturii aproape indisolubile dintre desfrânare și idolatrie, Moise denumise aceste două păcate cu același cuvânt ebraic și le interzisese, sub sancțiunea acelorași pedepse capitale¹²). Este, deci, firesc ca păcatele de desfrânare să fie combătute cu toată asprimea și în Noul Testament¹³), și să inspire groază Sfântului Apostol Pavel¹⁴). Căci ele mergeau și în veacul apostolic, mână în mână cu idolatria, și ca atare nu puteau fi tolerate sub niciun motiv în viața creștină.

Apostolul reia, deci, tema combaterii desfrâului, pe care o începuse în V, 1, și pe care o întrerupsese oarecum în VI, 1—11. El își propune acum să lămurească în chip deplin pe Corinteni asupra adevăratului fond teologic al moralei creștine despre faptele trupului. În acest scop, el re-deschide subiectul, pornind dela explicarea maximei «**toate-mi sunt permise**», din care antimonistii din Corint făcuseră, printr'o interpretare exagerată, o regulă generală de comportare față de lumea exterioară. Prin această scurtă maximă, Apostolul nu înțelesese însă să rezume întreaga sa cateheză morală, cum socoteau Corinteni din categoria celor combătuți în V, 6-8 și VI, 9-10, și nici să dea creștinilor o regulă sau o lozincă bună de aplicat întocmai, în orice împrejurare. El rostise aceste cuvinte ca să rezume numai un capitol special din cateheza sa și anume: învătă-

11. Levitic, XVIII-XXI și Deut. XXII.

12. זבחה (LXX: πορνεία) și זנות (I XX: πορνεία, πόρνοι), Num. XXV.

13. Matei VII, 21, F. A. XV, 20, 29, Apoc. II, 21, IX, 21, XIV, 8, XVII, 1, 4, 5, 15, 16, XVIII, 3, etc.

14. Rom. I, 29, II Cor. XII, 21, Gal. V, 19, Ef. V, 3, Col. III, 5, I Tes. IV, 3, I Tim. I, 10, etc.

tura apostolică despre eliberarea creștinilor de obligativitatea prescripțiilor rituale ale legii mozaice și ale iudaismului și în deosebi despre anularea prescripțiilor cu privire la interzicerea anumitor alimente socotite necurate la Iudei. De aceea, el combate mai întâi pe aceia care abuzau în chip atât de tendențios de cuvintele sale și pune lucrurile la punct, precizând adevăratul înțeles al maximei în discuțiune: «**Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi folosesc; toate îmi sunt îngăduite, dar eu nu mă voi lăsa stăpânit de ceva. Bucatele sunt pentru pânțele și pânțele pentru bucate, dar Dumnezeu le va strica și pe el și pe ele**» (VI, 12-13 b¹⁵). Așa dar, toate alimentele sunt îngăduite creștinului, căci toate sunt curate, dar folosirea lor trebuie să se facă ținându-se seama de două condițiuni esențiale: să nu depășim limitele firești ale nevoii de hrană și să nu cădem sub stăpânirea alimentelor, prin lăcomie¹⁶). Lăcomia de mâncare și de băutură nu este îngăduită. Ea readuce pe creștin în sclavia poftelor trupești și nimicește în sufletul său, ca un tiran, libertatea morală dobândită prin botez¹⁷). Ea-l face să uite vremelnicia și deșertăciunea plăcerilor pământești și-i depărtează inima de dorul celor veșnice și gândul dela cele cerești. De aceea și Domnul ne-a poruncit, zicând: «**Vedeți și vă feriți de lăcomie**» (Luca XII, 15), și ne-a arătat că sălașul lăcomiei este în însăși inima pe care pune stăpânire (Marcu VII, 22)¹⁸).

Stomacul aparține și slujește trupului. Intre stomac și trup este totuși o infinită deosebire. Stomacul îndeplinește o lucrare trecătoare, legată numai de viața aceasta pământească; în viața viitoare, după înviere, funcțiunea lui nu va mai exista, căci oamenii nu vor mai avea niciun fel de nevoi trupești. Trupul nu îndeplinește, însă, față de suflet, doar o funcțiune trecătoare, așa încât raportul dintre el și suflet nu este nici identic și nici asemănător cu raportul dintre stomac și trup. Trupul face parte integrantă din însăși ființa noastră și colaborează cu sufletul în actul mântuirii. Trupul este destinat nemuririi și ca atare nu-i putem da orice întrebuițare. Și trupul și sufletul aparțin deopotrivă aceluiași eu moral; despărțirea lor prin moarte fizică este, din această cauză, vremelnică, ele având a se reuni iarăși, pentru a primi împreună aceeași soartă veșnică. Desfrânarea trupească nu este, prin urmare, o faptă morală indiferentă, cum poate fi, în anumite împrejurări, folosirea alimentelor.

Neexistând paritate între stomac și trup, nu există paritate nici între comportarea față de alimente și comportarea față de trup, adică între învățătura referitoare la folosirea bucatelor și învățătura referitoare la faptele trupului. Folosirea alimentelor este îngăduită, cu unele excepții; desfrânarea este oprită, fără nicio excepție. Orice creștin are dreptul să se folosească, în cuviincioasă măsură, de orice fel de bucate; niciun creștin nu are dreptul să se folosească de trupul său pentru desfrânare, sub nicio formă și în nicio împrejurare. Pentru ce? Pentru trei motive religioase de cea mai covârșitoare importanță:

a) **Desfrânarea este un act de nedreptate față de Dumnezeu-Tatăl.**

15. Comp. Matei XV, 11-17 și Marcu VII, 15-23.

16. La aceste două condiții, se adaugă încă una: să menajăm conștiința aproapelui (Rom. XIV).

17. Comp. Filipeeni III, 19.

18. Comp. II Petru II, 3 și urm., I Tes. II, 1 și urm., Col. III, 5, etc.

Noi toți am fost, până la Botez, vânduți ca robi păcatului și morții. Din această robie nu ne-am eliberat singuri, ci ne-a eliberat însuși Dumnezeu, prin jertfa Fiului Său. Acesta a plătit pentru noi preț de răscumpărare și ne-a redat eliberarea. Nu suntem, însă, nici acum liberi, în chip absolut, căci am devenit proprietatea Aceluia care ne-a eliberat, adică a lui Iisus Hristos. Ca atare, n'avem dreptul să facem tot ce voim, nici cu sufletul, nici cu trupul nostru. Amândouă aparțin lui Dumnezeu și El ne va învia cu puterea Sa, la judecata din urmă. De aceea, Apostolul spune Corintenilor: **«Iar trupul nu este făcut pentru desfrânare, ci pentru Domnul și Domnul pentru trup. Iar Dumnezeu și pe Domnul L-a înviat și pe noi ne va învia cu puterea Sa. Fugiți de desfrânare... Sau nu știți... că nu sunteți ai voștri? Căci sunteți cumpărați cu preț; preamăriți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu»** (VI, 13-14; 18-20).

b) **Desfrânarea este un act de trădare față de Dumnezeu-Fiul, un sacrilegiu, o nelegiuire.** Noi toți am devenit, prin Botez, mădulare sau membre ale Trupului tainic al lui Hristos. Noi toți alcătuim, prin harul divin, o singură Biserică, un singur Trup, care-și trage viața din comuniunea cu Hristos. În acest Trup, noi aparținem lui Hristos. În acest Trup, noi aparținem lui Hristos așa cum un mădular aparține capului. Căderea noastră trupească în faptele de desfrânare rupe legătura care ne unește cu Hristos și pe care ne-am făgăduit a o păstra cu sfințenie până la moarte. Ceva mai mult, ea face din noi un singur trup cu partenera și ca atare echivalează cu profanarea Trupului lui Hristos însuși, printr'unul din mădularele Sale. De aceea, Apostolul spune: **«Nu știți că trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos? Luând, deci, mădularele lui Hristos, le voi face mădularele unei desfrânate? Să nu fie! Sau nu știți că cel ce se alipește de desfrânată este un trup cu ea? «Căci vor fi — zice — amândoi un trup».** Iar cel ce se alipește de Domnul, un duh este cu El» (VI, 15—17).

c) **Desfrânarea este un act de profanare a templului Sf. Duh.** Noi toți suntem răscumpărați prin Jertfa lui Hristos, iar roadele acestei Jertfe de răscumpărare ni se transmit prin harul Sf. Duh. Prin Botez și prin celelalte Sf. Taine, trupul nostru devine, ca și sufletul, un fel de vas care primește harul divin, un templu în care sălășluiește Sf. Duh. Faptele de desfrânare sexuală se execută chiar în trupul nostru, care servește și ca instrument, și ca obiect pentru săvârșirea păcatului. Ele sunt, deci, cu mult mai grave decât celelalte păcate, al căror obiect se află de obicei în afară de trupul nostru propriu. Din această cauză, desfrânarea constituie o adevărată violare, o adevărată profanare a însuși templului Sf. Duh. Iată pentru ce Apostolul scrie: **«Fugiți de desfrânare. Orice alt păcat ar face omul, este afară de trup; dar cel ce face desfrânare păcătuiește în trupul său. Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt ce este în voi? (VI, 18-19).** Apoi, ca încheiere, adaugă: **«Preamăriți așa dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu»** (VI, 20). Cu aceasta, el încheie discuționa asupra abaterilor disciplinare și morale din Corint, trecând la soluționarea problemelor de conștiință ridicate de către Corinteni.

**PARTEA II-a. (VII—XV).
EVANGHELIA, CALE SPRE DESĂVARȘIRE.**

Primele șase șase capitole ale epistolei sunt consacrate, cum s'a arătat combaterii câtorva grave devieri dela disciplina bisericească și dela morală creștină. Ele oglindesc aspectele conflictului ideologic și practic dintre fermentul cel vechiu al păgânismului și fermentul cel nou al creștinismului, care revoluționează conștiințele cu predica unei noi concepții despre lume și viață. Corintul este, astfel, prima arenă a luptei dintre elenism și creștinism, care va dura câteva secole și care va duce la deplină biruință a Bisericii în imperiul roman.

Cea de a doua parte din cuprinsul epistolei (VII—XV) este consacrată mai ales îndrumării năzuințelor creștine spre progres și desăvârșire. Apostolul arată aci că Evanghelia corespunde oricăror exigențe de morală individuală, familială și socială, și că numai urmarea dumnezeieștilor ei învățături ne poate deschide cu adevărat calea spre cele mai înalte culmi ale perfecțiunii religioase. Problemele desbătute în această secțiune a epistolei nu sunt cu totul noi pentru destinatari. Ele făcuseră parte și din predica Sf. Pavel la Corint, dar Apostolul le dă acum o nouă dezvoltare, potrivit cerințelor impuse de propășirea duhovnicească a cititorilor și de ivirea unor noi condiții în viața lor religioasă. Problemele sunt ridicate, în cea mai mare parte, chiar de către Corinteni, printr'o epistolă adresată Sf. Pavel (VII, 1), și prin graiul lui Stefanos, Fortunat și Ahaic. De aceea, ele sunt introduse în tratare, rând pe rând, printr'o formulă stereotipă: «cât despre...» (VII, 1; VIII, 1; XII, 1; XVI, 1, 12). Pe lângă temele propuse de către Corinteni, alte subiecte sunt desbătute din inițiativa Sf. Pavel. Intre acestea, combaterea anumitor neorânduiri în adunările de cult (XI) și a câtorva nedumeriri cu privire la credința și învierea morților (XV) ocupă un loc de frunte. Să le analizăm pe rând.

• **5. Căsătoria și fecioria (VII, 1—40).**

Cea dintâi problemă ridicată de către Corinteni privește căsătoria și fecioria, două cai cu totul diferite în năzuința creștină spre fericirea supremă. Lămurirea raportului dintre căsătorie și feciorie stă în strânsă legătură logică cu pericopa precedentă (VI, 12—20), în care Apostolul a vorbit despre atitudinea creștină față de alimente și față de faptele de desfrânare. «Toate-mi sunt îngăduite» (VI, 12), pretindeau laxiștii căzuți în mrejele unor false teorii religioase și contaminați de fermentul descompunerii morale a vieții din orașul Afroditei. «Bine este pentru om să nu se atingă de femeie» (VII, 1), răspundeau rigoriștii angajați în urmărirea unui ideal religios excepțional și aprinși de dorința de a impune întregii comunități năzuințele lor speciale. Controversele dintre aceste două tendințe opuse nu antrenau însă decât un număr mic de creștini. Massa cea mare de credincioși se ținea departe de ele, desaprobând și abuzul de libertate al unora, și excesul de înfrânare al altora. Pentru cei mai mulți, prezența tendințelor opuse în sânul aceleiași comunități părea chiar destul de firească, deoarece se știa că orice exces provoacă reacții exagerate și se credea că numai din ciocnirea părerilor contrarii se poate ajunge la aflarea adevărului. De altfel, Corintul era și în alte privințe patria extremelor. Nu o singură dată, locuitorii lui văzuseră că alături de apologetul

viciului strălucește cu putere eroul virtuții, că alături de libertinism își croiește drum rigorismul și că laxismul unora determină, ca o reacție inevitabilă, encraticismul altora. Situația nu este, prin urmare, nici surprinzătoare, nici inexplicabilă și nici alarmantă pentru Corinteni, care sunt obișnuiți cu desbinările și care asistă zilnic la concurența dintre două mari școli: a epicureismului și a stoicismului. Căci, în timp ce reprezentanții primei exaltează sensualitatea și consideră goana după satisfacerea poftelor ideal suprem al vieții, adepții celeilalte laudă peste măsură foloasele înfrânării și caută fericirea supremă în renunțarea totală la plăcerile trupești. Nu este exclus ca dintre auditorii acestor școli să fi făcut parte, până la Botez, și creștinii angajați în controversele despre folosul căsătoriei și al fecioriei. În felul acesta, se explică oarecum atât tendința unora de a abuza de libertatea morală, cât și tendința altora de a desconsidera legitimitatea căsătoriei și de a exalta foloasele rigorismului moral. În felul acesta, înțelegem pentru ce anumiți creștini din Corint înclinau să considere căsătoria obstacol în calea spre mântuire și să susțină că fecioria și abținerea sunt singurele stări conforme cu adevărata chemare creștină (comp. I Tim. IV, 1—5).

Cum rezolvă Sf. Pavel aceste controverse? Ce învață el despre căsătorie și feciorie? Care sunt datorile creștinilor căsătoriți și care sunt datorile celor necăsătoriți? Care este situația religioasă a căsătoriilor mixte? Ce schimbări aduce convertirea în viața de familie? Iată atâtea întrebări și atâtea preocupări, care se ridică la suprafața vieții religioase a primei comunități creștine dintr'un mare oraș păgân și care prilejuiesc următoarele învățături și îndemnuri:

a) **Căsătoria este bună, iar fecioria este și mai bună** (VII, 1-2, 6-9). Cuvintele «**Bine este pentru om să nu se atingă de femeie**» oglindesc năzuințele speciale ale ascetismului. Ele exprimă, sub forma unei sentințe, idealul moral al fecioriei, care constă în înfrânarea benevolă dela orice plăceri trupești. Fecioria face parte din cele trei sfaturi evanghelice recomandate de Mântuitorul aceluia care râvnesc în chip deosebit spre treptele cele mai înalte ale desăvârșirii creștine (Matei XIX, 12, 21). Ea este starea cerească și veșnică în care petrec îngerii și în care vor petrece toți oamenii după înviere (Matei, XXII, 30). Corespunzând unei stări cerești și veșnice, ea este superioară căsătoriei, care corespunde, ca durată și ca menire, numai condițiilor vieții noastre pământești. De aceea fecioria este numită de către sfinții părinți «chip îngeresc de viață» și este lăudată mai mult decât căsătoria.

Elogiul fecioriei nu implică însă, în gândirea Sf. Apostol Pavel, desconsiderarea căsătoriei, ca să putem spune, cu Tertulian (De monog. 3) și Ieronim (Contra Jovin. I, 7): «Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere». Când cineva laudă în mod deosebit o virtute, nu însemnează că el aruncă pe celelalte ca nefolositoare ori ca păgubitoare, ci face doar o deosebire de strălucire între frumusețea și folosul virtuților. Cuvintele dumnezeescului Apostol despre eminența fecioriei nu arată deci că numai fecioria este bună, ca și cum actul căsătoriei n'ar fi bun. Căci și căsătoria este bună, dar într'o măsură mai mică. În cumpăna dintre căsătorie și feciorie, creștinul n'are deci de ales între bine și rău, ci între

bine (καλόν) și mai bine (κρείσσον), adică între două stări deosebite numai prin gradul lor de strălucire morală.

De aceea Sf. Apocstol Pavel, care și-a petrecut viața în desăvârșită curăție trupească, se dă pe sine ca exemplu de feciorie și de abținere și spune: «**Voiesc ca toți oamenii să fie ca și mine. Dar fiecare are dela Dumnezeu darul său, unul așa, iar altul într'altfel. Zăc celor necăsătoriți și văduvelor: Bine este pentru ei de vor rămâne ca și mine**» (VII, 7-8), adică necăsătoriți și caști.

Păstrarea căsătoriei și a castității este însă anevoioasă și pândită adesea de grele încercări. Ea comportă o luptă aprigă și neîntreruptă împotriva instinctelor trupești. Din această cauză, sunt puțini cei chemați s'o cucerească și sunt mai puțini cei încununăți cu biruința finală. Căci dacă unii reușesc într'adevăr să înăbușe într'ânșii porunca legilor firii și să se smulgă, prin încordate nevoițe, din robia cea atrăgătoare a poftelor trupești, alții se lasă biruiți de greutatea înfrânării de sine și se opresc la jumătatea drumului, călcându-și făgăduințele. Pentru unii ca aceștia, căsătoria este nu numai recomandabilă, ci chiar necesară: «**Dar dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească; pentrucă este mai bine să se căsătorească, decât să ardă**» (VII, 9). Și într'adevăr, îngustă și strămtă este calea monahismului și grele ispite o amenință din toate părțile.

În comparație cu votul fecioriei, căsătoria comportă mult mai puține riscuri morale. Rânduită de Dumnezeu pentru înmulțirea neamului omenesc (Gen. I, 28) și binecuvântată de Mântuitorul (Ioan II, 1-11), ea constituie tot odată cel mai puternic stăvilor împotriva păcatelor de desfrânare. Apostolul nu poate pierde nicio clipă din vedere primejdia permanentă în care se află creștinii într'un oraș împânzit de ierodulele zeiței Afrodita și de adepții lui Epicur. De aceea, îndată după elogiul castității, adaugă: «**Dar, din cauza desfrânării, să-și aibă fiecare femeia sa, și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său**» (VII, 2). Căsătoria este așa dar bună din punct de vedere religios. Din cauza libertinismului moral din Corint, Apostolul subliniază aci numai scopul ei secundar: ferirea de desfrânare. În alte împrejurări, când această primejdie va fi mai mică, el va sublinia în deosebi scopul ei principal: nașterea de prunci buni și creșterea lor în căile Domnului (I Tim. II, 15, V, 14) și-i va accentua caracterul de sfântă Taină (Ef. V, 22-33). Ca un bun duhovnic, el îndeamnă deci la prudență pe cei ce doresc chipul fecioriei și recomandă căsătoria pentru cei înclinați spre sensualitate. Iar ca să nu se creadă că face din căsătorie o poruncă generală sau că dezavuează pe asceți, lasă alegerea la darul și la voia fiecăruia, precizând: «**Aceasta o spun însă ca un sfat, iar nu ca o poruncă**» (VII, 6). Iată pentru ce se cade a socoti căsătoria virtute morală, iar fecioria sfat evanghelic și pentru ce trebuie să cerem ajutorul lui Dumnezeu și pentru una, și pentru alta.

b) În actul căsătoriei, soții își aparțin trupește unul altuia și sunt datori să se achite reciproc de toate obligațiunile conjugale (VII, 3-5). Căsătoria face din bărbat și din femeie un singur trup. Prima ei caracteristică fundamentală trebuie să fie deci unitatea. Morala creștină interzice categoric poligamia, pe care o practicau încă unele popoare păgâne, și bigamia, pe care o aprobau, în veacul apostolic, anumiți rabini iudei, precum și actele de infidelitate conjugală tolerate uneori bărbaților de obicei-

rile păgâne. Căsătoria este un contract bilateral întemeiat pe consimțământul liber al părților. Ea comportă deci obligațiuni reciproce: fidelitate, ajutor, asistență și bună colaborare în toate, virtuți cuprinse în iubirea conjugală (Ef. V, 22—33). Creștinismul ridică femeia din starea de inferioritate socială în care o coborâseră obiceiurile vremii și face din ea egala bărbatului, capul ei firesc. După învățătura sa, fiecare soț constituie proprietatea exclusivă a celuilalt și este dator să respecte cu sfințenie stipulațiunile esențiale ale contractului căsătoriei, achitându-se conștiincios de toate îndatoririle izvorite din acest schimb reciproc de bunuri. A doua caracteristică a căsătoriei creștine trebuie să fie deci deplina egalitate de drepturi și de datorii între bărbat și femeie. În actul căsătoriei, soții împlinesc nu numai o chemare a firii, ci însăși porunca lui Dumnezeu, care a zis: «**Creșteți și vă înmulțiți**» (Gen. I, 28) și apoi a arătat că «**pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup**» (Gen. II, 24). Din această cauză, orice discuțiune cu privire la demnitatea morală a căsătoriei sau cu privire la legitimitatea religioasă a raporturilor sexuale dintre soți este din capul locului nefirească și greșită. Sf. Apostol Pavel arată deci că folosirea dreptului conjugal este nu numai îngăduită și legitimă, ci chiar datorată și învăță că niciunul dintre soți n'are dreptul să refuze celuilalt bunul pe care i-l dătoarează. Din punct de vedere moral, orice sustragere dela obligațiunile incluse în contractul căsătoriei constituie o nedreptate, iar neîndeplinirea actelor conjugale — când se cer în cuviincioasă măsură — echivalează cu un păcat. De aceea Apostolul dă Corintenilor preocupăți de ascetism următoarele sfaturi: «**Bărbatul să dea femeiei ceea ce-i dătoarează, asemenea și femeia bărbatului. Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul, asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia**» (VII, 3-4). Prin aceste cuvinte, el întărește instituția căsătoriei și consfințește caracterul moral al legăturilor trupești dintre soți, pe care Biserica le binecuvintează prin taina nunții. Căsătoria este deci o dreaptă împlinire a vocii lui Dumnezeu și trebuie respectată ca atare.

În comparație cu fecioria, ideal greu de atins, căsătoria este râvnită în chip firesc de cei mai mulți oameni. Dar și ea necesită o vocație specială, spre a-și atinge scopul religios. Sf. Pavel o numește «**dar dumnezeesc**» (χαρισμα ἐκ θεοῦ VII, 7), cum numește de altfel și fecioria, și o așează între harismele care zidesc Biserica. Ea este harisma care ajută pe soți să fugă de păcatul desfrânării și care le dă posibilitatea — prin procreație și bună educație — să înmulțească numărul credincioșilor și să perpetueze creștinismul (I Tim. II, 15, V, 14). Ca să-și atingă scopul voit de Dumnezeu și să fie cu adevărat un mijloc de mântuire, și căsătoria implică deci o anumită disciplină morală, o colaborare a omului cu harul divin. Sfințirea unei stări în care natura tinde totdeauna să-și spună singură cuvântul nu se poate face fără oarecare înfrânare de sine, adică fără încordarea voinței în lupta pentru stăpânirea instinctelor cărnii și pentru păstrarea lor în limitele cuvenite. Căsătoria creștină nu este numai un act al firii, ca la păgâni, ci este o legătură sfințită prin taina nunții. Ea trebuie să unească pe bărbat și pe femeie nu spre satisfacerea poftelor, ci spre cinstea lui Dumnezeu. În acest sens, Sf. Pavel scrisese Tesalonicienilor, cu câțiva ani în urmă, pe când predica în Corint: «**Știți ce porunci v'am dat**

prin Domnul Iisus. Căci aceasta este voia lui Dumnezeu: sfințirea voastră. Să vă feriți de desfrânare! Să știți fiecare din voi a-și stăpâni vasul său în sfințenie și în cinste, nu în patima pottei ca păgânii, care nu cunosc pe Dumnezeu» (I Tes. IV, 2—5). La fel învață și acum pe Corinteni, când le spune: «Trupul nu este făcut pentru desfrânare, ci pentru Domnul» (VI, 13). De aceea el sfătuește pe soți să se întărească neconținut printr'o viață pioasă și laudă înfrânarea de sine în cadrul vieții de familie. Când recomandă soților creștini renunțarea la desfătări în vremea postului și a pregătirii pentru participarea la sfintele slujbe, el vrea să-i ferească însă de orice excese rigoriste și de orice tentație sau cădere morală. De aceea poruncește să se respecte cu strictete toate drepturile conjugale ale soților și să nu se știrbească, prin înfrânare, niciunul din scopurile esențiale ale căsătoriei: potolirea cuviincioasă a firii și nașterea de prunci buni, și niciunul din caracterele ei fundamentale: unitatea, egalitatea de drepturi și de datorii, fidelitatea, ajutorul, asistența, iubirea desăvârșită. În acest scop, el poruncește să se îndeplinească totdeauna următoarele trei condițiuni obligatorii: 1. amândoi soții să consimtă benevol la înfrânare; 2. suspendarea legăturilor trupești dintre soți să se facă în vederea îndeletnicirii speciale cu postul și cu rugăciunea și 3. abstenența să nu dureze un timp prea îndelungat. Căci iată ce scrie Apostolul: «Să nu vă lipsiți unul de altul decât prin bună învoială, pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea, și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească Satană, din pricina neînfrânării voastre» (VII, 5). Din aceste cuvinte, Corinteni vor afla că ceea ce trebuie evitat cu orice preț este căderea în păcatele de desfrânare ale păgânilor și se vor îndemna să unească viața conjugală cu postul și cu rugăciunea, făcând dintr'însa un mijloc de sfințire și de neconținută slujire lui Dumnezeu. Pe temeiul lor, Biserica va recomanda tinerilor căsătoria la vreme, va cere soților să trăiască în sfințenie și va sfătui pe cei ce doresc să devină monahi la înțeleaptă cumpănire înainte de a făgădui că vor renunța pentru toată viața la orice desfătare lumească.

c) Soții creștini n'au voie să ceară și nici să provoace desfacerea căsătoriei; căsătoriile contractate între necreștini și urmate de convertirea unei singure părți pot fi desfăcute la cererea părții necreștine (VII, 10—16, 39). În conformitate cu menirea ei inițială, căsătoria trebuia să rămână indisolubilă, adică să-și păstreze intactă sfințenia și unitatea organică voită de Dumnezeu. Datorită căderii omului în păcat și înmulțirii răului în lume, ea și-a pierdut însă treptat, treptat, acest caracter. Din instituție divină, cum fusese la origină, ea a devenit instituție umană și a început să poarte toate caracterele omului corupt de păcat și depărtat tot mai mult de Dumnezeu. Adulterul, bigamia, poligamia, desfrâul și păcatele împotriva firii au alterat-o atât de profund, încât numai Fiul lui Dumnezeu o mai putea ridica la înălțimea din care fusese coborâtă. De aceea, când Fariseii vin la Mântuitorul și-l întrebă cu gând de ispitire pentru care pricină poate fi desfăcută căsătoria, El le răspunde cu mustrare: «Dar n'ați citit, că Cel ce a făcut dintâi, bărbat și femeie i-a făcut? Și a zis: Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă. Zis-au Lui: Dar cum Moise a poruncit să i se dea

carte de despărțenie și s'o lase? Zis-a lor: Moise după învârtosarea inimii voastre a dat voie să vă lăsați femeile, dar din început n'a fost așa. Iar Eu grăiesc vouă: Oricine va lăsa pe femeia sa, afară de cuvânt de desfrânare, și va lua pe alta, preacurvește, și cel ce va lua pe cea lăsată preacurvește» (Matei XIX, 3—9, Marcu X, 2—11, Luca XVI, 18, cf. Deut. XXIV, 1 și urm.). La fel învață Domnul și în Predica de pe munte (Matei V, 32). După dumnezeiasca sa învățătură, căsătoria ar trebui să constituie o uniune pe viață și să rămână indisolubilă până la moartea soților. Idealul este însă greu de atins în condițiunile actuale ale vieții, când oamenii sunt încă supuși ispitelor și când mulți cad pradă feluritelor păcate. Dintre toate păcatele, unul rupe totdeauna, ca și moartea fizică, unitatea organică a căsătoriei, și acesta este adulterul sau preacurvia. Divorțul este deci îngăduit numai pentru vina de adulter și trebuie privit ca un fapt deplorabil în viața credincioșilor, ca o rană provocată de un păcat de moarte, ca o adevărată nenorocire. Adevăratul creștin se străduiește să facă tot ce poate pentru apărarea familiei de această mutilare și are oroare de adulter, ca de idololatrie și ca de omucidere. De aceea Biserica îndeamnă pe credincioși să fugă de tot ce slăbește uniunea conjugală sfințită prin taina cunumiei, să se ferească de întinarea patului nunții (Evrei XIII, 4) și să nu se facă sub nicio formă vinovați de provocarea divorțului. Căci așa poruncește Sf. Apostol Pavel când scrie Corintenilor: «Iar celor căsătoriți le poruncesc nu eu, ci Domnul: Femeia să nu se despartă de bărbat; iar de se va despărți, să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul său și nici bărbatul să nu-și lase femeia»¹⁹) (VII, 10—11). Apoi adaugă: «Femeia este legată de lege câtă vreme trăește bărbatul ei; iar dacă va muri bărbatul ei, este liberă să se mărite cu cine vrea, însă numai în Domnul» (VII, 39, comp. Rom. VII, 1—3), adică nu după îndemnul nestăpânitelor poște trupești, ci după voia lui Dumnezeu. Moartea care ne amenință este, după învățătura creștină, de două feluri: fizică sau trupească și morală sau sufletească. Aci, Sf. Pavel se referă la moartea cea după fire, care desface căsătoria și redă soțului supraviețuitor libertatea contractării unei noi uniuni conjugale. Când a osândit păcatele de desfrânare din Corint (VI, 16), el a vorbit despre moartea sufletească a preacurviei, care iarăși desface legăturile nunții, ca una care rupe pe creștin din unitatea sa trupească cu soția cea legiuită și din comuniunea sa cu Trupul tainic al lui Hristos și-l face prin nelegiuire un singur trup cu desfrânata. Pentru aceste motive, se înțelege dela sine că soții creștini sunt sfătuiți să nu caute niciun fel de prilej pentru desfacerea primei lor căsătorii, chiar dacă ea nu le-ar aduce mulțumirea pe care au sperat-o la început. Aceasta este învățătura și practica Bisericii Ortodoxe. Biserica romano-catolică pretinde însă că legăturile nunții sunt absolut indisolubile, că ele nu se desfac nici prin decesul unuia dintre soți și că a doua căsătorie este cu totul inadmisibilă. Dar și ea admite o separație de fapt a soților și găsește în practică destule subterfugii cazuistice pentru desfacerea primei căsătorii și aprobarea contractării alteia. Protestanții au combătut la început rigorismul teoretic al romano-catolicilor cu privire la indisolubilitatea

19. Când Apostolul interzice femeii «să se despartă» (χωρισθηται) de soțul ei «și bărbatului să-și lase» (αφισταται) soția, el nu face vreo discriminare de drepturi între soți, ci folosește și expresiile dreptului marital al epocii.

căsătoriei, dar au căzut în cele din urmă în extrema opusă, asimilând cu adulterul și alte știrbiri ale demnității și drepturilor soților, ca brutalitatea, beția, abandonul prelungit și altele și îngăduind divorțul, în vederea contractării unei noi uniuni conjugale, pentru cele mai neînsemnate pricini.

Cu totul alta este situația religioasă a uniunilor conjugale contractate înainte de convertire și urmate de convertirea unei singure părți. Asemenea uniuni erau numeroase în primii ani ai creștinismului și se pot repeta oricând în istoria misiunii creștine între neamuri. Pentru reglementarea conduitei creștinilor aflați în asemenea situații, Sf. Pavel n'a primit dela Mântuitorul nicio învățătură specială: Ca Apostol direct al Său, el are însă dreptul de a conduce Biserica și posedă harul inspirației divine în propoveduirea revelației celei noi. În această dublă calitate, el dă Corintenilor cele mai înțelepte sfaturi și lasă Bisericii un normativ pentru toate veacurile. Situația unor astfel de căsătorii mixte se prezenta în două feluri: legături conjugale contractate înainte de convertirea soțului creștin și acceptate și înlesnite după aceea de către soțul necreștin; legături conjugale contractate în păgânism, urmate de convertirea unui singur soț și refuzate sau făcute insuportabile ori primejdioase, după aceea, de către soțul neconvertit.

Creștinilor aflați în prima situație, Apostolul le poruncește: **«Iar celorlalți le zic eu, nu Domnul: De are vreun frate femeie necredincioasă și ea va voi să stea cu el, să nu o lase; și femeia, de are bărbat necredincios și acela va voi să stea cu ea, să nu-l lase. Pentrucă bărbatul necredincios se sfințește prin femeie, și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbat; fiindcă altfel copiii voștri ar fi necurați, dar acum sunt sfinți... Pentrucă ce știi, femeie, dacă îți vei putea mântui bărbatul? Sau ce știi, bărbate, dacă îți vei putea mântui femeia?»** (VII, 12—14, 16). Aceste cuvinte constituie o adevărată poruncă apostolică. Ele arată că soții creștini n'au voie să se despartă din pricina deosebirii de credință, dacă cei necreștini consimt să coabiteze și fac posibilă conviețuirea, respectându-le libertatea de conștiință și de cult. În raporturile dintre soți, n'are nicio valabilitate și nicio aplicare distincțiunea iudaică între «curat și necurat». Soțul creștin nu contractează niciun fel de impuritate din conviețuirea sa cu soțul necreștin. Ba din contră, printr'o astfel de conviețuire, soțul necreștin **«se sfințește»** (ἁγιάσται), adică se purifică de legăturile sale religioase cu păgânismul, se apropie de Hristos prin afilierea sa la unul din mădularele Trupului lui și învață treptat, treptat, adevărata religie, pregătindu-se, voluntar sau involuntar, pentru convertire. Corintenii admiteau o astfel de sfințire în nădejde și o vedeau înfăptuindu-se în chip real în copiii rezultați din asemenea căsătorii mixte, căci aceștia primeau în familie primele noțiuni catehetice și apoi erau conduși spre primirea Botezului și a celorlalte sfinte taine. În cadrul unor atari uniuni conjugale, soții creștini au deci de îndeplinit un important rol misionar.

Pentru reglementarea căsătoriilor refuzate sau făcute insuportabile ori primejdioase de către soții neconvertiți, Sf. Apostol Pavel hotărăște: **«Dacă însă cel necredincios vrea să se despartă, despartă-se. Intr'un asemenea caz, nu este robit fratele sau sora, căci Dumnezeu ne-a chemat spre pace»** (VII, 15). Aceste căsătorii pot fi desfăcute, după învățătura Aposto-

lului, pe de o parte, pentrucă nu mai asigură pacea și libertatea spre care ne-a chemat Hristos și, pe de altă parte, pentrucă speranța convertirii soțului necreștin nu mai are nicio șansă. Inițiativa despărțirii aparține însă exclusiv soților neconvertiți, constituind pentru ei așa numitul «privilegiu paulin». Pentru creștini, dreptul de a cere divorțul este deci interzis chiar în asemenea cazuri. După morala creștină, nici repulsia instinctivă și nici conștiința religioasă nu pot justifica descompunerea unei legături de origină divină, cum este, oricum, căsătoria. Soții neconvertiți nu pot fi însă constrânși să se supună acestei regule și sunt liberi să ceară desfacerea căsătoriei, redând creștinilor libertatea de a contracta noi uniuni conjugale. Astăzi, asemenea uniuni conjugale sunt tot mai rare, căci Biserica nu îngăduie membrilor ei să se căsătorească cu necreștini, ci-i îndeamnă să-și aleagă numai dintre creștini tovarășii de viață. Iar celor care calcă îndemnul ei, le refuză oficierea tainei cununiei.

d) **Tinerii din Corint fac bine dacă se căsătoresc, iar cei desfăcuți de legăturile conjugale fac bine dacă se recăsătoresc, dar păstrarea fecioriei și a castității corespunde mai bine libertății lor spirituale și fericirii spre care tind** (VII, 25—38, 40). Apostolul se adresează acum tuturor categoriilor de cititori: fete nemăritate, băeți neînșurați, văduvi, văduve, părinți cu fiice de măritat, soți și soții. **Celor căsătoriți, el le poruncește să nu caute despărțirea, ci să rămâe în starea în care se află, deoarece n'au greșit căsătorindu-se: «Te-ai legat cu femeie? Nu căuta deslegare... Iar dacă te-ai înșurat, n'ai greșit; și dacă fecioara s'a măritat, n'a greșit» (27—28). Celor necăsătoriți și celor care au fost cândva căsătoriți, el le arată frumusețea îndeletnicirii cu cele bine plăcute Domnului și le recomandă râvna după starea cea neîmbătrânitoare a chipului fecioriei: «Cel neînșurat se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului; iar cel înșurat se îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii. Se deosebesc de asemenea femeia și fecioara: Cea nemăritată se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului, ca să fie sfântă și cu trupul și cu sufletul; iar cea măritată se îngrijește de ale lumii, cum să placă bărbatului» (32—34). Acestora, el le atrage luarea aminte asupra nenumăratelor griji și ne cazuri legate de viața de familie: «Vor avea însă necaz în trup unii ca aceștia» (28) și le amintește nestatornicia desfătărilor pământești în raport cu fericirea cerească: «Și aceasta zic, fraților: că vremea este scurtă de acum, așa că și cei ce au femei să fie ca și cum n'ar avea, și cei ce plâng ca și cum n'ar plânge, și cei ce se bucură ca și cum nu s'ar bucura, și cei ce cumpără ca și cum n'ar stăpâni, și cei ce se folosesc de lumea aceasta ca și cum nu s'ar folosi deplin: căci chipul lumii acesteia trece» (29—31). De aceea, el le spune: «Și vreau ca voi să fiți fără grije... Și aceasta o spun spre folosul vostru; nu ca să vă pun cursă, ci spre bunăcuviință și alipire stăruitoare de Domnul» (32, 35). Fecioarelor și părinților cu fete de măritat — care nu se puteau căsători, după lege și după obiceiul vremii, decât cu încuviințarea capului familiei — el le spune: «Cât despre fecioare, nu am poruncă a Domnului, dar dau sfat, ca unul cafe am fost miluit de Domnul ca să fie vrednic de crezare. Socotesc deci eă acest lucru este bun pentru nevoia de acum, că adică este bine omului să fie așa... Iar de socotește cineva că i se face vreo necinste pentru fecioara sa dacă îi trec tinerețele și că trebuie s'o mărite, facă ce voiește, căci nu greșește; mă-**

rite-se. Iar cel care stă neclintit în inima sa și nu este nevoit, ci are stăpânire peste voia sa și a hotărât în inima sa aceasta, ca să-și țină fecioara, bine face. Așa că cel ce își mărită fecioara bine face, iar cel ce nu o mărită mai bine face» (25—26, 36—38). Văduvelor și, implicit, văduvilor, le spune în acelaș sens: «Femeia este legată de lege câtă vreme trăește bărbatul său; iar dacă va muri bărbatul ei, este liberă să se mărite cu cine vrea, însă numai în Domnul. Dar mai fericită este de va rămânea așa, după părerea mea: și mi se pare că și eu am Duhul lui Dumnezeu» (39-40). Tuturor, în sfârșit, el le arată că fecioria și castitatea sunt superioare vocației comune a căsătoriei și pe toți îi sfătuește, ca un bun părinte, să nu-și lipească prea mult inima de condițiunile atât de sbuciumate, de nestatornice și de trecătoare ale acestei prea scurte vieți pământești, ci de Domnul nostru Iisus Hristos, nădejdea cea nemincinoasă a tuturor creștinilor (29—33, 35).

e) Creștinismul este religia libertății și egalității tuturor oamenilor (VII, 17—24). Convertirea provocase o adevărată revoluție în gândirea și în atitudinea Corintenilor față de lume și de viață. Predica evangheliei adunase laolaltă oameni din toate clasele și din toate categoriile sociale, învățându-i să împlinească voia aceluiasi Tată ceresc și cerându-le să se iubească și să se ajute unii pe alții ca frații. Iudei, Elini și Barbari, stăpâni și slugi, liberi și sclavi, bogați și săraci, învățați și neînvățați, bărbați și femei, bătrâni, tineri și copii, toți cei botezați alcătuiau o singură comunitate religioasă, o singură mare familie duhovnicească. Evanghelia desființa astfel, teoretic și practic, orice inegalitate și orice discriminare etnică sau socială între membrii Bisericii. Mulți regretau din toată inima că nu se pot desprinde de condițiunile actuale ale vieții și de obligațiunile lor familiare și sociale, ca să se dedice exclusiv slujirii lui Hristos. Creștinii recrutați dintre Iudei se rușinau de pecetea tăierii-împrejur și încercau s'o ștergă de pe trupul lor, în timp ce creștinii recrutați dintre păgâni regretau că nu făcuseră parte, până la convertire, dintre membrii sinagogei iudaice, ca să primească și ei circumciziunea. Cei căsătoriți râvneau după libertatea celor necăsătoriți, spre a se putea dărui în voie lui Dumnezeu. Sclavii se simțeau rușinați de starea lor socială, pe care o considerau incompatibilă cu demnitatea creștină, și doreau să obțină eliberarea lor din robie. Creștinii bogați se umileau în slujirea fraților și se arătau dispuși să contribuie la eliberarea sclavilor botezați. Cei care dețineau anumite funcțiuni în aparatul administrativ de stat sau în întreprinderi particulare se întrebau dacă nu s'ar conveni, după convertire, să renunțe la asemenea îndeletniciri lumești și să-și ducă viața departe de instituțiile corupte și idolatre ale păgânilor.

Toate aceste aspirațiuni și tendințe își aflau începutul în învățătura Mântuitorului despre egalitatea tuturor oamenilor în împărăția lui Dumnezeu, a cărei întemeiere și înstăpânire în lume creștinii o cereau zilnic prin rugăciunea domnească. Lumea cea nouă dorită cu înfocare de către ucenicii Mântuitorului nu se putea însă înfăptui pe cale revoluționară. Ea trebuia precedată de o epocă de transformare a sufletelor, pe care nesfârșitele asupriri și nedreptăți sociale le înstrăinaseră și le învrăjbisera. În condițiunile orânduiri sclavagiste, când orice inițiativă revoluționară era sortită eșecului, preocupările Corintenilor erau deci prea avansate și

trebuiau frânate, ca să n'o pornească în chip imprudent înaintea vremii și să nu periclitize cumva însăși liniștea necesară desfășurării misiunii evanghelice în cuprinsul imperiului.

De aceea Sf. Apostol Pavel îndeamnă pe cititorii epistolei sale să se resemneze a rămâne încă în starea socială în care se află și să se mulțumească, pentru moment, cu libertatea morală și cu egalitatea spirituală pe care le-au dobândit prin taina sfântului Botez, renunțând la orice acțiune izvorită din preocupări străine de caracterul strict religios al chemării creștine (17—20, 24). Din punct de vedere religios — spune el — deosebiri de stare socială sunt inexistente înaintea lui Dumnezeu, așa încât toți creștinii sunt absolut egali (18—19). Prin Botez, toți au fost eliberați din sclavia păcatului și au devenit robi ai lui Hristos, toți au fost investiți cu o demnitate supranaturală (22). În această calitate, toți trebuie să aibă oroare de anomalia sclavagismului și toți trebuie să fie atenți ca nu cumva, prin acțiuni necugetate, să-și agraveze starea socială în care se află și să-și piardă și libertatea morală pe care au primit-o dela Hristos (23). Sclavii să nu fie deci mâhniți, dacă se văd siliți să rămână încă într'o situație incompatibilă cu demnitatea creștină, căci mântuirea sufletului se poate dobândi, la urma urmei, în orice condițiune socială s'ar afla cineva. Totuși, dacă pot, ei trebuie să se folosească de prilejul de a se elibera din starea de sclavie în care se află, spre a putea sluji numai lui Hristos, Acela care s'a jertfit pentru eliberarea tuturor oamenilor (21, 23) și care ne-a poruncit să facem din iubirea frățescă suprema noastră datorie morală.

Acestea sunt principiile sociale și metodele misionare ale Sf. Apostol Pavel. Ele au liniștit frământările sufletești ale Corintenilor și i-au legat mai strâns de Evanghelia lui Iisus Hristos, făcând din ei crainicii unei lumi mai drepte, mai bune și mai fericite în așezările ei religioase și sociale. Ele au îndemnat apoi pe creștinii din generațiile următoare să propovăduiască egalitatea tuturor oamenilor și să se străduiască să înlăture din viața socială, odată cu sclavia și cu asuprirea, orice alte motive de ură, de neînțelegere și de vrajbă, spre a sădi în locul lor pacea, buna înțelegere și înfrățirea tuturor oamenilor și a tuturor popoarelor. (va urma).

IDEI MISIONARE, PASTORALE ȘI SOCIALE INNOITOARE LA SFINȚII TREI IERARHI *)

Institutul Teologic Universitar din București își prăznuiește astăzi, prima dată, hramul său cel nou: Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur. Așezământul nostru de înaltă învățatură bisericească intră, de acum înainte, sub ocrotirea a trei dintre cei mai mari Părinți ai Bisericii, păstrând pe cel vechi, Sfântul Grigorie, în centru, ca simbol al înaltei științe teologice, încadrat de Sf. Vasile, simbolul energiei și acțiunii organizate și de Sf. Ioan Gură de Aur, simbolul râvnii mistuitoare, în cuvânt și faptă, pentru schimbarea societății omenești, în înțelesul cel mai înaintat pentru vremurile de atunci. Această înmulțire a puterilor ocrotitoare ale școlii noastre se explică nu numai prin aceea că Institutul Teologic din București a absorbit fostele seminarii, dintre care unele aveau hramul Sf. Trei Ierarhi, dar și prin faptul că, în urma restructurării sale fundamentale, teologia ortodoxă română înțelege să nu se mărginească la o lucrare pur teoretică, de meditare a adevărilor de credință ale Revelației, ci să păsească și la aplicarea pe teren a acestor adevăruri, și să participe, cu contribuții substanțiale, la marile transformări sociale prin care trece lumea ceasului de față.

Cei Trei Sf. Ierarhi răspund admirabil acestor scopuri, prin opera lor misionară, pastorală și socială. Misiunea, pastorația și lucrarea socială, pregătite și susținute de o solidă formație științifică și de o continuă atmosferă de sfințenie, s'au împletit totdeauna strâns unele cu altele și toate cu realitatea istorică și socială, în mijlocul căreia acționau.

Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur se nasc, trăiesc și adorm în veacul al IV-lea, cu excepția Sf. Ioan, care se duce la părinții săi și la Tatăl tuturor, în 407.

Sfinții Trei Ierarhi au continuat, au amplificat și au desăvârșit opera misionară a înaintașilor lor. Ei s'au folosit de metodele bune ale acestora, adăugând altele noi și și-au încununat lucrarea cu izbânzi frumoase, mai ales prin avântul lor înaripat pentru binele sufletesc al oamenilor.

Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur au convertit numeroși păgâni din raza misionară a episcopilor, arhiepiscopilor și patriarhiilor lor. Ei aveau de a face cu rezistența religioasă tenace a acelor păgâni culti și mândri din a doua jumătate a veacului IV, care vedeau în slăbirea credințelor păgâne, apusul culturii păgâne însăși, și pe care renașterea elenismului, încercată de Iulian Apostatul, îi înverșunase la culme. Ierarhii noștri misionari aveau apoi să lupte uneori cu greutate și mai mari pentru convertirea marilor masse de țărani, pe care tradițiile milenare îi fixaseră, ca în piatră, în credințele lor.

*) Cuvânt la hramul Institutului Teologic Universitar din București (30 Ianuarie 1950).

Opera misionară a Sf. Vasile cel Mare și Sf. Ioan Gură de Aur a mers până la marginile și dincolo de marginile Statului Roman, unde acești Părinți au creștinat, între alții, și pe strămoșii noștri din Schytia Minor și Dacia estică. Misionarii Sf. Vasile cel Mare mergeau, prin mijlocirea nepotului său Iunius Soranus, guvernatorul Schytiei Minor, și prin arhiepiscopul Ascolios al Tesalonicului, până în părțile Buzăului, unde Sf. Sava s'a înecat, sub persecuția lui Atanaric, în 372¹). Sf. Ioan Gură de Aur convertește pe Goții din Constantinopol și pe cei dela Dunărea de Jos printr'o campanie misionară minuțios studiată²). Sf. Niceta de Remesiana nu era, deci, singurul conducător de misiune la strămoșii noștri. Creștinători ai unei părți a Geto-Scito-Daco-Goților, adică ai strămoșilor noștri, nu au, Sf. Vasile și Sf. Ioan Gură de Aur, un drept aparte la prețuirea și venerarea noastră?

Sfinții noștri patroni au dus o luptă aprigă contra ereticilor de tot felul: apolinariști, pneumatomași, dar mai ales eunomiieni sau anomei, arieni extremiști. Majoritatea operelor polemico-dogmatice ale celor doi capadocieni sunt îndreptate contra anomeilor, care tăgăduiau dumnezeirea Fiului. Ele sunt momente de știință, artă și evlavie. Sf. Ioan Gură de Aur însuși se luptă cu speculațiile anomee.

Lucrarea misionară a celor Trei Ierarhi dusă cu cuvântul, cu fapta și cu scrisul, e unul din capitolele cele mai strălucite ale vieții lor; prin această lucrare ei au scăpat Biserica de primejdia fărămițării și a degenerării ei într'un conglomerat de secte. E ușor de bănuț de ce arsenal științific, de câtă pătrundere, de cât tact trebuiau să dea dovadă acești misionari pentru a răpune savanța mașină de luptă a ereticilor. Păgânismul, ale cărui poziții ideologice și practice erau bine cunoscute, putea fi mai ușor combătut decât erezia cea cameleonică structurată cu elemente multiple și variate și în continuă schimbare. Lectura atentă a celor cinci cuvântări teologice ale Sf. Grigorie Teologul descoperă o încheștare intelectuală excepțională cu vicleniile și perversitățile dușmanului Ortodoxiei. De câtă strategie au trebuit să dea dovadă marii noștri Ierarhi, pentru ca pe o parte din eretici să-i aducă în sânul Bisericii, iar pe ceilalți să-i înfrângă definitiv?

Cei trei Sfinți patroni sunt spirite ecumenice. Opera lor misionară nu se mulțumește numai cu pacea și ritmul spiritual al eparhiilor lor. Ei încearcă să împace marile Biserici ale Răsăritului, divizate pe tema schismei meletiene și a altor neînțelegeri. Sf. Vasile scrie în această privință Sfântului Atanasie și Episcopului Romei, Damasus; Sf. Grigorie pune aceeași problemă în cuvântarea cu care-și inaugurează președinția la ședințele sinodului II ecumenic. Mitropolitul Cezareei Capadochiei a lucrat intens pentru o apropiere efectivă între Biserica Răsăritului și Apusul. Rezultatul a fost minim, pentrucă ambiția și răutatea contimporanilor, în deosebi apuseni, au anulat aceste sfinte osteneți. Dacă Sf. Ioan Gură de Aur moare de persecuție într'un exil odios, la hotarul cel mai detestat al Statului Roman, este și grație uneltirilor fraților săi de cin.

1. Sf. Vasile cel Mare, *Scrisorile* 154, 155, 164, 165.

2. Teodoret al Cirului, *Istoria Bisericească*, V, 31, Migne P. G. 82, 1257 D, 1260 A.

Elaborarea și conducerea unei așa de vaste și complicate opere misionare au fost sprijinite de o considerabilă producție literară a celor trei Părinți. Creațiile lor literare se impun nu numai prin seriozitatea și adâncimea cugetării, ci și printr'un deosebit farmec artistic. Scriind proză și versuri în toate genurile literare, cunoscute până la ei și creind ei înșiși genuri literare ca: autobiografia și necrologul, patronii noștri urmăreau nu satisfacția personală, ci desăvârșirea cuvântului și faptei misionare. Cuvântul scris consolidează opera cuvântului rostit, circulară la distanțe și în situații unde nu poate ajunge cuvântul vorbit și adaugă un prestigiu și o lumină aparte lucrului misionar. O omilie a Sf. Vasile cel Mare, o cuvântare a Sf. Grigorie Teologul, sau o predică, indiferent de genul oratoric, a Sf. Ioan Gură de Aur au avut, când au fost citite, rezultate mai sigure și mai profunde, decât lucrarea de luni și poate de ani a unui grup de misionari oarecare. Secretul succesului acestor producții literare stă în siguranța și preciziunea cugetării, în formularea clasică a adevărilor de credință și mai ales în frumusețea inimitabilă a unei forme, care a făcut din ei «mari dascăli ai lumii creștine».

Opera **pastorală** a Sf. Trei Ierarhi e o comoară de învățăminte pentru preotul și creștinul zilelor noastre. Lăsându-se cu greu duși la hirotonie, patronii noștri au văzut în preoție un dar și o misiune excepțională, de care niciun nevrednic nu trebuia și nu trebuie să se apropie. Preoția ca pastorație este un har, este o știință și este o artă. Mitropolitul Vasile și Patriarhii Grigorie și Ioan au conceput și au trăit preoția ca pe cea mai sfântă teamă și cea mai înaltă încordare a ființei lor, din chiar momentul hirotoniei lor întru diaconi și preoți. Preoția creștină e o realitate sublimă, neegalată nici chiar de vrednicia îngerească. Dar ea nu este un sublim teoretic, ci o faptă de lumină și ridicare a semenilor rătăciți sau prăbușiți în păcat și destrămare. Preotul e în primul rând păstor, adică doctor de suflete, făcând tot ce-i stă în putință spre a preveni pe cele sănătoase, spre a vindeca pe cele bolnave, spre a smulge din ghiarele morții pe cele în agonie.

Cei Trei Ierarhi au fost cu adevărat doctori de suflete. Ei au reorganizat în jurul Bisericii, educația creștină pentru copii și tineret, în vederea cărora fiecare a scris unul sau mai multe tratate pedagogice, ajunse normative pentru catehetica ortodoxă. E de ajuns să menționăm «**Cuvânt către tineri**» al Sf. Vasile cel Mare, «**Despre viața sa**» a Sf. Grigorie Teologul și «**Despre slava deșartă și cum trebuie părinții să crească pe copii**» a Sf. Ioan Gură de Aur. Ei s'au aplecat cu nesfârșită dragoste asupra inimilor bolnave, asupra convîngerilor în formație, asupra credinței înmugurinde, asupra sufletelor răvășite de păcat sau de vițiu și pe toți i-au ajutat, i-au mângâiat, i-au încurajat, i-au luminat. Tratatele **Despre preoție** ale Sf. Grigorie Teologul și Sf. Ioan Gură de Aur și **Regulele morale** ale Sf. Vasile condensează în ele o nesfârșită bogăție de asemenea doctorii duhovnicești elaborate dealungul unor mari experiențe pastorale. Predici, scrisori pastorale, tratate, corespondență, vizite canonice, sunt amplu folosite pentru sporul duhovnicesc. Nu mai vorbim de lucrarea catehetică folosită atât de mult în misiune, și în care Sf. Ioan Gură de Aur e neîntrecut. Sfintele lor Liturghii încununau opera de educație și progres pastoral, prin acea dulce comuniune duhovnicească în jurul trupului euharistic.

Lucrarea pastorală a patronilor noștri a creiat forma clasică a umanismului patristic. Cei doi capadocieni nu s'au mulțumit, prin adunarea de texte din Origen, numai să pună bazele literare ale unei opere de mare viitor: **Filocalia**; ei și Sf. Ioan Gură de Aur erau conștienți de caracterul revoluționar al creștinismului, care, ca învățătură nouă și program nou de viață, trebuia să creieze și omul cel nou. Cei «Trei mari Ierarhi» își dau toată osteneala, în vederea plăsmuirii spirituale a acestui om nou, omul creștin. Omul cel nou este fiul adoptiv al lui Dumnezeu, el este însetat după lumina științei și a culturii, pe care le socotește necesare pentru a ajunge la adevărata cunoaștere, aceea a lui Dumnezeu, și se străduiește mai ales după desăvârșire, printr'o înaltă încordare filocalică.

Dar filocalia celor trei părinți ai Bisericii nu era posibilă fără curățirea terenului social. De aceea, ei purced la o vastă lucrare socială, în care și-au cheltuit cea mai mare parte a puterilor lor și prin care ei se așează în rândul marilor pionieri ai progresului, dealungul istoriei.

Fiindcă cei Trei Mari Ierarhi iubeau profund pe om, fără deosebire de credință, de rasă sau de rang social, nu puteau suporta spectacolul degradant al unei societăți în care o mică minoritate: un sfert, sau cel mult o treime din numărul total al populației, exploata la sânge restul, adică trei pătrimi sau două treimi, menite prin legi la o existență neomenească. De aceea, patronii noștri pornesc o luptă aprigă din ce în ce mai intensă împotriva aristocrației latifundiare, bancare și comerciale, pentru a o determina să renunțe la exploatare și să-și împartă bunurile materiale cu săracii.

Sfinții Vasile și Ioan au scris pagini neuitate, incendiare, care sguideie și azi pe cititori, și care au făcut ca Patriarhul cu Gura de Aur să fie comparat cu frații Grahi. Iată cum apostrofează el pe bogați, într'una din **Omițiile la Scrisoarea către Romani**: «Voi meritați pedeapsă deosebită, eând, pentru a împodobi pietrele și solul casei voastre sau animale fără rațiune, care nici nu înțeleg că sunt împodobite, precipitați într'o prăpastie de mizerii pe fratele vostru, care a luat parte cu voi la bunurile inefabile și pe care Domnul vostru l-a cinstit într'o asemenea măsură! Vă îngrijiți grozav de câinele vostru, dar acest om, sau mai bine zis Hristos, e devorat de foame din cauza câinelui vostru și al lucrurilor de care am vorbit... Acela care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu este desfigurat din cauza cruzimii voastre. Capetele catârilor care trag pe soția voastră strălucesc de aur. Dacă e vorba de decorat un scaun sau un taburet pentru picioare, se întrebuințează peste tot numai aur și argint. Cu toate acestea, membrele lui Hristos, pentru care Acesta a coborât din ceruri, pentru care El și-a vărsat prețiosul Său sânge, nu au măcar hrana necesară. Răspunderea revine avariției voastre. Paturile voastre sunt împodobite cu argint dela un cap la altul, pe când trupurile «Sfinților» nu sunt acoperite cu veșmintele cele mai indispensabile»³).

Se cunosc paginile vestite prin care Sf. Vasile înfierează pe cămătari și speculanții de pâine, a căror cruzime împingea pe săraci să-și vândă copiii, ca prin prețul obținut să-i poată hrăni pe ceilalți și pe ei înșiși. E

3. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omiția 11 asupra Scrisorii către Romani*, 5, 6, trad. P. F. Legrand, *Saint Jean Chrysostome*, pp. 137-138.

celebră mai ales descrierea agoniei prin foame: «carnea se întinde pe oase ca o pânză de păianjen. Pielea își pierde culoarea. Rumeneala dispare, ne mai fiind sânge. Albul nu mai este nici el, din cauza înnegrii pielii, prin slăbiciune. Corpul devine livid, prin amestecul nenorocit al palorii și al negrelii de suferință. Genunchii nu se mai țin și sunt trași cu silă. Glasul e subțire și slab. Ochii slăbiți în orbite, zadarnic sunt închiși în cavități, ca miezul în coaja de nucă. Pântecul e gol, leșinat, inform, fără volum, fără întinderea naturală a măruntaielor, lipindu-se de oasele spatelui. Cine trece neatent pe lângă un asemenea trup, de câte pedepse este el vrednic? Ce culme de cruzime nu atinge el prin aceasta? Cum nu va merita el să fie numărat în rândul celor mai crude fiare și considerat drept criminal și ucigaș? ⁴⁾

Această critică nu e retorică. Ea sesizează realități sociale cumplite, peste care nu se putea trece. Este meritul Sfinților noștri patroni nu numai de a se fi sesizat de aceste realități, dar și de a fi încercat o clasificare a lor, surprinzător de progresistă și actuală. Cei doi Părinți Capadocieni împart societatea creștină a timpului în bogați și săraci. În **Omilia XI, la Faștele Apostolilor**, Sf. Ioan Gură de Aur împarte lumea creștină în două jumătăți: una a bogaților, alta a săracilor, după ce în **Omilia LXXXV la Sf. Matei**, el o împărțise în trei: o clasă medie, reprezentând 80% și trăind modest, dar fără lipsuri, bogații reprezentând circa 10% și săracii reprezentând 5% ⁵⁾. Peste contradicția aparentă a acestor cifre, trebuie să reținem că în concepția Sf. Ioan Gură de Aur, bogații formează un bloc masiv aparte, iar săracii cuprind nu numai pe infirmi, bolnavi, bătrâni, dezertori și alte categorii de nefericiți, ci și pe muncitori și pe țărani, cum reiese din celebra paralelă a celor două cetăți: a bogaților și a săracilor.

Cei Trei Ierarhi sunt, deci, conștienți de existența claselor sociale pe care le înregistrează ca atare, precum și de lupta dintre ele. De o parte clasa exploatatorilor latifundiați, bancheri și comercianți, de alta clasa exploatatilor, alcătuită dintr'un procent mic de elemente inutilizabile: infirmi, bolnavi, bătrâni, etc., și dintr'un procent foarte mare de muncitori și țărani.

Bogațiile care atrag critica Părinților patroni sunt în special proprietățile particulare, moșii, mari imobile urbane, turme de animale, bijuterii. Nu intră în obiectul criticii acestor Părinți corăbiile, atelierele de lucru și alte elemente necesare traiului multșimilor. Fără să o spună precis, Sf. Ioan Gură de Aur face deosebire între bunurile particulare servind egoismul câtorva și bunurile producătoare de bogății, în folosul economic al țării ⁶⁾.

Proprietatea are obârșia într'o nedreptate, zice Patriarhul «Ambasador al săracilor»: «La început, Dumnezeu nu a făcut pe unul sărac, iar pe altul bogat. El nu a arătat acestuia unde să găsească comori îngropate, ascunzându-le de celălalt. El a dat tuturor același pământ, pentru a-l stăpâni. Pământul fiind de obște, de ce tu ai atâtea jugăre, în timp ce semenul tău nu are o brazdă? «Mi le-a lăsat tata moștenire», zici tu. Și

4. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia cu prilejul secetei și a foametei*, 7, la Pr. Ioan Gh. Coman, *Rolul social al milei creștine, la Părinții Capadocieni*, 1945, pp. 30-31.

5. Gérard Walter, *Les origines du communisme*, Paris, Payot, 1981, pp. 153-154.

6. *Ideea*, op. cit., p. 160.

el dela cine le-a primit? Dela înaintași, desigur. Dar urcând pe firul moștenirilor, se găsește, în chip necesar, totdeauna, un început, unde nedreptatea este izvorul oricărei proprietăți»⁷⁾).

Singurul proprietar este Dumnezeu. Oamenii sunt doar administratori ai bunurilor ce li s'au încredințat. Proprietatea nu este decât dreptul trecător al primului ocupant, zice Sf. Vasile. Bogatul se aseamănă, zice același Sfânt Părinte, cu acela care, intrând în teatru, împiedică pe ceilalți să pătrundă, dorind să profite numai el de o plăcere care e a tuturor. Cuvintele al tău și al meu împart ceea ce Dumnezeu a pus la un loc. De aci vin toate neînțelegerile și nesfârșitele necazuri, zice Sf. Ioan⁸⁾. Sfântul Vasile merge până la a îndemna pe bogați să-și dărâme depozitele pline cu bogățiile nedreptății, să prăbușească acoperișurile și zidurile care ascund grâul intrat în putreziciune⁹⁾.

Muncitorii sunt prezentați de Sf. Ioan Gură de Aur în vestita parabolă dintre cetatea bogaților și aceea a săracilor. Ei sunt arhitecți, teslari, cismari, brutari, agricultori, făurari, muncitori și meseriași de tot felul¹⁰⁾.

Muncitorii au o importanță decisivă pentru existența societății. Cetatea bogaților nu poate exista fără muncitori, pe când muncitorii pot exista fără bogați. «Pentru a construi o casă, zice Sf. Ioan Gură de Aur, nu e nevoie de aur, nici de argint, nici de perle, ci de cunoștințe tehnice și de mâini, nu de orice mâini, ci de mâini bătătorite și de degete tari, de putere multă, de lemn și de pietre. Pentru a țese o haină, aurul și argintul sunt iarăși inutile; ceea ce trebuie sunt din nou mâinile, cunoștințele și femeii care să lucreze. Pentru a ara, pentru a cultiva pământul, e nevoie de bogați, sau săraci? Evident că de săraci e nevoie. E vorba de a lucra fierul, sau de a executa orice altă treabă manuală? Tot oamenii de jos sunt cei mai necesari»¹¹⁾. Principiul fundamental în muncă, este, deci, calificarea profesională. Muncitorii trebuie tratați omeneste și apărați de ceea ce le amenință viața, fiindcă ar putea să se răzbune pe bogați, refuzând să mai muncească pentru aceștia: «Dacă săracii ar imita exemplele perverse ale bogaților lacomi, v'ar produce pagube ireparabile. Ei v'ar reduce la mizerie și v'ar extermina, prin refuzul de a vă da concursul care vă este necesar: agricultorul refuzând munca manuală, marinarul refuzând să facă comerț prin navigație, ostașul refuzând să aibă curaj pentru război»¹²⁾.

Ce soluție propun Sfinții Trei Ierarhi pentru a elimina profundele contradicții economice și sociale ale vremii lor? Intoarcerea la starea paradisiacă, unde nu erau nici bogați, nici săraci, nici liberi, nici sclavi, ci toți egali, proclamă Sf. Grigorie Teologul¹³⁾. Fîrea însăși ne arată că numai viața de obște, viața în comun, va pune capăt neînțelegerilor și suferințelor. «Dumnezeu, zice Sf. Ioan Gură de Aur, ne-a dat soarele, astrele, cerurile, elementele, râurile. Ne folosim toți de ele. Nimic din ele nu e sub

7. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 12 la 1 Timotei*, la G. Walter, *op. cit.*, p. 150.

8. Idem, *op. cit.*, *loc. cit.*

9. Idem, *op. cit.*, p. 126.

10. Idem, *Omilia 34 asupra Scrisorii I către Corinteni*, 4-5.

11. Idem, *op. cit.*, *loc. cit.*

12. Idem, *Omilia 10, 4, la Scrisoarea 1 către Corinteni*, trad. G. Walter, *op. cit.*, p. 158.

13. G. Walter, *op. cit.*, p. 136.

cheie. Nu sunt nici cheltuieli, nici procese în legătură cu ele. Iată chipul și legea firii. Desigur, motivul pentru care Dumnezeu a făcut aceste lucruri de obște este că, prin aceste exemple, să ne învețe să stăpânim și tot restul de obște»¹⁴). «Animalele, zice Sf. Vasile, se folosesc de obște de produsele pământului, pe care ele le-au primit dela fire. Turme de oi pasc pe același munte, mari herghelii de cai se hrănesc pe același câmp. Toate celelalte animale își cedează reciproc folosirea hranei necesare. Oamenii își însușesc și opresc la ei ceea ce e de obște. Ei pretind să stăpânească singuri ceea ce aparține unui mare număr»¹⁵). Regimul de obște este, de altfel, practicat de către Stat zice Sf. Ioan Gură de Aur: «Tot ceea ce aparține Statului este comun tuturor cetățenilor; orașele, piețele, porticele, aparțin tuturor de obște. Toți au drept egal la ele și niciunul nu stăpânește personal mai mult ca altul, ceea ce e de folos public»¹⁶).

Sfinții noștri văd în prima comunitate a Bisericii dela Ierusalim, modelul de urmat pentru transformarea societății timpului lor. Ei recomandă cu toată căldura acest model și propun, pentru realizarea unei vieți de obște, ca în prima comunitate creștină, când contribuția personală bănească și în natură, când vinderea bunurilor, când impozitul obligatoriu¹⁷).

Marii noștri ierarhi au avut o intuiție exactă a felului de viață în comun, radical deosebit de cel particular. Ei se duc cu gândul până la comunitatea universală și din care vor fi dispărut deosebiri de clasă și de rasă și unde fiecare va trăi bine, fără lipsuri, dând colectivității partea sa de muncă, după capacitatea sa, și primind ca întreținere numai cât îi va fi necesar, cum se practica în Biserica din Ierusalim¹⁸). Intr-o asemenea comunitate, Biserica nu va mai avea griji materiale și virtutea de stăpâni în adevăr¹⁹). Este, de altfel, scopul suprem al vieții creștine, exprimat prin textul cunoscut din **Scrisoarea către Romani**: «Intr'același chip, noi, cei mulți, un trup suntem întru Hristos și fiecare unul altuia mădulare»²⁰).

Au reușit cei Trei Ierarhi să realizeze aceste nobile năzuințe? Au văzut ei aplicându-se aceste principii ale vieții de obște? Structura socială a vremii lor: sclavagismul, nu putea fi schimbată numai prin predici, oricât de revoluționare ar fi fost acestea. Trebuia ceva mai mult decât atât și acest ceva avea să vină cu timpul. El a venit în zilele noastre: trecerea mijloacelor de producție și a forței politice în mâna clasei muncitoare.

Personal, cei trei patroni ai noștri s'au ostenit să vină, cu vorba și cu fapta, în ajutorul exploataților. Sf. Vasile cel Mare creiază instituții de binefacere, cuprinse sub numele de **Vasiliada**: ospătării pentru săraci, cămine pentru găzduirea străinilor, institute pentru ocrotirea fetelor, spitale, școli tehnice, și realizează mult visata viață de obște în mănăstirile sale, cărora le dă reguli de un adânc realism și de o rară precizie. Sf. Grigore Teologul lasă prin testament întreaga sa avere săracilor din Nazianz,

14. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 12 la 1 Timotei*, trad. G. Walter, *op. cit.*, pagina 150.

15. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia 7 la Hexaemeron*, trad. G. Walter, *op. cit.*, pagina 125.

16. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 12 la 1 Timotei*, trad. G. Walter, *op. cit.*, p. 151.

17. G. Walter, *op. cit.*, pp. 161, 162, 165.

18. *Faptele Apostolilor*, 4, 35.

19. G. Walter, *op. cit.*, p. 164.

20. *Romani*, 12, 5.

iar Sf. Ioan Gură de Aur își lasă avere, știință, talent, râvnă și viața însăși, săracilor din Antiohia și Constantinopol, lucru care i-a adus porecla de «Ambasador al săracilor».

Sfinții Trei Ierarhi au fost și sunt modele luminoase pentru conducătorii Ortodoxiei și pentru școlile de învățatură bisericească. Evlavioși, învățați, clarvăzători, iubitori de popor, desinteresați, ei nu au precupețit nimic pentru ridicarea duhovnicească a turmei lor.

Opera lor misionară, pastorală și socială, e o verigă de aur în lucrarea creștinismului asupra sufletelor din veacul IV. Ei au fost adevărați deschizători de drumuri, în lupta pentru progresul social, pe care au dus-o cu curaj și cu toate armele ce le stăteau la îndemână, în vremea lor. Străduința lor de a elimina exploatarea omului de către om, critica înverșunată a nedreptății, a lenei și a viciilor de tot felul, militarea continuă pentru viața de obște și dragostea caldă pentru om, îi așează printre Sfinți și printre marii eroi ai umanității.

Theoctist Botoșeneanu

Vicar al Sfintei Patriarhii,
Rector al Institutului Teologic din București

ÎNTRU POMENIREA PROTOIEREULUI ALEXANDRU PAVLOVICI SMIRNOV

RECTORUL ACADEMIEI TEOLOGICE DIN MOSCOVA

(1888 — † 19 Septembrie 1950)

Revista Patriarhiei Moscovei Nr. 10, luna Octombrie 1950, a adus vestea tristă despre trecerea la cele veșnice a distinsului și bine cunoscutului slujitor al altarului, fruntaș colaborator al Prea Fericitului Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, Protoiereul Alexandru Smirnov.

Știrea aceasta a fost cu atât mai neașteptată, pentru numeroșii săi cunoscători și admiratori dela noi, cu cât defunctul, în ultima sa vizită la noi, în vara trecută, ca oaspete al Inalt Prea Sfințitului și Prea Fericitului Patriarh Justinian, arăta destul de viguros, plin de viață și totdeauna gata a angaja cele mai interesante și mai adânci probleme, deslegându-le totodată în chipul cel mai fericit. Dar pentru profesorii Institutului Teologic, în special, de care atât de mult s'a legat sufletește și în mijlocul cărora se simțea atât de bine Părintele Rector Alexandru, momentul întâlnirii frățești și a consfătuirii dela Institutul Teologic din București, din ziua de 19 Mai 1950, va rămâne neșters, prin duioșia și adâncă lui semnificație.

Pe profesorii de teologie din București, «vechii săi prieteni și cunoscuți», cum îi plăcea să le spună, nu-i mai văzuse din vara anului 1945, dela prima sa vizită în țara noastră. De atunci și până la aceasta, a doua întâlnire, Părintele Alexandru Smirnov constată că acest suprem for de răspândire a teologiei românești se înfățișează, de data aceasta, cu desăvârșire înnoit, fiindcă el trecuse sub directa îndrumare a Sf. Sinod, și sub părinteasca supraveghere a Prea Fericitului Patriarh Justinian, a ajuns «cetatea puternică de pe munte», iar activitatea sa rodnică a atras prețuirea bine meritată din partea întregii Ortodoxii. De bună seamă, că vechiul și încercatul luptător pentru triumful Ortodoxiei, cu spiritul său fin și adânc cunoscător al vieții bisericești internaționale, știa cât de mult însemnează acest lucru și că toată pornirea dușmănoasă a Vaticanului și a celorlalți vrăjmași din afară ai Ortodoxiei noastre era justificată, căci se izbea de un zid puternic.

Aceste reale și îmbucurătoare constatări, la care se adăoga vederea «vechilor săi prieteni și frați», în șirul cărora se numărau de data aceasta alți slujitori și vrednici apărători ai Ortodoxiei, ce l-au înconjurat cu nespuse dragoste pe Părintele Alexandru, el privindu-i și plin de nestăpânită emoție, le-a amintit instructiva scenă dintre marele poet rus Derjavin și Alexandru Sergheevici Pușchin, spunându-le: «Precum bătrânul poet Derjavin, aflându-se spre apusul vieții sale, îngrijorat că nimeni

nu se ivise până atunci să ducă mai departe fama poeziei ruse, auzindu-l într-una din zile, cu prilejul unui examen, pe micul Pușchin în vârstă numai de 12 ani, recitându-și versurile, încântat peste măsură, le-a spus celor de față: «iată cine va lua locul lui Derjavin!» Tot așa și eu, acum, când puterile îmi slăbesc și îmi tot amintesc de cei 62 de ani și de truda celor 40 de ani depusă în slujba Domnului și a poporului, văzându-vă pe toți plini de tineresc și sfânt zel pentru sfânta noastră Biserică, spun și eu ca și Derjavin: «iată cine-mi va lua locul întru predicarea cuvântului Domnului!» Se vede, că undeva în adâncul tainic al ființei sale, un glas nedesmintit, ca și cum i-ar fi prevestit sfârșitul apropiat, i-ar fi arătat vrerea Domnului încă de pe atunci, că în curând va trebui să săvârșească drumul cel fără de întoarcere, către viața viitoare.

Chipul cum părintele Alexandru a părăsit pentru totdeauna lumea aceasta, ne face să ne amintim de grăitoarele cuvinte ale Proorocului David, care spune: «Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvinoșilor lui». (Ps. 115, 6). Nemiloasa suferință nu l-a mai cruțat de data aceasta, așa încât bunul, blândul și mult iubitul păstor și dascăl, în urma unui puternic atac de congestie cerebrală, după ce i s'a săvârșit slujba Sfântului Maslu și după ce a fost împărtășit cu Sfintele Taine, în noaptea spre 19 Septembrie 1950, a adormit întru Domnul la casa sa din Moscova, în mijlocul familiei îndurerate. Impăcat cu sine, cu Dumnezeu și cu lumea, trecerea la viața cealaltă l-a surprins tot așa de senin, rostind către ai săi, până în ultima clipă, cuvinte de mângâiere ca acestea. «Se vede că așa a voit Dumnezeu... pentru ca camenii să-și dea seama că viața lor este «umbra și vis» și că noi în zadar ne frământăm după nălcuirea acestei lumi trecătoare».

«Lupta cea bună», întru care s'a sârguit Protoiereul Alexandru P. Smirnov, după cuvântul Sf. Apostol Pavel, piedicile pe care le-a învins și năzuințele alese către care a tins necontenit, în slujba Bisericii, ne îndeamnă să privim cu admirație pe acest om rar, pe acest slujitor plin de râvnă, pe acest dascăl înțelept, pe acest luptător neînfricat, cârmuitor priceput și patriot pilduitor, căruia i s'au încredințat sarcini pline de griji și de răspundere, dar pe care a știut să le ducă la bun sfârșit cu chibzuință și cumpăt desăvârșit. Acestea ne și determină să însăilăm cele ce urmează.

Deaceea, durerea fiilor săi duhovnicești, a seminariștilor și studenților teologi, a profesorilor și a fraților săi de slujbă, precum și a mai marilor săi, ca și a noastră a tuturor, care l-am cunoscut și l-am prețuit, este adâncă și fără de margini. Prin moartea părintelui Alexandru P. Smirnov, Biserica Ortodoxă Rusă pierde un păstor și dascăl vrednic, aprins de focul dragostei pentru Dumnezeu, pentru Biserica Ortodoxă și pentru poporul pravoslavnic, pe care l-a slujit cu toată căldura sufletului său, prin grai și prin scris, timp de aproape 40 de ani.

*

Alexandru Pavlovici Smirnov s'a născut la anul 1888 în orașul Simbirsk pe Volga, azi Ulianovsk, dintr'o familie de preoți. Invățătura de carte a început-o în școala duhovnicească și a continuat-o apoi în seminarul teologic din orașul Simbirsk, absolvind în anul 1909. Setea sa de

învățătură și dorul de a pătrunde cât mai mult tainele adânci ale teologiei, l-au îndemnat să intre în același an, 1909, în Academia Duhovnicească din Petersburg, care avea atunci rector pe Episcopul Serghie, ajuns apoi Mitropolit al Moscovei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse. Aici primi el lumina cunoștințelor și aleasa îndrumare a marilor teologi ruși, dela începutul acestui veac, care i-au îmbogățit sufletul și mintea. Fiind încă student, tânărul Alexandru P. Smirnov își alege ca model de viață și ideal al predicării sale pe vestitul profesor și predicator, Protoiereul Pavel I. Svetlov. Din citirea lucrărilor teologice ale acestui dascăl, el își însuși în deosebi ideea: «Impărăția lui Dumnezeu este plenitudinea tuturor harurilor, dăruite nouă întru Hristos». De aici porni preocuparea lui intensă și larga lui înțelegere pentru tot ceace este duhovnicesc.

În vara anului 1913, Alexandru P. Smirnov sfârșește cursurile Academiei Duhovnicești, cu titlul de candidat în teologie. Îndată după aceea a fost numit profesor de limba latină și istorie la Școala Duhovnicească din Simbirsk, locul său de naștere. Dar în curând, în luna Decembrie același ani, tânărul profesor primi hirotonia în preot pe seama bisericii, cu hramul Sf. Mucenic Nichita din Moscova. Prin voia lui Dumnezeu, deci, zelosul absolvent al Academiei Duhovnicești, începe dela primii pași ai slujbei sale să trudească sub acoperământul Bisericii și pentru slava ei. Nu peste mult timp, tânărul preot este transferat, pentru vrednicia sa, la biserica din apropiere, cu hramul Sf. Clement, pentru ca mai târziu să i se încredințeze spre păstorie, ca întâistătător, și biserica vecină Sf. Nicolae-Kuznețki, la al cărui prestol a slujit vreme de un sfert de veac, adică până în ziua morții sale.

De atunci, de când Părintele Alexandru, în cel dintâi cuvânt rostit în biserica Sf. Mucenic Nichita, la instalarea sa, îndemna pe enoriașii săi zicând: «Veniți frați și surori cât se poate mai des la Sfânta Liturghie, pentru ca împreună, într'un glas, cu un gând, în dragoste și cu inimă curată, să slăvim și să cântăm prea cinstitul și de mare cuviință numele Dumnezeului celui în Treime»¹⁾, de atunci, timp de 37 de ani legătura nevăzută, dar trainică și nezdruincată a părintelui Alexandru cu fiii săi duhovnicesți nu s'a întrerupt. Căci în acel cuvânt erau numai mărturisiri curate, izvorite din vistieria inimii și din deplina convingere a chemării sale pastorale. Atari gânduri, întotdeauna pătrund adânc în sufletele credincioșilor și făptuesc mijlocul de comuniune, torcând tainic firul duhovnicesc, care leagă puternic pe păstor de păstoriții săi.

Din anul 1914 și până în 1918, Părintele Alexandru P. Smirnov a fost și profesor de religie la unul din liceele de fete din Moscova.

După victoria Marei Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 și instaurarea Puterii Sovietice, Părintele Alexandru a luat parte, cu toată însuflețirea, la călăuzirea Bisericii Ortodoxe Ruse pe albia croită de vremurile de înnoire obștească. A rămas însă un statornic slujitor al enoriașilor săi, pe care i-a ocrotit, i-a povățuit și i-a îndrumat ca un adevărat părinte duhovnicesc. Ca apropiat colaborator al fericitului întru pomenire Patriarhul Serghie, s'a străduit să îndrepteze Biserica Ortodoxă Rusă spre zorile

1. *Jurnalul Patriarhiei din Moscova*, Iulie 1947.

vieții celei noi, ferind-o de unele greșeli pe care câțiva din clerici încercau să le impună.

Se știe că în calitatea sa de conducător al Bisericii Ortodoxe Ruse, Patriarhul Serghie a fost omul providențial al vremii sale, știind să împletească îndrăzneală innoitoare cu înțelepciunea de a respecta și de a nu știrbi învățătura și tradiția Bisericii. Sub forța unor împrejurări sociale noi, el a știut să tâlcuiască rostul și învățătura Bisericii potrivit cu cerințele timpului și ale locului, unde această Biserică a fost hărăzită de Dumnezeu să lucreze, dar totodată a izbutit să păstreze neatinsă ființa și învățătura Bisericii. În privința aceasta, ajutat de oameni înțelegători ca părintele Alexandru Smirnov, Patriarhul Serghie a statornicit dintru începutul activității sale ca Arhiepiscop al Bisericii Ruse și a stăruit neconținut pe aceste două temeuri: 1. Biserica trebuie să fie sincer loială față de autoritatea de Stat, și 2. Biserica trebuie să rămână în hotarul dogmelor, tradițiilor și canoanelor sale. E delă sine înțeles rolul mare pe care l-a avut în această privință și preotul Alexandru P. Smirnov, în dregătoria sa de Protoiereu al Moscovei, în astfel de împrejurări. Aducând cu sine cunoștințe temeinice pentru lămurirea laturei pastorale și misiunare a preoțimii, el a slujit lui Hristos și turmei sale cu aceeași râvnă sfântă, cu aceeași căldură și înțelegere deplină a rostului credinței mântuitoare în viața obștească. În felul acesta, putem spune că el a adus o contribuție reală la cauza Ortodoxiei și a înlesnit reluarea legăturilor armonice între Biserică și Stat.

Una din frumosele pilde, datorite fraților și fiilor săi duhovnicești de Părintele Alexandru, a fost neîncetata sa slujire la altarul aceleiași biserici, pe care n'a părăsit-o decât în clipa morții și de care s'a socotit legat sufletește și trupește, într'un chip cum rareori se întâlnește. Datorită acestui fapt, Biserica Sf. Nicolae-Kuznețki, la care a slujit, cum am văzut mai sus, peste un sfert de veac, este socotită azi drept una din cele mai îngrijite biserici din Moscova. Sânguința depusă neconținut pentru împodobirea și înzestrarea ei, cu odoare sfinte și alte sfinte obiecte, păstrarea ei în cea mai deplină curățenie, au agonisit preotului și credincioșilor multe clipe de mulțumire sufletească.

Este locul să amintim că cea din urmă lucrare în această privință a fost suflarea cu aur a catapetesmei dela altarul din mijloc, care acum strălucește în toată minunata sa frumusețe. Părintelui Alexandru îi plăcea deasemenea și cântarea bisericască, și deaceea el nu s'a liniștit până n'a izbutit să aibă un cor, cu care se putea mândri. În acest scop a construit un cafas încăpător, iar după aceea a făcut și un amvon nou, de unde a răsunit neconținut, în zilele de Duminici și sărbători, cuvântul său înflăcărat, căutând să tâlcuiască cât mai pe înțeles slujbele bisericesti sau povățuind pe credincioși cum să se poarte în biserică, cum să se închine și cum să păstreze buna rânduială și pravilele sfinte. Nu pierdea din vedere nici felurile prilejuri, pe care le folosea ca mijloc de sărbătoare, poftind adeseori la slujbe pe Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și întregii Rusii, cum și pe alți oaspeți de seamă, veniți la Moscova din diferite părți ale țării, sau chiar de peste hotare. Enoriașii răspundeau, din partea lor, cu dragoste, la dragostea duhovnicească a păstorului lor și din toate părțile se adunau să primească dela el mângâiere și învățătură creștinească.

În această privință, iată ce îi scria nu de mult un enoriaș: «Vă mărturisim adâncă noastră recunoștință pentru zelul și râvna cu care lucrați la propășirea Bisericii, predicând neobosit cuvântul lui Dumnezeu... Din catehezele Sfinției Voastre intuitive, eu am învățat multe lucruri bune și folositoare; simt că m'am schimbat și am ajuns mai desăvârșit, rupând cu trecutul, cu deprinderile, patimile și apucăturile rele. Ați depus eforturi uriașe pentru a schimba starea parohiei și ați creat condițiuni noi de viață duhovnicească și toată lumea vede cât de curat, cât de plăcut, de cald, de luminos și minunat de frumos este acum în biserica noastră...»²⁾.

De bună seamă, că acolo unde totul este «curat, plăcut, cald, luminos și minunat de frumos», acolo într'adevăr credincioșii vin cu tragere de inimă și nu pleacă ușor din biserică. Acesta este, de altfel, «limanul dorințelor» păstorești. Aceasta este școala pastorală-misionară, după chipul și asemănarea căreia mulți păstori și-au desfășurat munca lor pastorală. Pentru toți aceștia, părintele Alexandru a fost o pildă vie și un statornic îndemn de urmat

În timpul marelui război pentru apărarea Patriei, Protoiereul Alexandru P. Smîrnov a avut o sarcină deosebit de grea și de mare în același timp, față de acele timpuri crunte. Trebuia asigurată liniștea Bisericii și a credincioșilor, trebuia ridicat moralul clerului, îndreptată starea monahismului, trebuiau create și susținute instituțiile religioase și pornită o lucrare de întetire pastorală, catehetică, omiletică și filantropică, menită să răscumpere tot ce se pierduse, tot ce lipsea pentru a face din marea Biserică Ortodoxă Rusă un factor activ și de seamă în dobândirea victoriei și refacerea țării. Acesta a fost marele gând al Patriarhului Serghie și în această privință a avut un sprijin și un sfătuitor cuminte în Protoiereul Smîrnov, care cel dintâi a înțeles să facă din biserică și enorie un așezământ al carității și ridicării sufletești a credincioșilor. Fiind nevoit să însoțească pentru câțiva timp pe Patriarhul Serghie, a trebuit să se despartă vremelnic de fiii săi sufletești, dar pe care nu i-a dat uitării, căci neînțet le trimetea sfaturi și indemnuri, mângâindu-i și îmbărbătându-i în nădejdea biruinței, păstrând în felul acesta, în biserică din parohia sa, nestinsă, flacăra credinței în Dumnezeu și a credinței în biruința finală a Patriei.

După cum spunea Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii: «Biserica Ortodoxă Rusă a binecuvântat ridicarea și avântul întregului popor rus pentru a-și apăra țara crotopită. Și poporul rus a învins. A fost biruința sufletului poporului, pentru că voința lui l-a îndemnat să uite toate nevoile și necazurile și să se dăruiască în totul grijii pentru mântuirea Patriei. A fost biruința sufletului poporului, pentru că în inima lui ardea puternic focul sfânt al dragostei față de aproapele, pentru scăparea omenirii întregi de cel mai cumplit dușman» (Biserica Ortodoxă Rusă și războiul pentru apărarea Patriei», București, 1950, pp. 5-6).

Pentru înfăptuirea acestor năzuințe firești ale poporului, Protoiereul Alexandru P. Smîrnov a desfășurat o activitate pastorală și misionară vrednică de toată lauda și care constituie nu numai o mare operă socială,

2. Ibidem, J. P. M., Iulie 1947.

ci și o adevărată mărturie de patriotism. Prin îndemnul și pilda lui, s'au organizat și intensificat în multe părți din Biserica Rusă, acțiuni pentru strângerea de daruri, dela preoți și credincioși, în vederea sporirii fondu-

O ultimă fotografie a regretatului A. P. Smirnov.

lui pentru apărarea țării sau pentru înființarea coloanei de tancuri cu numele lui Dimitrie Donskoi.

Drept răsplată pentru rodnică activitate desfășurată cu atâta avânt pe acest tărâm, Protoiereul Alexandru P. Smirnov a fost cinstit cu Medalia pentru apărarea Moscovei și Medalia pentru munca vitejească în timpul marelui război pentru apărarea Patriei, 1941—1945. Pe drept cuvânt,

el s'a dovedit vrednic de această îndoită răsplată, fiindcă din slujirea lui sfântă și din râvna lui înflăcărată, a știut să facă prilej de binefacere, de propovăduire, de apostolat și de dăruire în folosul Bisericii și al Patriei.

Inmănarea Medaliei pentru apărarea Moscovei, acordată de Guvernul Sovietic, a avut loc în ziua de 4 Ianuarie 1945, în prezența D-lui Gh. S. Karpov, președintele Comitetului pentru chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse, și a altor reprezentanți de seamă ai autorităților laice și bisericești. Cu acest prilej, Protoiereul Alexandru P. Smirnov a rostit o înflăcărată cuvântare, spunând: «Pe reversul Medaliei pentru apărarea Moscovei este următoarea inscripție: «Pentru Patria noastră sovietică». Patria noastră este tot ce are mai sfânt inima poporului. Încă din anul 1851, poetul Nichitin spunea într'o poezie patriotică închinată Patriei:

«Avem pentru ce să te iubim, Rusie puternică!

De a te numi mamă și de a-ți apăra onoarea, împotriva dușmanului, iar în caz de primejdie de a ne jertfi chiar viața pentru tine».

Din neam în neam, prin înaintașii noștri, se transmite urmașilor de pe pământul nostru acest simțământ de dragoste adâncă pentru Patria noastră...

Marele război sfânt de apărare ne-a dat prilejul să simțim în toată măreția adevărul acestor cuvinte.

Și dacă Patria Sovietică este tot ce are mai sfânt inima poporului, atunci și Medalia aceasta pe care o primim, va fi pentru noi un odor sfânt și o vom purta cu cinste pe pieptul nostru, ca o amintire plină de recunoștință față de Guvernul care ne-a acordat-o și ca un simbol al devotamentului nostru adânc față de Patrie, și a dragostei nețărmurite față de scumpa și sfințita noastră Moscova»³⁾.

După întoarcerea sa din evacuare, Părintele Alexandru a continuat să-și îndeplinească cu aceeași osârdie îndatoririle sale de duhovnic și păstor al bisericii Sf. Nicolae-Kuznețki.

Către sfârșitul anului 1943, Patriarhul Serghie hotărînd reorganizarea Revistei Patriarhiei Moscovei, s'a gândit să încredințeze această sarcină Protoiereului Alexandru P. Smirnov, numindu-l secretar de redacție al Comitetului și rînduind ca el să poarte grijă de editarea revistei. Îndeplinind zilnic toată munca în legătură cu apariția fiecărui număr, ducând migăloasa trudă de redactor, Părintele Alexandru a scris adeseori diferite cronici și dări de seamă asupra mersului vieții bisericești din țară și de peste hotare.

Dar marele merit al Protoiereului Alexandru P. Smirnov, pe acest tărâm, constă în faptul că el s'a îngrijit de redactarea unor lucrări contemporane ale Bisericii Ortodoxe Ruse. Astfel a depus o muncă stăruitoare în editarea cunoscutei cărți: «Adevărul despre religia din Rusia», apărută la Moscova în anul 1944, menită să împrăștie nedumeririle și să facă cunoscută întregii lumi, pe teme de mărturisiri nețăgăduite, adevărata stare de libertate și de propășire duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Ruse.

Cea din urmă mare lucrare a Părintelui Smirnov este intitulată: «Patriarhul Serghie și moștenirea lui spirituală», apărută la Moscova în anul 1947, și care pe drept cuvânt este socotită un document de seamă

3. *Ibidem*, Nr. 1 (Ianuarie 1945), pp. 14-15.

asupra celei mai noi istorii bisericești a Ortodoxiei Ruse. Apariția acestei cărți a fost privită cu mare bucurie de către toți cei care au la inimă și le este scumpă problema Ortodoxiei. Indată după tipărirea acestei cărți, Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii a răsplătit pe Protoiereul Alexandru P. Smirnov, pentru munca sa rodnică și slujirea plină de râvnă, cu dreptul de a purta pe piept a doua cruce de aur.

În latura culturii teologice, Părintele Alexandru P. Smirnov a fost un susținător a tot ce este nou și înaintat; era împotriva înțepenirii și a rutinei, îndemnând necontenit pe elevii săi să citească și să pătrundă cât mai adânc înțelesul Sfintei Scripturi și al scrierilor Sfinților Părinți, din care să culeagă, asemenea albinelor, nectarul învățăturilor curate, spre a făuri apoi mierea duhovnicească a lucrărilor de teologie ortodoxă. «Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți sunt cele dintâi izvoare din care trebuie să scoatem cunoștințele noastre teologice, căci ele stau la temelie Bisericii și dela ele trebuie să pornim în toate studiile și cercetările noastre», spunea el.

După pilda Patriarhului Serghie și a altor teologi ruși dela sfârșitul veacului al XIX-lea, Părintele Alexandru Smirnov se străduia neîncetat să apropie teologia de propovăduire, adică de trebuințele vieții religioase a poporului. Preocupările sale către atingerea acestei ținte se vădesc încă din tinerețe, prin tema ce și-a ales-o pentru teza sa de candidat în teologie: «Probleme religioase-etice în arta și literatura rusă, în veacul XIX», stăruind în deosebi asupra însermătății artei și literaturii ruse pentru slujitorii Bisericii, cu scopul de a le face cât mai cunoscute poporului dreptcredincios.

Chiar în lucrarea sa pentru dobândirea titlului de magistrul în teologie, alcătuită în anul din urmă și prezentată Academiei Teologice din Moscova, numai cu 4 zile înainte de sfârșitul său, n'a fost atras de chestiuni speculative doctrinare, ci a cercetat și urmărit doar problemele legate de adevărul evanghelic despre: «Drumul cu Crucea Mântuitorului Hristos, dela Betleem la Golgota». Această temă exegetică a îngăduit autorului să-și arate nu numai cunoștințele sale teologice în ramura biblică și patristică, ci să înfățișeze și un mănunchiu de gânduri, desprinse din problema suferinței și a mântuirii, în rosturile rânduite de pronia cerească. Așa cum a spus profesorul V. S. Vertogradov, prorectorul Academiei Duhovnicești din Moscova, în cuvântarea sa dela înmormântare, această lucrare poate fi socotită ca «monumentul mormântului» Protoiereului Alexandru P. Smirnov.

În îndoita sa slujbă de rector și profesor al Seminarului și al Academiei Teologice din Moscova, a fost o pildă vie de muncă neîntreruptă, spre slava și întărirea Bisericii Ortodoxe Ruse. El a contribuit simțitor la buna întocmire și dreapta chivernisire a acestor două așezăminte de învățătură teologică. În slujba sa de conducător era modest și binevoitor față de toți și niciodată nu s'a socotit pe sine, decât că: «este în ascultarea Prea Fericitului Patriarh Alexei», iar prin aceasta a sădit în sufletul profesorilor și al studenților simțământul de smerenie și de prețuire. S'a sârăguit neîncetat să ridice nivelul didactic și științific al acestui înalt așezământ teologic, spre a putea să ajungă iarăși pe culmile de glorie, pe care le-a cunoscut odinioară. În tot acest timp, cât a fost hărăzit de Dumnezeu

să muncească în ogrul învățământului teologic, din August 1949 — el a știut să reverse în inima studenților săi cunoștințe temeinice și folositoare. O legătură strânsă s'a încheiat între dascăl și elevi, care îl iubeau și îl prețuiau, nu numai pentru cursurile sale de Istoria Sfântă a Noului Testament, ci și pentru sfaturile părintești pe care neîncetat le dădea, îndemnându-i să-și sporească cunoștințele teologice prin învățatură, spre a putea fi urmași vrednici ai marilor dascăli și păstori ai Bisericii Ortodoxe Ruse. Aceleași bune povățuiri către studenți și elevi știa să dea profesorul Alexandru P. Smîrnov și în ce privește trăirea unei vieți cucernice pentru pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor, în duhul înălțător al dragostei de Patrie.

Astfel, la deschiderea cursurilor Academiei Duhovnicești, în ziua de 15 Septembrie 1950, deci eu foarte scurt timp înainte de moartea sa, adresându-se studenților, le-a spus între altele, aceste cuvinte: «Scumpi studenți ai acestui ogr patriotice și duhovnicesc, voi sunteți nu numai ucenici ai școlilor teologice din Moscova, ci și cetățeni ai mării noastre Patrii. Voi sunteți trup din trupul poporului nostru, voi trăiți cu năzuințele lui, cu grijile și neliniștea lui... Impreună cu compatrioții voștri mai vârstnici, să fiți gata să depuneți tot zelul puterii voastre, toată știința minții și căldura inimii voastre, pentru schimbarea pământului nostru udat de sângele jertfelnic al eroilor, într'o grădină înfloritoare și bine îngrijită».

«Anii de învățatură pe care îi petreceți aici, în Academia Duhovnicească din Moscova, între zidurile proslăvite ale Lavrei Troița-Serghieva, au un mare tălc, căci aici a locuit odinioară și s'a ostenit alesul nevoitor al Bisericii Ortodoxe Ruse și marelui patriot al țării noastre, Prea Cuviosul Serghie din Radonej, care a binecuvântat pe eroii pământului rusesc pentru apărarea Patriei, în vestita bătălie de pe câmpia Culicovo, fiind supranumit pentru aceasta «soarele Patriei sale».

«Scumpi studenți ai acestei școli teologice, doresc să se aprindă în inimile voastre acest foc sfânt patriotic, care altădată ardea în inimile marilor noștri înaintași și în inimile tuturor aceluia care au învățat aici, la Sfânta Treime, în Academie.

«Ca și înaintașii noștri, vom veni mai des și după puțină chiar în fiecare zi, la racla Prea Cuviosului Serghie și lângă candelile aprinse, ne vom ruga lui să ne ajute, ca să pătrundem înțelepciunea lui Dumnezeu și să învățăm între zidurile acestei școli să fim cinstiți și devotați lucrători ai binelui, ai dreptății și ai dragostei, spre folosul Bisericii Ortodoxe Ruse și al mării noastre Patrii».

Dar pe Protoiereul Alexandru P. Smîrnov, au avut prilejul să-l cunoască nu numai credincioșii din Moscova și U.R.S.S., ci și mulți dintre creștinii ortodocși din alte țări vecine, fiindcă a împlinit în câteva rânduri însărcinările date de Prea Fericitul Alexei, de a face parte sau a conduce delegațiile trimise, pentru felurite treburi duhovnicești, în Bisericile de dincolo de hotarele Patriei sale sovietice. De aceea, încă o latură a activității acestui harnic slujitor al lui Hristos, vrednică de luat în seamă, este și aceea a străngerii legăturilor de prietenie și de dragoste frățescă între marea Biserică Ortodoxă Rusă și celelalte Biserici Ortodoxe surori.

În țara noastră, Părintele Alexandru a fost în două rânduri oaspete ales: odată în Mai 1945, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Ieronim al

Chișinăului și preotul Mihail Zernov din Moscova, când a stat 10 zile (12—22 Mai), și a cercetat cu dragoste și interes deosebit așezămintele noastre de cultură bisericească și de învățământ teologic; și a doua oară, în zilele de 17—22 Mai 1950, când a fost însoțit de Protoiereul Moscovei, Petru D. Filonov. Impresiile săpate în sufletul Părintelui Alexandru, în urma primei sale călătorii în țara noastră, au fost cât se poate de frumoase și ele sunt înfățișate în Revista Patriarhiei din Moscova, Nr. 6 (Iunie 1945, pp. 29—35). Iată, de pildă, cum este descris orașul București: «București, capitala României, este un oraș foarte frumos, orașul parcurilor și al-grădinilor, cu mari lacuri artificiale și cu clădiri de o arhitectură artistică, cu frumoase vile, minunat împodobite de verdeață, caracteristică Sudului... La 12 Mai, în București se simțea sfârșitul primăverii; liliacul și alte plante ale Sudului lepădaseră floarea, dar văzduhul era plin de mireasma salcâmului, a ciorchinilor lui albi. Ne-am oprit lângă un lac, făcut cu măiestrie în mijlocul grădinii unui parc (Cișmigiu). Acesta este locul cel mai plăcut de plimbare a bucureștenilor. În apele cristaline ale acestui lac se oglindește apusul soarelui, iar noaptea, luna își scaldă razele sale argintii... Bucureștii, numit uneori, în Balcani, Paris, pentru frumusețea cu care desfătează privirea, în unele părți el poartă încă urmele războiului, având clădiri năruite și nimicite...».

Vorbind apoi despre slujba dela biserica Patriarhiei, la care a luat parte, spune: «Rânduiala Liturghiei Sf. Ioan Hrisostom, în România, este aceeași ca și în Biserica Ortodoxă Rusă... Ceeace ne-a mișcat și ne-a înduioșat pe noi, membrii delegației, a fost faptul că cele mai însemnate răspunsuri dela Liturghie, ca Heruvicul, Mila păcii, Axionul și Priceasna «Astăzi tot trupul se veselește și se bucură», au fost alese din cântările compozitorilor ruși».

La agapa care a avut loc cu acest prilej la Patriarhie, în cinstea delegației ruse, răposatul Patriarh Nicodim a închinat în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Alexei al Moscovei, iar Protoiereul Alexandru P. Smirnov, în sănătatea Patriarhului României și pentru apropierea celor două Biserici și a celor două popoare vecine și prietene — poporul rus și poporul român. În cuvântarea sa, a atras luarea aminte asupra celor două tablouri aflate atunci în sufrageria palatului Patriarhiei, unul înfățișând uciderea lui Abel de către fratele său Cain, iar altul pe Maica Domnului, puțin înclinată spre doi copilași, care se îmbrățișează — Pruncul Iisus și Sf. Ioan Botezătorul, tot prunc. Privind către aceste tablouri, a spus că primul simbolizează cum România a fost, cu atâta părere de rău, târâtă de fasciști într'un război fratricid împotriva Rusiei, iar cel de al doilea reprezintă preînchipuirea noilor și luminoaselor simțăminte de dragoste și prietenie între cele două Biserici și popoare vecine.

La mănăstirea Țigănești, în ziua de 15 Mai 1945, vorbind despre însemnătatea evlaviei în viața călugărească, Părintele Smirnov a făcut legătura între pleiada renumiților duhovnici dela mănăstirea Optina din Rusia, ca Ambrozie, Macarie, Leonida și alții, cu vestitul stareț Paisie Velicovschi, fiul Protoiereului din Poltava, care intrând în mănăstire la vârsta de 17 ani, a trecut pe la jumătatea veacului al 18-lea în Țările Române, unde s'a străduit și a ostent pentru reorganizarea monahisrului din aceste părți.

În dimineața zilei de 16 Mai 1945, a cercetat fosta Facultate de Teologie din București, unde delegația «a fost primită cu multă căldură sufletească de către decanul Facultății și întregul corp profesoral». Cu acel prilej, și-a exprimat dorința unei cât mai apropiate și mai strânse legături a școlilor teologice ruse și române, a unirii celor două Biserici Ortodoxe surori, în duhul colaborării frățești, pentru întărirea dragostei curate dintre cele două popoare vecine și prietene. În cuvântul său, Părintele Alexandru Smirnov a arătat că Prea Fericitul Patriarh Alexei a trimis pe acești soli «ca pe niște vestitori ai prieteniei și ai dragostei care trebuie să existe între cele două popoare. Dacă stihile rele ale acestei lumi au întrerupt, pentru o vreme, legăturile de prietenie și dragoste între aceste două țări, avem datoria acum, în numele îmbrăcurătoarelor orizonturi ale prieteniei renăscute între noi, să păstrăm legăturile firești între aceste două popoare și între aceste două Biserici Ortodoxe surori și să ne înălțăm din putere în putere și dela prietenie la dragoste, și să nu uităm niciodată că dragostea este puterea cea mai mare. Ea pe toate le covârșește și pe toate le biruie, iar pe ea nimeni și nimic nu o poate birui».

În Duminica Mironosițelor, P. S. Episcop Ieronim, însoțit de Protoiereul Alexandru Smirnov, a săvârșit împreună cu un sobor de preoți, slujba Sfintei Liturghii, în biserica Sf. Spiridon Nou din Capitală. A fost atunci, un nimerit prilej pentru Părintele Alexandru, ca să-și arate, în fața unei mari mulțimi de credincioși, însușirile sale alese de mare predicator, înfățișând ascultătorilor chipul mironosiței Veronica; și arătând cum a adus ea Mântuitorului, care suferea amarnic pe drumul crucii spre Golgota, o năframă cu care să-și șteargă prea curata Sa față însângărată... Pornind de aici, a făcut următoarea aplicare pentru viață: «Lumea a suferit o groaznică sdruncinare în acest mare și pustiitor război. Pământul nostru este rănit, răvășit de bombe și obuze. Multe orașe și sate au fost arse și prefăcute în ruine. Milioane de vieți tinere și-au lăsat trupurile pe câmpurile de luptă și aproape în fiecare țară acum, după cum spune în Evanghelie: «Rahil își plânge copiii săi și nu se poate mângâia, pentru că nu mai sunt». Înaintea popoarelor lumii și a tuturor țărilor, în clipa de față se deschide marea și înalta problemă: să ușureze suferințele omenirii și, asemenea mironosiței Veronica, să vină cu năframa către fața însângărată a pământului, și cu eforturile comune ale tuturor puterilor culturale ale păcii, să transformăm pământul acesta rănit și răvășit de bombe și proiectile, într-o grădină frumoasă, înfloritoare și bine mirositoare...».

A doua oară, Protoiereul Alexandru P. Smirnov a fost în țara noastră în zilele de 17—22 Mai 1950, ca sol al Prea Fericitului Patriarh Alexei, în legătură cu poftirea I. P. S. și Prea Fericitului Patriarh Justinian de a merge la Moscova, de praznicul Rusaliilor, spre a i se înmâna diploma de membru de onoare al Consiliului Academiei Duhovnicești din Moscova, și ca să ia parte totodată la consfătuirea în vederea hotărârii unei acțiuni comune pentru apărarea păcii.

«Revista «Studii Teologice» (Nr. 9-10, Nov.-Dec. 1950, pp. 651—660), a publicat o cronică amănunțită asupra vizitei pe care a făcut-o atunci profesorul și rectorul Alexandru P. Smirnov la Institutul Teologic Universitar din București. Și pe drept cuvânt s'a spus că: «această vizită a avut menirea, pe de o parte să adâncească colaborarea frățească dintre

teologii ruși și români, iar pe de alta să continue vechile și folositoarele legături dintre înaltele școli de pregătire teologică a celor două Biserici Ortodoxe surori». Am văzut atunci la dânsul emoția dascălului și îndrumătorului adevărat, care știa să prețuiască cu dragoste râvna fraților săi întru Hristos. Am înțeles deasemenea interesul cu care privea cursurile de îndrumare pastorală și misionară a clerului nostru și deaceia, cuvintele lui de laudă pentru chibzuiala Sf. Sinod și a I. P. S. Patriarh Justinian întru propășirea acestui Institut, au fost ascultate cu multă plăcere de toți cei prezenți.

Iar în ziua de 29 Mai 1950, când a avut loc călătoria I. P. S. Patriarh Justinian la Moscova și i s'a înmănat diploma de membru de onoare al Academiei Duhovnicești, în cuvântarea rostită atunci, Părintele Rector Alexandru P. Smirnov a amintit cu duioșie de ultima sa vizită în țara noastră, spunând: «Cu 10 zile în urmă, cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Alexei, am avut prilejul să vin la București, când m'am întâlnit cu profesorii dela Institutul Teologic Universitar, care mi-au făcut o călduroasă primire, încredințându-ne că alegerea I. P. S. Voastre ca membru de onoare al Academiei din Moscova a pricinuit o mare bucurie, atât în sânul Institutului Teologic din București, cât și în sânul întregului cler, care urmând pilda Patriarhului său, se află neșovăelnic în slujba poporului și se simte strâns legat cu legăturile dragostei frățești de Biserica Ortodoxă Rusă și s'a alipit cu tot sufletul la lupta pentru apărarea păcii, știind că pacea este cel mai prețios bun al omenirii».

«Domnul Iisus Hristos, Impăratul păcii și Mântuitorul sufletelor noastre, care ține în puterea sa vremile și anii și toate le cârmuiește cu prea înțeleapta și prea buna Sa pronie, El, care stăpânește cele cerești și cele pământești, neconținut ocrotește și face bine celor ce zidesc pacea».

La sfârșit, Părintele Rector Smirnov, înmânând I. P. S. Patriarh Justinian diploma de membru de onoare al Academiei Duhovnicești din Moscova, a spus: «aceasta este o dovadă a înaltei prețuirii pentru străduințele I. P. S. Voastre și mărturisirea dragostei ce există între Bisericile și popoarele noastre».

Activitatea Protoiereului Alexandru P. Smirnov ca luptător înflăcărat pentru apărarea păcii, este îndeajuns de cunoscută. Încă din anul 1947, într'un articol al său: «Duhul diavolesc al unei noi agresioni amenință pacea popoarelor» («Revista Patriarhiei din Moscova», Nr. 12, 1947), a arătat primejdiile necruțătoare ale unui nou război și datoria pe care o au toți preoții și credincioșii de a apăra pacea și de a osândi pe ațâțătorii la un nou măcel între oameni și popoare. Prin slujirea plină de abnegație a Bisericii și a poporului său, în lupta pentru apărarea păcii, el și-a agnostic multe merite, dobândind o aleasă prețuire, nu numai din partea înaltei stăpâniri bisericești, ci și din alte laturi. Este destul să amintim că doar cu câteva zile înainte de moarte, acest dărz luptător, acest dascăl și îndrumător priceput și acest mare păstor duhovnicesc, fusese distins de către Prea Fericitul Patriarh Alexandru al Antiohiei cu Crucea de Aur a Sf. Apostoli, și care i s'a înmănat într'o ședință solemnă de către P. C. Arhimandrit Vasile Samaha, reprezentantul Patriarhiei din Antiohia pe lângă Patriarhia din Moscova. Aceasta a fost poate cea de pe urmă bucurie pe care a mai avut-o Părintele Rector Smirnov și în ea se răsfrânge,

pe bună dreptate, răsplătirea cuvenită pentru îndelungata sa trudă în cîmpul Bisericii lui Hristos.

*

În răstimpul celor trei zile, cât a stat sicriul cu rămășițele pămîntești ale Protoiereului Alexandru P. Smirnov, în biserica Sf. Nicolae-Kuznețki, un uriaș val de enoriași, cunoscuți și prieteni, s'a revărsat spre a-și lua rămas bun dela cel ce a adormit întru nădejdea învierii de obște. Slujba înmormântării a avut loc în ziua de 22 Septembrie 1950, fiind săvârșită de P. S. Episcop Boris și Protopresbiterul Nicolae F. Colcițki, înconjuurați de un mare sobor de preoți și diaconi, de față fiind profesorii Academiei Duhovnicești și ai Seminarului Teologic din Moscova, dregătorii și slujbașii Patriarhiei, studenți, elevi și o mulțime nesfârșită de credincioși. După slujba înmormântării, au vorbit: prof. T. D. Popov, Preot B. Pisarev, Prorectorul Academiei Duhovnicești prof. V. S. Vertogradov și studenții: Ierod. Serghie Petrov și E. Duciuman. Cu toții au arătat meritele neprețuite ale răposatului și au mărturisit durerea adîncă cu care au însoțit piecarea dintre cei vii a celui ce le-a fost preot și duhovnic, dascăl și îndrumător, prieten și sfătuitor.

Intr'adevăr, prin moartea Protoiereului Alexandru P. Smirnov, cultura teologică și clerul pravoslavnic în deobște, au pierdut un ales slujitor al Bisericii lui Hristos, un neînfriecat luptător pentru propășirea și întărirea Ortodoxiei, un devotat susținător al legăturilor de dragoste frățescă între Bisericile Ortodoxe de Răsărit. Iar seninătatea minții, viața-i cumpătată și liniștea-i sufletească, îndreptăteau să se întrevadă ce râvnă înfocată, ce dor nestins de învățatură și ce inimă mare purta, sub smerenia sa, acest om, care ca preot și teolog, ca păstor de suflete și conducător destoinic, a fost pentru zilele noastre o podoabă adevărată și o mândrie aleasă a Bisericii Ortodoxe Ruse.

Deaceea, se cuvine ca amintirea lui să rămână neștearsă și să rugăm pe milostivul Dumnezeu să dăruiască odihnă veșnică sufletului său.

RECTIFICĂRI

În revista «Studii Teologice» Nr. 9-10, Noembrie-Decembrie 1950, s'au strecurat câteva greșeli de tipar, pe care cititorii sunt rugați să le îndrepteze:

Astfel, la pag. 558, în rândul 23 se va citi: «**împunerea catolicismului**»;

La pag. 593, aliniatul dela punctul 2 se va citi: «**2. Necromanția sau chemarea morților, spre a afla viitorul și lucrurile ascunse. 3. Oniromanția...**».

La sfârșitul articolului «**În memoria lui Grigorii Teodorovici Livovschi**, se va adăoga: **Traducere de Preotul Paul Mihail.**

Manuscrisele, abonamentele și orice corespondență se trimite pe adresa: **Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, Str. Antim, Nr. 29, București V**, cu mențiunea: Pentru *Studii Teologice*—Revista Institutelor Teologice Universitare din Patriarhia Română.

C O S T U L R E V I S T E I :

<u>In țară:</u>		<u>In strălăătate:</u>	
Pe an	400 lei	Pe an	1000 lei
Un număr	100 „	Un număr	200 „

In București, se poate cumpăra dela Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Str. Principatele Unite Nr. 60.

T I P O G R A F I A
INSTITUTULUI BIBLIC
și de
MISIUNE ORTODOXĂ
Str. Principatele Unite, 60
B U C U R E Ș T I
Telefon 3.07.84